

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Κακούρου Ευαγγελία, «Όψεις του οργανωμένου εγκλήματος την τελευταία δεκαετία στην Ελλάδα. Συμβιώνει εν τέλει η νομιμότητα με την παρανομία;»

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:

**ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ
ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ, ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ**

Διπλωματική Εργασία

**«Όψεις του οργανωμένου εγκλήματος την τελευταία δεκαετία στην
Ελλάδα. Συμβιώνει εν τέλει η νομιμότητα με την παρανομία;»**

«ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΑΚΟΥΡΟΥ»

Επιβλέπων καθηγητής: «ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΛΟΥΠΗΣ»

Αθήνα, Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση της συγγραφέα/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Όψεις του οργανωμένου εγκλήματος την τελευταία δεκαετία στην Ελλάδα. Συμβιώνει εν τέλει η νομιμότητα με την παρανομία;»

«ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΑΚΟΥΡΟΥ»

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων καθηγητής

Συνεπιβλέπουσα καθηγήτρια

Γεώργιος Χλούπης

Ευαγγελία Παππά

Μέλος ΣΕΠ του ΕΑΠ

Μέλος ΣΕΠ του ΕΑΠ

Αθήνα, Ιανουάριος 2025

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω και να αφιερώσω την εργασία αυτή στην οικογένειά μου, που ήταν συνοδοιπόρος μου σε αυτό το δύσκολο ταξίδι και ιδίως στην κόρη μου, Ζωή για την αγάπη, την κατανόηση και την υπομονή της. Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου για την καθοδήγηση, τη βοήθεια και την ηθική συμπαράσταση κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί να προσεγγίσει εννοιολογικά τον όρο οργανωμένο έγκλημα, όπως αυτό εμφανίστηκε στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία. Χωρίζεται σε έξι κεφάλαια, εκ των οποίων, το πρώτο ασχολείται με την ερμηνευτική προσέγγιση του όρου, τη δυσκολία αντιμετώπισής του και την κοινωνική του οργάνωση και δομή, στηριζόμενη στις εγκληματολογικές προσεγγίσεις του Cressey, Θεωρία της Συνωμοσίας των Ξένων και του Chambliss, Θεωρία της συμβιωτικής σχέσης μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά αφενός στην κοινωνική οργάνωση του οργανωμένου εγκλήματος και αφετέρου την επίδραση των κοινωνικών σχέσεων στην ανάπτυξη αυτού. Το πρώτο κεφάλαιο κλείνει με μνεία στην τυποποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα (αρ.187 ΠΚ).

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύεται η εμφάνιση και η εξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος σε Διεθνές και εγχώριο επίπεδο. Δίνεται έμφαση στην πορεία του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα αρχικά ως ληστικό φαινόμενο και λαθρεμπόριο φτάνοντας στο σήμερα.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι κυρίαρχοι τομείς δραστηριότητας του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία και στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μνεία σε πολύκροτες υποθέσεις που έπληξαν την εθνική οικονομία και την εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στους θεσμούς και κυρίως στον θεσμό της Δικαιοσύνης δεδομένης της βελούδινης αντιμετώπισης των δραστών σε ποινικό επίπεδο. Στο τέλος του κεφαλαίου επισημαίνεται η αναγκαιότητα της προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος και της ισχυρής αντεγκληματικής πολιτικής για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς.

Στο πέμπτο κεφάλαιο ερευνάται η σχέση του οργανωμένου εγκλήματος με τα εγκλήματα των ισχυρών και η αγαστή σχέση νομιμότητας και παρανομίας, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι το οργανωμένο έγκλημα με τη μορφή επιχειρηματικού μορφώματος, προσαρμόζεται σύμφωνα με τις επιταγές του παγκόσμιου καπιταλισμού και της φιλελεύθερης αγοράς, με αποτέλεσμα «άνθρωποι με ριγέ κοστούμια και αφεντικά με πολυβόλα πλάι πλάι χωρίς διακρίσεις», όπως

υποστηρίζει ο Hervé Falciani, να αποτελούν μια αντιπροσωπευτική εικόνα του σήμερα.

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο επιχειρείται η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά αφενός με την εξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία σε μορφολογικό και ποιοτικό επίπεδο και αφετέρου τη συμβίωση της νομιμότητας και παρανομίας.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για τη συγγραφή της παρούσας εργασίας είναι η έρευνα και η μελέτη επιστημονικών και ειδησεογραφικών άρθρων σε εφημερίδες ηλεκτρονικού και ημερήσιου τύπου (π.χ dikastiko.gr, enikos.gr, iefimerida, Το Έθνος, Τα Νέα, Το Βήμα, η Καθημερινή), η παρακολούθηση διαλέξεων και συνεντεύξεων διακεκριμένων εγκληματολόγων, όπως αυτές έχουν αναρτηθεί στα μέσα αλλά και η μελέτη των ετησίων εκθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας (στατιστικές αποτυπώσεις) και του ΣΟΔΝ για το οργανωμένο έγκλημα, τη δράση και τη μορφολογία του. Ειδικότερα, η μελέτη για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας βασίστηκε σε έρευνα διεθνούς και εγχώριας βιβλιογραφίας (μονογραφίες, συλλογικά έργα, άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά,) καθώς και σε δευτερογενή ανάλυση επίσημων αναφορών οργανισμών, δημοσιογραφικών πηγών και ντοκιμαντέρ σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα και τις όψεις του την τελευταία δεκαετία στην Ελλάδα.

Λέξεις – Κλειδιά

Οργανωμένο έγκλημα, εγκληματική οργάνωση, κοινωνική κατασκευή, διαφθορά, αντεγκληματική πολιτική, εμπόριο ναρκωτικών, διακίνηση μεταναστών, λαθρεμπορία, ξέπλυμα βρόμικου χρήματος, νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, σκιώδης τραπεζική, συμβιωτική σχέση νομιμότητας – παρανομίας

“Aspects of organized crime in the last decade in Greece. Does legality coexist with illegality in the end?”

Evangelia Kakourou

Abstract

This thesis attempts to conceptually approach the term of organized crime, as it appeared in Greece in the last decade. It is divided into six chapters, of which, the first deals with the interpretive approach of the term, the difficulty of dealing with it and its social organization and structure, based on the criminological approaches of Cressey, Alien Conspiracy Theory and Chambliss, Theory of the Symbiotic Relationship Between Legality and Illegality. Then, reference is made on the one hand to the social organization of organized crime and on the other hand the effect of social relations on its development. The first chapter closes with a reference to the standardization of organized crime in Greece (Ap. 187 ΠΚ).

In the second chapter, the appearance and evolution of organized crime at the International and domestic level is analyzed. Emphasis is placed on the course of organized crime in Greece, initially as a predatory phenomenon and smuggling, reaching today.

The third chapter analyzes the dominant areas of activity of organized crime in Greece in the last decade and in the fourth chapter mention is made of high-profile cases that affected the national economy and citizens' trust in the institutions and especially in the institution of Justice given the soft treatment of the perpetrators at the criminal level. At the end of the chapter, the necessity of protecting public interest witnesses is highlighted and the strong anti-crime policy to fight organized crime and corruption.

In the fifth chapter, the relationship between organized crime and the crimes of the powerful and the delicate relationship between legality and illegality is investigated, reaching the conclusion that organized crime, in the form of a business structure, adapts according to the dictates of global capitalism and the liberal market, resulting

in “men in striped suits and bosses with machine guns side by side without discrimination”, as Herve Falciani argues, a representative image of today.

In the sixth and last chapter, we attempt to draw conclusions regarding, on the one hand, the evolution of organized crime in Greece in the last decade on a morphological and qualitative level, and on the other hand, the coexistence of legality and illegality.

The methodology used to write this paper is the research and study of scientific and news articles in electronic and daily newspapers (e.g. dikastiko.gr, enikos.gr, iefimerida.gr, Ethnos, Ta Nea, Vima, Kathimerini), the monitoring of lectures and interviews of distinguished criminologists, as they have been published in the media, and the study of the annual reports of the Hellenic Police (statistical impressions) on organized crime, its activity and morphology. In particular, the study for the preparation of this work was based on a research of international and domestic literature (monographs, collective works, articles in scientific journals) as well as on a secondary analysis of official reports of organizations, journalistic sources and documentaries regarding organized crime and its aspects in the last decade in Greece.

Keywords

Organized crime, criminal organization, social construction, corruption, anti-crime policy, drug dealing, migrant smuggling, money laundering, shadow banking, symbiotic relationship between legality and illegality.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract.....	vii
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	xi
Εισαγωγή	σελ.1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ I	
1.ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ	σελ.3
1.1 Εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος	σελ.3
1.2 Οργανωμένο έγκλημα και εγκληματική οργάνωση.....	σελ.4
1.3 MONDUSOPERANDI και διάρθρωση εγκληματικών οργανώσεων.....	σελ.7
1.4 Διαφθορά και οργανωμένο έγκλημα.....	σελ.8
1.5 Ο όρος «οργανωμένο έγκλημα» ως κοινωνικό φαινόμενο	σελ.11
1.6 Εγκληματολογικές προσεγγίσεις.....	σελ.12
1. Η θεωρία του Cressey περί της συνωμοσίας των ξένων.....	σελ.13
2. Η θεωρία του Chambliss περί της συμβιωτικής σχέσης μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας – Θεωρία των δικτύων.....	σελ.13
1.7 Τυποποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα	σελ.17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II	
2. Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	σελ.22
2.1 Η πορεία του οργανωμένου εγκλήματος σε Διεθνές επίπεδο.....	σελ.22
2.2 Η πορεία του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα.....	σελ.24
2.2.1 Το ληστρικό φαινόμενο.....	σελ.28
2.2.2 Το λαθρεμπόριο	σελ.30
2.2.3 Το οργανωμένο έγκλημα, ένα εισαγόμενο φαινόμενο.....	σελ.31
2.2.4 Το οργανωμένο έγκλημα κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης και της πανδημίας του Covid-19.....	σελ.32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

3.ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ.....	σελ.36
3.1 Εμπόριο Ναρκωτικών.....	σελ.36
3.2 Εμπόριο ανθρώπων- trafficking.....	σελ.38
3.3 Συμβόλαια θανάτου και εκβιασμοί για προστασία τη νύχτα.....	σελ.40
3.4 Ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος.Σκιώδης τραπεζική και ξέπλυμα βρόμικου χρήματος.....	σελ.43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV

4.ΠΟΛΥΚΡΟΤΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΥΨΗΛΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ -ΒΕΛΟΥΔΙΝΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ-ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	σελ.47
4.1 Υπόθεση Novartis.....	σελ.48
4.2 Υπόθεση Siemens.....	σελ.50
4.3 HSBC.....	σελ.51
4.4.Βελούδινη αντιμετώπιση των ισχυρών.....	σελ.52
4.5 Προστασία μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος.....	σελ.61
4.6 Προτάσεις αντεγκληματικής πολιτικής για την αντιμετώπιση του Ο.Ε.....	σελ.66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

5. ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΙΣΧΥΡΩΝ: ΕΝΝΟΙΕΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ Ή ΕΠΑΛΛΗΛΕΣ;.....	σελ.71
5.1 Η εξέλιξη της πορείας των εγκλημάτων «λευκού περιλαιμίου» και η διαχρονικότητα της έννοιας.....	σελ.71
5.2 Η συμβιωτική σχέση νομιμότητας και παρανομίας.....	σελ.75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

Συμπεράσματα	σελ.79
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	σελ.80

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ά. άρθρο

βλ. βλέπε

δηλ δηλαδή

ΕΕ Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Δ.Δ.Α Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

ΕΕΔ Ειδικός Εισαγγελέας Διαφθοράς

ΕΛΑΣ Ελληνική Αστυνομία

ΕΛΣΤΑΤ Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΕΣΣΔ Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

ΗΠΑ Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΚΠΔ Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

ΜΜΕ Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Ν. Νόμος

Ο.Ε Οργανωμένο Έγκλημα

ΟΗΕ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΟΣΑ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

παρ. παράγραφος

ΠΚ Ποινικός Κώδικας

Εισαγωγή

Το Οργανωμένο έγκλημα, αποτελεί ένα φαινόμενο σύνθετο με εγκληματολογικές και κοινωνικές προεκτάσεις, το οποίο μεταβάλλεται ανάλογα με τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες μίας κοινωνίας (Ελληνική Αστυνομία, 2019, σ.8-9). Στον πυρήνα των χαρακτηριστικών του, ενυπάρχουν τα στοιχεία της μεταβολής, της προσαρμογής και της εργαλειοποίησης των εκάστοτε κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων. Σύμφωνα με την Σταμούλη, δεδομένου ότι επί πολλών δεκαετιών, έγιναν προσπάθειες ανάλυσης του οργανωμένου εγκλήματος και απόδοσης σαφούς και απόλυτου ορισμού χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία, για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε αλλά και να πατάξουμε το φαινόμενο αυτό, θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν το πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύσσεται κοινωνικά και οικονομικά (Σταμούλη, 2019, σ.213). Κατά τη Βιδάλη, το *mondus operandi* και η κοινωνική οργάνωση των εγκληματικών οργανώσεων είναι σε άμεση σύνδεση και εξάρτηση από την οικονομία και την αγορά εργασίας που επικρατεί (Βιδάλη, 2019).

Με άλλα λόγια, το οργανωμένο έγκλημα, ως επιχείρηση και κοινωνικό φαινόμενο, επηρεάζεται ουσιαστικά από τις μεταβολές στον χώρο της οικονομίας και της αγοράς εργασίας. Τα βασικά στοιχεία, που βοηθούν στην ανάπτυξη και εξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος, είναι αφενός το κινήγι του κέρδους και αφετέρου η επιχειρηματικότητα (Αντωνόπουλος και Παπανικολάου, 2016, σ. 956). Η ουσιαστική ποινική αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, κρίνεται μάλιστα ιδιαίτερα δύσκολη, εάν σκεφτεί κανείς αφενός ότι ως μέσο λειτουργίας των δραστών του, είναι η διαφθορά, μία αόριστη έννοια, που δίκαια χαρακτηρίζεται σαν τη Λερναία Ύδρα και αφετέρου ότι οι δράστες του, είναι πρόσωπα υψηλής κοινωνικής τάξης, η οποία σημειωτέον τους εξασφαλίζει μυστικότητα, αθεατότητα, ασφάλεια και ευνοϊκότερη μεταχείριση, εάν όχι ατιμωρησία, έναντι των δραστών των κοινών εγκλημάτων.

Στην Ελλάδα, ήδη από το 1985, το οργανωμένο έγκλημα, έγινε γνωστό ως έννοια. Υπό την σκιά και την ομπρέλα του κράτους, μπορεί να γίνει αντιληπτό από όλους μας, κυρίως στην περίπτωση συλλήψεων των δραστών από ξεκαθαρίσματα λογαριασμών μεταξύ των νονών της νύχτας, περιπτώσεων χρηματισμού και εν γένει

διαφθοράς σε κρατικούς αξιωματούχους, ανώτερα τραπεζικά και πολιτικά στελέχη (Σ. Βιδάλη, 2017 σ. 160 επ).

Δεδομένου ότι η παράνομη αγορά εμφανίζει τους ίδιους νόμους με τη νόμιμη, το ποινικό σύστημα δυσκολεύεται να εντοπίσει τους χειρότερους παραβάτες του νόμου, καθότι οι τελευταίοι είναι ταυτόχρονα και οι φύλακες αυτού (W.Chambliss 2004, σ.243-244). Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η διακίνηση ναρκωτικών, η διακίνηση μεταναστών, το λαθρεμπόριο όπλων, η πορνεία, η σωματεμπορία, τα ξεκαθαρίσματα λογαριασμών στον χώρο της νύχτας, τα συμβόλαια θανάτου, η νομιμοποίηση παράνομου χρήματος (ξέπλυμα), οι φορολογικοί παράδεισοι, το παράνομο εμπόριο προϊόντων, φαρμάκων και άλλα.

Σύμφωνα με τον Hervé Falciani, το οργανωμένο έγκλημα είναι ένα επιχειρηματικό μόρφωμα, που ακολουθεί τις επιταγές του παγκόσμιου καπιταλισμού και της φιλελεύθερης αγοράς και προσαρμόζεται σε αυτές, ούτως ώστε *«άνθρωποι με ριγέ κοστούμια και αφεντικά με πολυβόλα πλάι πλάι χωρίς διακρίσεις»* να συνθέτουν μια ενιαία εικόνα, ενδεικτική του σύγχρονου κόσμου, με αποτέλεσμα να θίγεται η κοινωνική συνοχή, η ευρυθμία του κράτους, η εθνική οικονομία, η εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στους θεσμούς, τους κρατικούς μηχανισμούς, τους νόμους και εν τέλει απέναντι στην ίδια τη Δημοκρατία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

1.1 Εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος

Πρόκειται για ένα πολυσύνθετο κοινωνικό φαινόμενο, με βαθιά ερείσματα, συνεχώς εξελισσόμενο παγκοσμίως, ο ορισμός του οποίου, αλλάζει συνεχώς, καθότι εξαρτάται από τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις της κάθε χώρας. Ένα φαινόμενο με χαρακτήρα διαταξικό, που αδιαμφισβήτητα, βασίζεται στο δίκαιο του ισχυρού και αναπτύσσεται μέσα από τη συνύπαρξη της νόμιμης και της παράνομης αγοράς. Συναντάται σε κάθε παραβίαση ή παράκαμψη του νόμου στην οποία χρησιμοποιείται ως κύριο μέσο η διαφθορά ή το δίκαιο του ισχυρού, με κύριο κίνητρο του εγκληματία-δράστη την απληστία, το οικονομικό όφελος, το κέρδος μέσα από παράνομες συμπεριφορές καθώς και την κοινωνικό-πολιτική εδραίωση. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον Chambliss, αποτελεί μία οικονομία παράλληλη με το κράτος που έχει ταυτόχρονα κοινωνικά ερείσματα και το ίδιο το κράτος το οργανώνει κάποιες φορές μέσω συμμαχιών αντί εξυπηρετήσεων (Chambliss, W, 1989). Η διεθνής βιβλιογραφία έχει επιδιώξει πολλάκις να αποδώσει στην έννοια «οργανωμένο έγκλημα» διάφορους ορισμούς. Συνεπώς, συναντάμε στη βιβλιογραφία, το οργανωμένο έγκλημα, ως μαφία, συνδικάτο, συμμορίες, καρτέλ, ενώ ταυτόχρονα υπάρχουν και νέες ετικέτες που το χαρακτηρίζουν, όπως λόγου χάριν «εγκληματικές ελίτ», «συμμορίες της μαφίας», «εθνοτικές συμμορίες», «τοπικό οργανωμένο έγκλημα», εμπλουτίζοντας κάθε μέρα την ερμηνευτική προσέγγιση, που του αποδίδεται από τις ποικίλες μορφές σοβαρής εγκληματικότητας του οργανωμένου εγκλήματος της σύγχρονης εποχής.

Σύμφωνα με τον Χουλιάρα, *«ως οργανωμένο έγκλημα νοείται η δραστηριότητα που αναπτύσσεται από μία οργάνωση στην παράνομη αγορά και σχετίζεται με την παραγωγή, διακίνηση και χρηματοδότηση παράνομων αγαθών και υπηρεσιών»* (Χουλιάρας, 2019, σ.79 επ.).Ο παράνομος χαρακτήρας τους είναι το κοινό συνδετικό χαρακτηριστικό γνώρισμα.

Με άλλα λόγια, το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα σύνθετο, ποικιλόμορφο εγκληματολογικό και κοινωνικό φαινόμενο, βαθιά ριζωμένο, που μεταβάλλεται συνεχώς σε παγκόσμιο επίπεδο. Ενδεικτικά, κατά τον Κουράκη, θα μπορούσαμε να

του αποδώσουμε τον κάτωθι ορισμό: *«κάθε παραβίαση ή παράκαμψη του νόμου στην οποία χρησιμοποιείται ως κύριο μέσο η απειλή, η χρήση βίας, η διαφθορά και το δίκαιο του ισχυρού, με κύριο κίνητρο του εγκληματία-δράστη την απληστία, το οικονομικό όφελος, το κέρδος μέσα από παράνομες συμπεριφορές καθώς και την κοινωνικό-πολιτική εδραίωση. Οι δράστες του οργανωμένου εγκλήματος διαθέτουν πληθώρα οικονομικών και τεχνολογικών μέσων, συνεργασία εξειδικευμένου προσωπικού και δυνατότητα πολιτικών επιρροών (ομπρέλα-κρατική ανοχή»* (Κουράκης, 2005, σ.13-215, Cusson, 2009, σ.322).

Συμπερασματικά προκύπτει λοιπόν πως η συστηματική παρανομία, η διαφθορά, το κυνήγι του οικονομικού πλουτισμού που αποτελεί την κινητήριου δύναμη, η χρήση βίας, απειλής, εκβίασης αλλά και η συμβίωση της νομιμότητας με την παρανομία αποτελούν μερικά από τα δομικά χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος. Ο εγκληματολογικός αυτός όρος, είναι πραγματοπαγής. Θα μπορούσε το οργανωμένο έγκλημα να χαρακτηριστεί ως επιχειρηματικό μόρφωμα που έχει τη διάρθρωση μιας κανονικής εμπορικής επιχείρησης με ιεραρχία των στελεχών της. Δεν συνδέεται δηλαδή με κάποιον αρχηγό και ως εκ τούτου δεν έχει ατομοκεντρικό χαρακτήρα (Κουράκης, 2005, σ.215).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι εκβιασμοί, το εμπόριο όπλων, ναρκωτικών, η σωματεμπορία, η διακίνηση γυναικών με σκοπό την εκπόρνευση και η «παροχή προστασίας» σε καταστήματα.

1.2 Οργανωμένο έγκλημα και εγκληματική οργάνωση

Σύμφωνα με τη Βιδάλη, ο όρος «εγκληματική οργάνωση» χρησιμοποιήθηκε σε μία προσπάθεια ποινικής τυποποίησης του οργανωμένου εγκλήματος, ούτως ώστε να γίνει δυνατή η υπαγωγή πραγματικών περιστατικών στις αντίστοιχες ποινικές διατάξεις. Συνεπώς, ο νομοθέτης ασχολήθηκε με τις προϋποθέσεις που πρέπει να υπάρχουν σωρευτικά αλλά και με τον τρόπο που απαιτείται για να δημιουργηθεί μία ομάδα που διαπράττει εγκληματικές πράξεις (Βιδάλη, 2017, σ.150). Κατά την ίδια, η συστηματική παρανομία που κυνηγά το κέρδος αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό του οργανωμένου εγκλήματος, το οποίο, όπως αναφέρεται και παραπάνω, έχει διάρθρωση πραγματοπαγή και όχι προσωποπαγή, ήτοι δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος αρχηγός από τον οποίο η δομή της οργάνωσης. Άλλως, δεν υπάρχει συγκροτημένη δομή και

ιεραρχία. Το οργανωμένο έγκλημα στη δομή και λειτουργία του, όπως αναφέρει η Βιδάλη, προσιδιάζει στη δομή μιας εμπορικής επιχείρησης, όπου οι δράσεις και όχι τα πρόσωπα τα ίδια, διαθέτουν ρόλο πρωταρχικό σχετικά με τη λειτουργία και τη διάθρυσή του (Βιδάλη, 2017, σ.150-155).

Όπως ισχυρίζεται ο Cressey, η εγκληματική οργάνωση μοιάζει πιο πολύ με ένα σύστημα με γραφειοκρατική οργάνωση όπως για παράδειγμα μία ανεπίσημη και παράνομη κυβέρνηση. Ο ίδιος, εστίασε στις θέσεις και τους ρόλους που διαθέτουν τα μέλη της οργάνωσης για να μπορέσει εκείνη να επιβιώσει. Παραλλήλισε επιπλέον, την προσωποπαγή δομή μίας εγκληματικής οργάνωσης με τον σεβασμό που οι πολίτες μίας χώρας επιδεικνύουν στον πρόεδρο της κυβέρνησης (Cressey, 1969, σ.173). Ο Cressey στη διεθνή βιβλιογραφία δεν ήταν ο μόνος που πίστευε ότι δεν υπάρχει ιεραρχική δομή στο οργανωμένο έγκλημα. Στην ίδια υπερασπιστική γραμμή βρισκόταν και ο Chambliss. Σύμφωνα μάλιστα με τη θεωρία του, το οργανωμένο έγκλημα είναι ένα σύστημα, αναπτυσσόμενο κάθετα και οριζόντια σε μία κοινωνία, το οποίο έχει ως μέσο τη διαφθορά και διέπεται από «χαλαρές» σχέσεις. Κατά τον ίδιο, δυσκολευόμαστε να κατανοήσουμε το οργανωμένο έγκλημα γιατί το τοποθετούμε εκτός κανονικής-νόμιμης επιχείρησης, ενώ στην ουσία θα έπρεπε να το μελετήσουμε υπό το πρίσμα της συμβίωσης της νόμιμης και της παράνομης αγοράς (Σταμούλη, 2016, σ.1195).

Σύμφωνα με τη Βιδάλη, κάποιες πτυχές της παράνομης δραστηριότητας, ανήκουσες στην εγκληματολογική κατηγορία του οργανωμένου εγκλήματος, κατάφεραν να αντιμετωπιστούν από τον ποινικό δίκαιο με την ταύτιση του οργανωμένου εγκλήματος με μία οργάνωση που διαθέτει καθορισμένη δομή. Ωστόσο, αυτή η ταύτιση δεν κατέστη δυνατόν να παράσχει τα εργαλεία εκείνα για την γενικότερη και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος καθότι διαχώρισε τις επιχειρηματικές δραστηριότητες από τις παράνομες οικονομικές συναλλαγές του υποκόσμου, ταυτίζοντάς τες με άλλες διοικητικές και ποινικές επιμέρους παραβάσεις και όχι με το οργανωμένο έγκλημα (Βιδάλη, 2017, σ. 150 επ).

Κατά τον Λίβο, το οργανωμένο έγκλημα διαθέτει χαρακτήρα οικονομικό εξ ορισμού, και ως εκ τούτου έχουμε να κάνουμε με μία οικονομική επιχείρηση στην οποία η επιδίωξη περιουσιακού οφέλους αποτελεί το βασικό λόγο ύπαρξής της. Με άλλα λόγια, ο χαρακτήρας της οργάνωσης δεν μπορεί να μην είναι επιχειρηματικός. Η δομή δύναται να αλλάζει (π.χ με την είσοδο εγκληματικών δικτύων στον ευρωπαϊκό χώρο), αλλά η επιδίωξη του οργανωμένου εγκλήματος είναι σταθερή και δεν είναι άλλη από το κινήγι του κέρδους, με το πραγματοπαγές στοιχείο να είναι

χαρακτηριστικό και γνήσιο υποσύνολο του επιχειρησιακού χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος (Λίβος, 2000, σ.54).

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος στο Παλέρμιο της Ιταλίας στις 15 Νοεμβρίου του 2000 υπεγράφη σε μία προσπάθεια πάταξης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Δημιουργήθηκε δηλαδή από την ίδια την ανάγκη να εκπονηθεί ένα διεθνές κείμενο που θα έχει χαρακτήρα δεσμευτικό για τα κράτη που συμμετέχουν ώστε να υιοθετηθούν κοινά μέτρα για την πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος διεθνώς. Η εν λόγω σύμβαση, που τέθηκε σε ισχύ στις 29 Σεπτεμβρίου του 2003 στο άρθρο 2, αναφερόταν στην πρόληψη, διερεύνηση και δίωξη σοβαρών εγκλημάτων από οργανωμένη εγκληματική ομάδα και όριζε τα χαρακτηριστικά μίας εγκληματικής οργάνωσης. Ο ορισμός της οργανωμένης εγκληματικής ομάδας, που δόθηκε είναι αυτούσιος ο κάτωθι: *«η εγκληματική οργάνωση είναι μία δομημένη ομάδα τριών ή/και περισσότερων ατόμων, που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και δρα έχοντας κοινό σκοπό την τέλεση ενός ή παραπάνω σοβαρών εγκλημάτων/αδικημάτων, ούτως ώστε να επιτευχθεί ο προσπορισμός οικονομικού ή υλικού οφέλους»*. Ο ορισμός αυτός όμως, όπως αναλύεται παρακάτω δεν υιοθετήθηκε αυτούσιος από τον Έλληνα νομοθέτη.

Σύμφωνα με Green, P., Ward, το οργανωμένο έγκλημα έχει ανάγκη τη δημιουργία σχέσεων συνεργασίας-αλληλοβοήθειας με το κράτος, την αστυνομία και τους ιδιώτες, με τη διαφθορά των κρατικών υπαλλήλων και τις πελατειακές σχέσεις-πατρωνία, ως μέσο λειτουργίας. Αναλυτικότερα, μέσω της συλλογής πληροφοριών, δωροδοκίας και συνεργασίας με αστυνομικούς, πολιτικά κόμματα, κυβερνώντες και δικαστικούς λειτουργούς επιτυγχάνεται η δράση του οργανωμένου εγκλήματος. Οι παραπάνω πρακτικές δεν επιλέγουν τη βία άκρητα, τη χρησιμοποιούν ως δομικό στοιχείο, μόνο για εκφοβισμό όταν δεν τηρηθούν τα συμφωνηθέντα, ήτοι σε περίπτωση αθετήσεων αλλά και για προστασία από ανταγωνιστές (Βιδάλη, 2017, σ. 155 επ.).

1.3 *Mondus Operandi* και διάρθρωση εγκληματικών οργανώσεων

Σύμφωνα με τη Ριζάβα, η κάθε εγκληματική οργάνωση έχει το δικό της *modus operandi* ανάλογα με το επιλεγμένο αντικείμενο δράσης της για την επίτευξη του στόχου της, δηλαδή για τη μεγιστοποίηση του κέρδους της. Ως εκ τούτου το *Modus*

operandi είναι ποικιλόμορφο και διαφέρει από μία εγκληματική οργάνωση σε άλλη (Ριζάβα, 2011, σ.146-147). Σύμφωνα με την Europol, μεταξύ των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των εγκληματικών οργανώσεων βρίσκονται η τεχνογνωσία, η ευελιξία, η άμεση προσαρμοστικότητα στον τρόπο δράσης τους ή σε επιχειρηματικά μοντέλα και η άριστη ακολουθία στις εξελίξεις σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (Europol, 2017, σ.11). Η χρήση βίας, όπως αναφέρεται παραπάνω, είναι παράγοντας δομικός του οργανωμένου εγκλήματος, οι δράστες του οποίου τη χρησιμοποιούν για να εκφοβίσουν θύματα, μάρτυρες, τα υπόλοιπα μέλη, για να επιβληθούν στις ανταγωνιστικές εγκληματικές ομάδες και να εδραιωθούν σε μία γεωγραφική περιοχή, ακόμα και για την προστασία των κεκτημένων τους (παράνομα προϊόντα) (Βιδάλη, 2017, σ. 156-157).

1.4 Διαφθορά και οργανωμένο έγκλημα

Η διαφθορά, ως παγκόσμιο φαινόμενο που εδράζεται στην οικονομική και πολιτική εξουσία, δεν είναι παρά μία τεράστια απειλή για την ορθή και εύρυθμη λειτουργία της νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαιοδοτικής λειτουργίας του κρατικού μηχανισμού. Αδιαμφισβήτητα, η διαφθορά, εκφυλίζει τον κρατικό μηχανισμό, βυθίζοντας έναν ολόκληρο λαό στην παρανομία και την οικονομική αστάθεια, και ως εκ τούτου, η κοινωνικοοικονομική βλάβη που επέρχεται είναι τεράστια. Ο παραλληλισμός της διαφοράς με Λερναία Ύδρα, δεν είναι καθόλου τυχαίος, αντιθέτως είναι εύστοχος και καταδεικνύει την ύπαρξη και τις βαθιές τις ρίζες στο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι. Ο νομοθέτης λοιπόν, οφείλει να δημιουργήσει ένα πλέγμα προστασίας των πολιτών από το φαινόμενο της διαφθοράς που βρίσκεται παντού τόσο στο Δημόσιο όσο και στον Ιδιωτικό Τομέα δεδομένου ότι η τελευταία αποτελεί το μέσο και το εργαλείο λειτουργίας του οργανωμένου εγκλήματος και εξ αυτού του λόγου, εξαπλώνεται ραγδαία τόσο σε εθνικό όσο και υπερεθνικό επίπεδο. Διαπιστώνουμε ότι οι εγκληματικές οργανώσεις συνιστούν σύνθετα μορφώματα ομοιάζοντα με εταιρικά σχήματα, λειτουργούν ως επιχειρήσεις παροχής παράνομων προϊόντων και υπηρεσιών στις γκρίζες ζώνες της νόμιμης οικονομίας, εκμεταλλευόμενες τις δομές και τις λειτουργίες της, με σκοπό αφενός το κέρδος, αφετέρου την απόκτηση δεσπόζουσας θέσης στην εγκληματική αγορά (Morselli, 2009, σ. 18-20, Βιδάλη, 2017, σ. 150). Κατά τον Αντωνόπουλο, η διαφθορά, που εμφανίζεται διάχυτη στον κρατικό

ιστό και διαθέτει συστημικότητα και διαχρονικότητα, αποτελεί βασικό όπλο του οργανωμένου εγκλήματος (G. A. Antonopoulos, 2010, σ. 19).

Σύμφωνα με τη Γασπαρινάτου το οργανωμένο έγκλημα διαπλέκεται με τα εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου και με το οικονομικό έγκλημα, με αποτέλεσμα οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα να «αναπτύσσονται στη βάση ενός ενιαίου οικονομικού φάσματος, ήτοι σε ένα συνεχές (continuum) οικονομικό (Γασπαρινάτου, 2019, σ. 175). Κατά τη Μιχαλοπούλου οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα έχουν αμφίδρομη σχέση και λειτουργούν επικουρικά στη μεταξύ των συμβίωση (Μιχαλοπούλου, 2019, σ.333 επ).

Ειδικότερα, το οικονομικό έγκλημα αναπτύσσεται παρασκηνιακά μέσα όμως στα πλαίσια της νόμιμης αγοράς, ενώ το οργανωμένο έγκλημα κινείται στην παράνομη αγορά, παρεισφρείοντας ωστόσο στις δομές της νόμιμης οικονομίας μέσα από την άσκηση πρακτικών διαφθοράς και διαπλοκής με δράστες, τους θεσμικούς παράγοντες της πολιτικής και δικαστικής εξουσίας, αλλά και κρατικούς υπαλλήλους των κατώτερων κλιμακίων του διοικητικού μηχανισμού (Μιχαλοπούλου, 2019, σ. 333-339).

Στον ποινικό Κώδικα στα άρθρα 159 ΠΚ, 235-238 Α' ΠΚ αλλά και 239-263 Α' και 396 ΠΚ τυποποιούνται τα αδικήματα διαφθοράς προκειμένου να προστατευτεί το έννομο αγαθό της αχρημάτιστης λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης και της αμερόληπτης λειτουργίας της δημόσιας υπηρεσίας. Άλλωστε, για την άμεση ποινική αντιμετώπιση της διαφθοράς και τη διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας, καταβάλλεται προσπάθεια και από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης και άλλων συμβάσεων όπως του ΟΟΣΑ και του ΟΗΕ, η οποία σημειωτέον δίνει κατευθύνσεις στα κράτη μέλη της για το πώς θα πρέπει να αντιμετωπίζουν το συγκεκριμένο φαινόμενο, αλλά και πώς θα λειτουργούν παρεμβατικά και δεσμευτικά μέσω της δημιουργίας ποινικών κανόνων στα εθνικά δίκαια (των κρατών μελών).

Συνεπώς, τα κράτη μέλη της ΕΕ, δεσμεύονται να πραγματοποιήσουν αυτά που έχουν υπογράψει σε συμβατικά ευρωπαϊκά κείμενα και οδηγίες. Η διαφθορά, ως επικίνδυνο έγκλημα που εμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη και θίγει τους δημοκρατικούς θεσμούς αλλά και τις ηθικές βάσεις μίας υγιούς κοινωνίας, είναι ένα φαινόμενο με τεράστια διάσταση τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, το οποίο δρα μέσω των πελατειακών σχέσεων στο οικονομικό/πολιτικό σύστημα, δημιουργώντας ταυτόχρονα θεσμική και οικονομική κρίση.

Σύμφωνα με τον Χατζηκώστα, τα βασικά της στοιχεία δεν είναι άλλα από την αδιαφάνεια, την αθεατότητα, το κυνήγι του κέρδους αλλά και τον παράνομο πλουτισμό. Όπως έχει αναλυθεί και παραπάνω, είναι βασικό στοιχεί του *modus operandi* του οργανωμένου εγκλήματος. Τα περισσότερα περιστατικά διαφθοράς, τα συναντάμε στις περιπτώσεις δωροδοκίας. Με άλλα λόγια, ο πυρήνας της διαφθοράς βρίσκεται στη δωροδοκία/δωροληψία δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων.

Οι δράστες που μπορεί να είναι δημόσιοι υπάλληλοι, αξιωματούχοι του κράτους, πολιτικά πρόσωπα, δικαστές, δημοτικοί υπάλληλοι αλλά και υπάλληλοι ιδιωτικών επιχειρήσεων, βρίσκουν συνεχώς εξελιγμένες μεθόδους εξαπάτησης και καταφέρνουν να αποκρύπτεται η παράνομη δραστηριότητα τους (Χατζηκώστας, 2014, σ. 583-584). Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα μαύρα ταμεία, η χρησιμοποίηση τραπεζών σε χώρες με αυστηρό τραπεζικό απόρρητο και η σύσταση offshore εταιρειών. Τα εγκλήματα διαφθοράς συγκεντρώνουν τα κάτωθι χαρακτηριστικά: α) αθεατότητα, β) πολυπλοκότητα, γ) επίρριψη ευθύνης σε πολλά πρόσωπα, ε) ατιμωρησία ή δημιουργία εμποδίων στην έρευνα και την ποινική δίωξη των δραστών (Παπανδρέου, 2016, σ.220).

Σύμφωνα με τον Ράικο, η διαφθορά είναι ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο συνεχώς αναδιπλούμενο με χωρίς σαφή ορισμό, που βρίσκεται παντού σε όλες τις εκφάνσεις της οικονομικής μας ζωής. Εντοπίζεται πρωτίστως στη διοικητική λειτουργία της πολιτείας εξαιτίας της διόγκωσης της Δημόσιας Διοίκησης, η οποία συντελέστηκε λόγω της τεχνολογικής και πολιτιστικής εξέλιξης αλλά και της παγκοσμιοποίησης των αγορών (Ράικος, 2006 σ. 73 -84). Η πολύπλοκη δομή της σύγχρονης διοικητικής μηχανής σε συνδυασμό με την διεύρυνση της κρατικής δραστηριότητας και της παραγωγής νομοθετικών διατάξεων έχει σαν αποτέλεσμα, την αύξηση κινδύνου παράνομης δραστηριότητας, κακής χρήσης αλλά και κατάχρησης της εξουσίας των διοικητικών οργάνων εις βάρος του δημοσίου συμφέροντος αλλά και των ατομικών δικαιωμάτων (Ράικος, 2006 σ. 73). Ειδικότερα, ο πολλαπλασιασμός των πηγών δικαίου ιδίως η πληθώρα κανονιστικών διοικητικών πράξεων (υπερτροφικές κανονιστικές ρυθμίσεις), η πολυνομία και η πολυπλοκότητα των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων που εμφανίζεται στη Δημόσια Διοίκηση, αλλά και το διευρημένο νομοθετικό πλαίσιο δράσης της Δημόσιας Διοίκησης, δημιουργεί κενά, ελλείψεις και δυσλειτουργίες, καθότι η Δημόσια Διοίκηση δεν ήταν προετοιμασμένη

κατάλληλα για την ευθυγράμμιση της δράσης της με τις αυξημένες απαιτήσεις της σύγχρονης οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας. Με άλλα λόγια, αυτή η διευρυμένη αύξηση της παραγωγής του κανονιστικού έργου από τη Διοίκηση για να μπορέσει η τελευταία μέσω του παρεμβατικού κράτους προνοίας να εκπληρώσει τον σκοπό της έχει σαν αποτέλεσμα αφενός την υπερπληθώρα κανονιστικών πράξεων (γενικών και αφηρημένων) που συνεχώς μεταβάλλονται και τροποποιούνται, λειτουργώντας ως όχημα για να προωθηθούν και να εκπληρωθούν οι οικονομικές και ταυτόχρονα οι κοινωνικές επιδιώξεις της πολιτικής εξουσίας, και αφετέρου την αύξηση των περιθωρίων δράσης των διοικητικών λειτουργών (διακριτική ευχέρεια και όχι δέσμευση της διοικητικής δράσης) με αποτέλεσμα, να ελλοχεύει ο κίνδυνος κατάχρησης εξουσίας των διοικητικών οργάνων, τα οποία σημειωτέον για ιδίον οικονομικό όφελος (ιδιοτελής σκοπός), παραβιάζουν την αρχή της νομιμότητας και προβαίνουν σε παράνομες πράξεις/ενέργειες ή παραλείψεις εις βάρος του δημοσίου συμφέροντος και της εθνικής οικονομίας. Παρατηρούμε δηλαδή ότι υπάρχει άμεση σχέση ανάμεσα στη διόγκωση του δημοσίου τομέα και την τροφοδότηση του φαινομένου της διαφθοράς στον τομέα της Δημόσιας Διοίκησης και δη στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων εξαιτίας της ευαλωτότητας που ο τελευταίος παρουσιάζει καθότι η διακριτική ευχέρεια αρμοδιότητας των διοικητικών οργάνων να ερμηνεύσουν και να χρησιμοποιήσουν «εξίσου νόμιμες λύσεις» από τις γενικές και αφηρημένες κανονιστικές ρυθμίσεις, που έχουν στη διάθεσή τους, δημιουργεί πάμπολα κενά και λειτουργικά προβλήματα. Πάνω στα κενά αυτά αλλά και στις οργανωτικές και λειτουργικές αδυναμίες του συστήματος, οι δράστες του οικονομικού και οργανωμένου εγκλήματος πατούν και έρχονται να εξασφαλίζουν την ανενόχλητη δράση τους αλλά και την ατιμωρησία τους.

1.5 Ο όρος «οργανωμένο έγκλημα» ως κοινωνικό φαινόμενο

Σύμφωνα με τη Βιδάλη, το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί εγκληματολογικό όρο πραγματοπαγή χωρίς δηλαδή ατομοκεντρικό χαρακτήρα, με βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τη συστηματική παρανομία, τη διαφθορά, τη συμβίωση της νομιμότητας με την παρανομία αλλά και το κινήγι του οικονομικού οφέλους που είναι άλλωστε και η κινητήριο δύναμη (Βιδάλη, 2017, σ.153 επ.).

Σύμφωνα με την ίδια, υπάρχει καταμερισμός έργου και κοινωνική ιεραρχία στο οργανωμένο έγκλημα και η «βρώμικη» και «επικίνδυνη» δουλειά εκτελείται από τους χειρωνακτές του οργανωμένου εγκλήματος, ήτοι τους κοινωνικά κατώτερους. Οι τελευταίοι, τελειώνουν τη δουλειά με τη χρήση βίας και με άμεσο κίνδυνο να συλληφθούν. Όπως υποστηρίζει η Βιδάλη, ενώπιον του Νόμου και της Δικαιοσύνης υπάρχει κοινωνική ανισότητα δεδομένου ότι τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα είναι πιο ευάλωτα στην ποινική αντιμετώπιση σε αντίθεση με τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, που ενώ συμμετέχουν στο έγκλημα, ενώπιον της Δικαιοσύνης απολαμβάνουν προστασία κυβερνητική και πολιτική και αντιμετωπίζονται βελούδινα χωρίς κοινωνικό στιγματισμό. Μέσα από τη δικαστική διαφθορά, την πολιτική παρέμβαση και χειραγώγηση στους δικαστικούς λειτουργούς, τη συνεργασία και το αλισβερίσι μεταξύ της αστυνομίας, των εκπροσώπων της τοπικής κοινωνίας, της πολιτικής και δικαστικής εξουσίας δημιουργείται και ενισχύεται η κοινωνική ανισότητα. Με αυτόν τον τρόπο λοιπόν, «φτιάχνεται» ένα σύστημα άτυπων ρυθμίσεων, τάξεων και κανόνων που ενισχύουν και διατηρούν αφενός τις παράνομες συναλλαγές και αφετέρου την ατιμωρησία των ισχυρών (Βιδάλη, 2017, σ. 153 επ. & Βιδάλη, το Βήμα, 19.07.2009). Χαρακτηριστικό παράδειγμα για να κατανοήσουμε το το δίκτυο συνεργασίας που αναφέρεται παραπάνω είναι η διακίνηση ναρκωτικών, όπου παρατηρούμε τη μεταβίβαση χρημάτων από τη βάση του συστήματος προς τα πάνω, τη χρηματοδότηση από τα κέρδη αυτά άλλων επιχειρήσεων, κάτω από την ομπρέλα στήριξης και προστασίας των πολιτικών, των εκπροσώπων των δημοτικών αρχών, της αστυνομίας και των δικαστικών αρχών (διανομή κερδών, pay-offs, εγκαθίδρυση του οργανωμένου εγκλήματος στον κοινωνικό ιστό).

1.6 Εγκληματολογικές προσεγγίσεις

Κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970 εμφανίστηκαν δύο σημαντικές θεωρίες για την κοινωνική οργάνωση του οργανωμένου εγκλήματος, η Θεωρία της Συνωμοσίας των ξένων του Cressey και η θεωρία της συμβιωτικής σχέσης της νομιμότητας και της παρανομίας του Chambliss. Στην πρώτη το οργανωμένο έγκλημα αντιμετωπίζεται ως ένα εισαγόμενο φαινόμενο σε μία κατά τα λοιπά, έννομη και σωστή κοινωνία σε αντίθεση με τη δεύτερη, όπου το οργανωμένο έγκλημα αντιμετωπίζεται ως μέρος της

κοινωνικής οργάνωσης, που εξαρτάται άμεσα από τις ίδιες τις δυσλειτουργίες, τις αντιθέσεις και τις ανισότητες που υπάρχουν σε αυτήν (Βιδάλη, 2017, σ.47).

A. Η θεωρία του Cressey περί της συνωμοσίας των ξένων

Ο Donald Cressey, από τους πρώτους μελετητές του Ο.Ε. στις Η.Π.Α. τη δεκαετία του 1960, αντιλαμβανόμενος τα εμπόδια που έκοβαν τον δρόμο για την ποινική τυποποίηση και αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, προσπάθησε να αποδώσει έναν σαφή ορισμό για το Ο.Ε, περιγράφοντάς το ως μια ιεραρχικά δομημένη οργάνωση, αποτελούμενη από άτομα που υπακούουν σε αυστηρή ιεραρχία με συγκεκριμένες και πλήρως εξειδικευμένες λειτουργίες εντός αυτής (Cressey, 2008:318-319). Με άλλα λόγια, ορίζει την εγκληματική οργάνωση ως ένα μηχανισμό, εμβαθύνοντας στους απαιτούμενους ρόλους και τις θέσεις για τη εύρυθμη λειτουργία του, ανεξαρτήτως προσώπων (Cressey, 1969:14,15).

Σύμφωνα με τη θεωρία του «alien conspiracy theory» άλλως θεωρία της συνωμοσίας των ξένων, το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι τίποτα άλλο από αποτέλεσμα συνωμοσίας εξωγενών παραγόντων που απειλούν τις δημοκρατικές κοινωνίες. Κατά αυτόν, το Ο.Ε ταυτίζεται με τη Mafia και θεωρείται ένα εισαγόμενο φαινόμενο στην Αμερικανική κοινωνία, (Cressey, 1969, σ.173 επ).

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, ο οργανωμένος εγκληματίας είναι ο «άλλος», και το οργανωμένο έγκλημα είναι προϊόν παντοδύναμων ιεραρχικών δομών ή οργανώσεων που πιο πανω ιεραρχικά, τοποθετούνται άνθρωποι που δεν μπορείς να τους αγγίξεις. Οι εγκληματικές αυτές οργανώσεις χρησιμοποιώντας τη διαφθορά των δημοσίων λειτουργών, επιδιώκουν αφενός τη δημιουργία μονοπωλίων και αφετέρου την επέκταση της επιχείρησής τους σε εθνικό αλλά και σε διεθνές πλαίσιο/επίπεδο. Κατά τη Βιδάλη, για τη στρατολόγηση μελών, είναι ιδιαίτερος σημαντική η εθνότητα των οργανωμένων εγκληματιών (Βιδάλη, 2017, σελ. 47 επ).

Τέλος κατά την Paoli, χαρακτηριστικό παράδειγμα στις ΗΠΑ αποτελεί η οργάνωση La Cosa Nostra, η οποία σημειωτέον έχει δικούς της ηθικούς κώδικες και κανόνες, αποτελείται από απογόνους Ιταλών μεταναστών και συνδέεται με τη Σικελική Mafia (Paoli 2003, σ.220-223).

B. Η θεωρία του Chambliss περί της συμβιωτικής σχέσης μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας – Θεωρία των δικτύων

Ο William Chambliss ήρθε να καλύψει το κενό που άφησε ο Cressey, στηριζόμενος κυρίως στην επιτόπια έρευνα. Είναι ο εγκληματολόγος που μετατόπισε τη βασική ερώτηση της εγκληματολογίας από το «γιατί οι άνθρωποι διαπράττουν εγκλήματα» στο ερώτημα «γιατί υπάρχουν νόμοι ενάντια σε αυτές τις πράξεις» (Potter, 2019:28). Συγκεκριμένα υποστήριξε πως το οργανωμένο έγκλημα, ως πολιτικό φαινόμενο δεν είναι εισαγόμενο αλλά ένα δομικό χαρακτηριστικό της αμερικανικής κοινωνίας. Με άλλα λόγια, στον αντίποδα της θεωρίας του Cressey περί «συνομοσίας των ξένων», βρίσκεται η θεωρία του Chambliss, κατά την οποία «ο εχθρός δεν είναι ο ξένος αλλά είμαστε εμείς». (Βιδάλη, 2017, σ.50).

Το καλοκαίρι του 1950 στο πλαίσιο της εμπειρικής καταγραφής ο Chambliss, μαθητής ακόμα, ήρθε σε επαφή με κρατούμενους από το τοπικό σωφρονιστικό κατάστημα που εργάζονταν σε αγροκτήματα στο Σιατλ. Στη μεταξύ τους συναναστροφή διαπίστωσε ότι όλοι οι κατάδικοι είχαν αποφασίσει να συνεχίσουν την εγκληματική τους δραστηριότητα και μετά την αποφυλάκιση τους, σχεδιάζοντας τις επόμενες εγκληματικές τους δράσεις (Chambliss, 2005, σ.4). Ο ίδιος ασπάστηκε και υποστήριξε τη θεωρία του Edwin Sutherland κατά το σημείο εκείνο που λέει ότι η εγκληματική συμπεριφορά είναι φυσιολογική και οι εγκληματίες δε διαφέρουν σωματικά, βιολογικά ή ψυχολογικά από τους μη εγκληματίες (Chambliss, 2004,σ.242). Όταν αργότερα, επέστρεψε στην ίδια πόλη με την ιδιότητα του καθηγητή Πανεπιστημίου, ανακάλυψε ότι ο Δήμαρχος, ο Κυβερνήτης, εκπρόσωποι της αστυνομίας και επιχειρηματίες δεν ήταν απλά μάρτυρες παράνομων δραστηριοτήτων αλλά συμμετοχοί σε αυτές, βοηθώντας στη διαχείριση και τον συντονισμό αυτών με σκοπό το προσωπικό τους όφελος (Chambliss, 2005 σ.5). Ειδικότερα, διαπίστωσε από τη μελέτη του Ο.Ε ότι *«Οι χειρότεροι παραβάτες ήταν τα υπεράνω υποψίας πρόσωπα που ήταν και το λιγότερο πιθανό να βιώσουν την τιμπίδα του Νόμου, διότι μεταξύ του παραβάτη και του εκπροσώπου του Νόμου είχε αναπτυχθεί μία συμβιωτική σχέση που εξυπηρετούσε τα συμφέροντα και των δύο πλευρών»* (Chambliss, 2004:243). Διαπίστωσε ότι στο Σιάτλ δεν υπήρχε Νονός ή αφεντικό ούτε και εγκληματική ιεραρχία, όπως μέχρι πρότινος θεωρούσε ο Cressey. Αντίθετα, κατάλαβε ότι είχε δημιουργηθεί ένα δίκτυο επιχειρηματιών, πολιτικών, αστυνομικών και παράνομων ιδιωτών που συνεργάζονταν μεταξύ τους και προστάτευαν ο ένας τον άλλο, τηρώντας τη μεταξύ τους συμφωνία (Potter, 2019, σ.37). Υποστήριξε ότι το Ο.Ε.

μοιάζει με τη λειτουργία μίας κανονικής επιχείρησης, αφού αποτελεί παράγωγο των δυνάμεων της αγοράς και ως εκ τούτου είναι προϊόν της οικονομίας του καπιταλισμού (Σταμούλη, 2016, σ.1195).

Κατά τον Chambliss, η θεωρία των εγκληματικών δικτύων, υποστηρίζει ότι το οργανωμένο έγκλημα αποτελείται από μικρά, χαλαρά, δομημένα δίκτυα που προσαρμόζονται, στα οποία τα μέλη εναλλάσσουν ρόλους και θέσεις μεταξύ τους. Τα εγκληματικά δίκτυα είναι σε θέση για καινοτομία και ευελιξία, ανταποκρινόμενα σε πιθανή παρέμβαση από τις αρχές επιβολής του νόμου, πιθανές συγκρούσεις από ανταγωνιστές αλλά και ευκαιρίες που η ίδια η αγορά τους παρέχει. Ισχυρίζεται ότι το οργανωμένο έγκλημα είναι μία συμμαχία υπό μορφή δικτύων, η καθοδήγηση των οποίων διαφέρει από πόλη σε πόλη, οι άνθρωποι έρχονται και φεύγουν, τα ηγετικά καθήκοντα μεταβάλλονται, οι ρόλοι δεν είναι παγιωμένοι αλλά το σύστημα εξελίσσεται.

Μέσω αυτού του δικτύου, η σχέση μεταξύ κράτους και εγκλήματος είναι συμβιωτική, τα κέρδη που προέρχονται από τις εγκληματικές ενέργειες διανέμονται στους νόμιμους και παράνομους δίχως να «αφήνονται» ίχνη και χωρίς να μπορεί να διακρίνει κανείς τον διαφθορέα από τον διαφθειρόμενο, με αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται η κοινωνική συνοχή του φαινομένου και να εδραιώνεται αυτό στον κοινωνικό ιστό (Chambliss, 1988, σ.52 επ.).

Ο δε συνασπισμός κοινών συμφερόντων που δημιουργείται μεταξύ των αξιωματούχων στο πλαίσιο της διαφθοράς μετατρέπει την πολιτική ή δημόσια δύναμη σε πλούτο και τον πλούτο των επιχειρηματιών σε δύναμη και επιρροή στη λήψη αποφάσεων, αναπαράγοντας τη συμβιωτική σχέση (Chambliss, 2008, σ.71). Για τον Chambliss, το Ο.Ε. διατηρείται και εξελίσσεται μέσα από τη συμβιωτική σχέση με το κράτος και τους νόμιμους οικονομικούς θεσμούς, έχοντας συνδετικό κρίκο τη διαφθορά και τις πελατειακές σχέσεις.

Κατά τη Βιδάλη, το Ο.Ε αναπτύσσεται ως διαταξικό φαινόμενο, σε δίκτυα σχέσεων από όλα τα κοινωνικά στρώματα, αποτελώντας συστατικό στοιχείο του καπιταλιστικού συστήματος (Βιδάλη, 2017, σ.50). Προσομοιάζει με επιχειρηματική δραστηριότητα και εξελίσσεται μέσα από τα δημιουργηθέντα δίκτυα σχέσεων και

δεσμών, τα οποία σημειωτέον ευνοούν τα υψηλά κοινωνικά στρώματα και εξυπηρετούν το πολιτικό σύστημα. Τα δίκτυα αυτά στηριζόμενα στη διαφθορά, μέσα από σχέσεις αλληλοεξυπηρετήσεων και αλληλοϋποστήριξης (σχέσεις πατρωνείας και νεποτισμού) διαμορφώνουν ένα καθεστώς συμβίωσης μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, πετυχαίνοντας τον σκοπό τους, που δεν είναι άλλος από τον προσπορισμό κέρδους και επέκτασης της δύναμής τους στην κοινωνική δομή (Βιδάλη, 2018).

1.7 Τυποποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα

Πριν προχωρήσουμε στην τυποποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα, θα πρέπει να εξετάσουμε τι έχει γίνει σε παγκόσμιο επίπεδο δεδομένου ότι το Ο.Ε έχει λάβει διεθνείς διαστάσεις, μη γνωρίζοντας χωρικούς περιορισμούς και για να αντιμετωπιστεί κρίνεται απαραίτητη η κοινή προσπάθεια και η διεθνής συνεργασία (Βιδάλη, 2017, σ.173). Συνεπώς λεκτέα τα εξής:

Δεδομένου ότι οι Η.Π.Α. αντιμετώπισαν το Ο.Ε ήδη από τη δεκαετία του 1960, ήταν πρωτοπόρος διεθνώς στις πολιτικές αντιμετώπισης αυτού του φαινομένου. Επειδή ωστόσο άλλαξε από τότε ο τρόπος δράσης του Ο.Ε, άρχισαν οι πρώτες διεθνείς πρωτοβουλίες όπως για παράδειγμα η 5η Διάσκεψη του Ο.Η.Ε. για την Πρόληψη του Εγκλήματος και τη Μεταχείριση των Εγκληματιών στη Γενεύη το 1975. Η επόμενη ουσιαστική κίνηση, έλαβε χώρα λίγα χρόνια αργότερα και ήταν η κατάρτιση της Διεθνούς Σύμβασης για την καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών το έτος 1988. Σύμφωνα με τον Χλούπη, αυτή σύμβαση ήταν ορόσημο εναρμόνισης των επί μέρους νομοθεσιών και εκκίνησης της συνεργασίας μεταξύ κρατών (Χλούπης, 2019, σ.280).

Στη Νάπολη, μόλις το 1994 έγινε η Παγκόσμια Υπουργική Συνδιάσκεψη για το Ο.Ε., με τη συμμετοχή Υπουργών από 142 χώρες και η πολιτική διακήρυξης που συντάχθηκε, τον Δεκέμβριο του 1994 εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. (Χλούπης, 2019, σ.280).

Σύμφωνα με τη Ριζάβα, παράλληλα με τον Ο.Η.Ε., το 1997 ιδρύθηκε αρμόδιο γραφείο, το οποίο σημειωτέον, το έτος 2002 έλαβε το όνομα Γραφείο για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (U.N.O.D.C.), με εκτεταμένες αρμοδιότητες για την

καταπολέμηση του υπερεθνικού Ο.Ε. και με εξειδικευμένες δράσεις κατά της διακίνησης ναρκωτικών, του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, της πάταξης της διαφθοράς αλλά και της λήψης μέτρων προστασίας των μαρτύρων σε σχετικές υποθέσεις (Ριζάβα, 2012,σ.264).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στο πλαίσιο της Συμφωνίας του Μάαστριχτ, το έτος 1992, δημιουργήθηκε η Europol, η οποία ενώ είχε για αρχή καθήκοντα συλλογής και ανάλυσης δεδομένων και στοιχείων και ανταλλαγής πληροφοριών, από το 1997 με την υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ, απέκτησε εκτός από τα παραπάνω και χαρακτήρα επιχειρησιακό (Συμεωνίδου Καστανίδου, 2005,σ.26-27).

Περαιτέρω, για την αντιμετώπιση του Ο.Ε. κατά τη Ριζάβα, απαιτούνταν εκτός από την αστυνομική συνεργασία και συνεργασία σε δικαστικό επίπεδο ειδικά στον τομέα της διεξαγωγής ανάκρισης. Η συνεργασία αυτή επιτεύχθηκε με την ίδρυση της «Ευρωπαϊκής Μονάδας Δικαστικής Συνεργασίας» (Eurojust), η οποία ως όργανο της Ε.Ε. συστάθηκε με απόφαση του Συμβουλίου της Ευρώπης μόλις το έτος 2002 (Ριζάβα, 2012, σ.307-308).

Σύμφωνα με τον Χλούπη, για την αντιμετώπιση των πιο εξειδικευμένων θεμάτων Ο.Ε σε ζητήματα διαφθοράς και απάτης, συστάθηκε το έτος 1999 από την Ε.Ε, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την καταπολέμηση της Απάτης (OLAF) και το Group of States AGAINST Corruption (GRECO) που λειτουργεί στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης (Χλούπης, 2019:289). Δεδομένου ότι η Ε.Ε θεώρησε απαραίτητη μαζί με τη συνεργασία των κρατών και των αρχών, τη συνεργασία των πολιτών, ήδη από το έτος 1991, θέσπισε την υποχρέωση των τραπεζών και άλλων χρηματοπιστωτικών οργανισμών να τηρούν συγκεκριμένες διαδικασίες προκειμένου να παρεμποδίζεται η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και να αναφέρονται τυχόν ύποπτες συναλλαγές. Κατά τη Συμεωνίδου-Καστανίδου, η ως άνω υποχρέωση επεκτάθηκε σταδιακά και σε άλλους ιδιώτες όπως λόγου χάριν λογιστές, συμβολαιογράφους και δικηγόρους (Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2005,σ.27). Κάποιοι μετξύ των οποίων και η Συμεωνίδου-Καστανίδου, υποστηρίζουν ότι τα υιοθετημένα μέτρα και η εμπλοκή των ιδιωτών δεν βοηθούν τη συνεργασία και ταυτόχρονα θίγουν τις ατομικές ελευθερίες/δικαιώματα (Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2006,σ.865). Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι και το Ε.Δ.Δ.Α κάνει λόγο για τις εξειδικευμένες ρυθμίσεις

που χρειάζεται να ληφθούν για την πάταξη του Ο.Ε. στηριζόμενο στην ιδιαίτερη επικινδυνότητα του οργανωμένου εγκλήματος (Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2006, σ.867).

Σύμφωνα με τον Χουλιάρακη, η περίφημη Υπερδίκη του Παλέρμο που καταδίκασε 342 μέλη της σικελικής Μαφίας σε 2.665 χρόνια κάθειρξης προέκυψε όταν ο Ιταλός δικαστής Giovanni Falcone, ο οποίος ήταν Σικελός, έπεισε το μέλος της Μαφίας Tommaso Buscetta να ομολογήσει σε μία κατάθεση 8.600 σελίδων για τη λειτουργία που δρούσε η Μαφία (Χουλιάρακης, 2008). Σπάζοντας τον όρκο της σιωπής (omerta), ο Buscetta ήταν το πρώτο μέλος της Μαφία που με την ομολογία του βοήθησε τις δικαστικές αρχές να συνδέσουν τα κομμάτια του πάζλ και να κατανοήσουν τη δράση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ιταλία, ήτοι με την κατάθεση του βοήθησε τις δικαστικές αρχές να κατανοήσουν το *modus operandi* της συγκεκριμένης εγκληματικής οργάνωσης και να λάβουν οι Ιταλικές Αρχές τα κατάλληλα μέτρα εναντίον της Μαφία (Francetti & Meier, 2019). Κατά τον Χουλιάρακη, ο δικαστής Falcone, για τον αγώνα του ενάντια στο Ο.Ε, έχασε τη ζωή του, τον Απρίλιο του 1992, σε έκρηξη σε αυτοκινητόδρομο, από τον οποίο διερχόταν το αυτοκίνητο του, κατά την οποία μάλιστα σκοτώθηκαν ακόμα 4 άτομα μεταξύ των οποίων και η σύζυγος του (Χουλιάρακης, 2008). Ωστόσο, κατόπιν των δικών του ενεργειών του για την πραγματοποίηση μίας παγκόσμιας συνδιάσκεψης για την αντιμετώπιση του υπερεθνικού Ο.Ε. έμεινε παρακαταθήκη, η Συνθήκη του Παλέρμο (Χλούπης, 2019, σ.280).

Κατά τον Χλούπη, η κύρωση της Διεθνούς Συμβάσεως του Ο.Η.Ε. κατά του Διακρατικού οργανωμένου Εγκλήματος (“transnational organized crime”), γνωστή σε όλους για συμβολικούς λόγους, ως Σύμβαση του Παλέρμο, που υπογράφηκε τον Δεκέμβριο 2000 στο Παλέρμο της Ιταλίας, αποτελεί την κορωνίδα των προσπαθειών της διεθνούς κινητοποίησης για την πάταξη του υπερεθνικού Ο.Ε δεδομένου ότι το Ο.Ε. αποτελεί μία διεθνής απειλή που χρήζει αντιμετώπισης και επιτάσσει τη λήψη μέτρων και συνεργασίας (Χλούπης, 2019, σ.281). Στην προσπάθεια εξεύρεσης ενός κοινά αποδεκτού όρου, υπερίσχυσε η άποψη που υποστήριζε ότι για να επιτευχθούν οι σκοποί της Σύμβασης θα έπρεπε να γίνει στόχευση στη δομή και τις λειτουργίες του Ο.Ε. και όχι στις δραστηριότητές του.

Στο άρθρο 2 της Σύμβασης προσεγγίζεται εννοιολογικά ο ορισμός του Ο.Ε. Σύμφωνα με αυτόν, το Ο.Ε είναι: *«μία δοδημένη οργανωμένη εγκληματική ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων, που δρα για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί από κοινού για να τελέσει ένα ή περισσότερα σοβαρά εγκλήματα ή αδικήματα που προβλέπονται στη Σύμβαση, ώστε να προσπορισθεί, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος»* (Βιδάλη, 2017, σ.174). Στα υπόλοιπα άρθρα της Σύμβασης ρυθμίζονται ζητήματα δικαστικής συνδρομής, διεθνούς συνεργασίας, αμοιβαίας συνδρομής σε ποινικά ζητήματα, κοινών ερευνών, χρήση ειδικών τεχνικών και ανακριτικών μεθόδων και εν γένει ρυθμίζονται τα επί μέρους θέματα που ευνοούν την ουσιαστική συνεργασία, επικοινωνία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών (Χλούπης, 2019, σ. 284-285). Σύμφωνα με τη Βιδάλη, σοβαρό έγκλημα υπολογίζεται η εγκληματική συμπεριφορά που θεωρείται από την κάθε εγχώρια ποινική νομοθεσία ως αδίκημα και που τιμωρείται με στερητική ποινή της ελευθερίας τουλάχιστον τεσσάρων ετών (Βιδάλη, 2017, σ.174). Κατά την ίδια, ένα έγκλημα θεωρείται διεθνικό ή υπερεθνικό σε μία από τις ακόλουθες περιπτώσεις: α) αν τελείται σε περισσότερα τους ενός κράτη, β) αν τελείται σε ένα κράτος αλλά ένα μέρος του πραγματοποιείται σε άλλο, γ) αν πραγματοποιείται από εγκληματική ομάδα που δραστηριοποιείται σε περισσότερα του ενός κράτη, δ) αν τελείται σε ένα κράτος αλλά οι επιπτώσεις του

Η Ελλάδα κύρωσε την Σύμβαση του Πατέρμο με τον Νόμο 3875/2010, ήτοι 11 χρόνια αργότερα από την υπογραφή της, όπως θα περιγραφεί ακολούθως. Η καθυστέρηση μπορεί να αποδοθεί στην εν εξελίξει διεξαγωγή σε πρώτο και δεύτερο βαθμό της δίκης για την τρομοκρατική οργάνωση 17 Νοέμβρη, ώστε να αποφευχθεί η καταδίκη με βάση τον ευμενέστερο νόμο και η μη ένταξη της στο νέο νόμο για την εγκληματική οργάνωση (Χλούπης, 2020 σ.548). Αναλυτικότερα:

Με τον Ν. 1916/1990 εισάγεται πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία η έκφραση Ο.Ε., που όμως αποτελούσε μία κεκαλυμμένη αναφορά στην εσωτερική τρομοκρατία (Αντωνόπουλος & Παπανικολάου, 2016, σ.966). Με τον Ν. 2928/2001, που ακολούθησε έγινε προσπάθεια ρύθμισης της οργανωμένης εγκληματικότητας, μιας και δεν υπήρχαν μέχρι τότε διατάξεις που να ρυθμίζουν το πρόβλημα, παρά αποσπασματικές ρυθμίσεις μεμονωμένων συναφών θεμάτων (Χλούπης, 2020:537).

Έγινε τροποποίηση άρθρων του Π.Κ. και του Κ.Π.Δ. αλλά και εισαγωγή αυτοτελών διατάξεων όπως η ευθύνη νομικών προσώπων και η προστασία μαρτύρων. Το άρθρο 1 αντικατέστησε το αρ. 187 του Π.Κ. «περί σύστασης και συμμορίας» με το νέο τίτλο «περί εγκληματικής οργάνωσης» (Χλούπης, 2019, σ.292). Ωστόσο σύμφωνα με τον Χλούπη, το νέο αυτό άρθρο, δεν έλυνε όλα τα προβλήματα, καθώς παρέθετε απλά τα εγκλήματα που μπορούσαν να ενταχθούν στην περίπτωση του άρθρου, με αποτέλεσμα, η έννοια του Ο.Ε , να αποτελέσει για τις διωκτικές αρχές μία «κολυμπήθρα του Σιλωάμ», στην οποία όλα τα αδικήματα που έχουν έναν βαθμό οργάνωσης να βαπτίζονται «οργανωμένα» (Χλούπης, 2020 σ.538). Εξάλλου στην ελληνική νομοθεσία δεν ορίζεται η έννοια του «σοβαρού εγκλήματος». Επομένως δεν αναφέρονται τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που πρέπει να εμφανίζονται σε ένα διαπραγμένο έγκλημα βάσει των οποίων αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί ως σοβαρό (Χλούπης, 2019, σ.290).

Στην ελληνική έννομη τάξη ο ορισμός της εγκληματικής οργάνωσης εισήχθη αρχικά με την τροποποίηση του ν. 2928/2001 στον Ποινικό Κώδικα. Σε αυτήν την εκδοχή του πάντως δεν γινόταν καμία απολύτως μνεία στην επιδίωξη οικονομικού οφέλους. Με τον Ν.3875/2010, που κύρωσε την Σύμβαση του Παλέρμο, το οικονομικό όφελος αναφέρεται έμμεσα, ως επιβαρυντική περίσταση καίτοι στη Σύμβαση του Παλέρμο προκύπτει ρητά και σαφώς ότι οι εγκληματικές οργανώσεις έχουν σκοπό το κυνήγι του κέρδους. Το ίδιο ισχύει και με την αναθεώρησή του ΠΚ με το ν. 4619/2019.

Σύμφωνα με το άρθρο 187 § 1 του Ποινικού Κώδικα, η εγκληματική οργάνωση *πρέπει να είναι επιχειρησιακά δομημένη και με διαρκή εγκληματική δράση, τριών ή περισσότερων προσώπων, που επιδιώκει την τέλεση περισσότερων κακουργημάτων.* Διαπιστώνουμε από τον παραπάνω ορισμό, πως για τον Έλληνα νομοθέτη, η επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους δεν συνιστά ως ένα από τα βασικά κριτήρια στοιχειοθέτησης του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά ενδεχομένως επιβαρυντική περίσταση για τους δράστες (Χλούπης, 2019, σ.537-538). Άλλως, η ύπαρξη ή όχι οικονομικού κινήτρου δεν πρέπει να αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για το χαρακτηρισμό μιας ομάδας ατόμων ως εγκληματική οργάνωση, διότι μια τέτοια πρόβλεψη θα συνεπάγετο την απουσία τιμωρίας ατόμων, τα οποία συμμετέχουν σε ομάδες που τελούν εγκλήματα βάσει εθνικής, φυλετικής ή θρησκευτικής μισαλλοδοξίας. Με το

νέο άρθρο 187 του ν. 4629/2019 που αφορά στο νέο Ποινικό Κώδικα, έχουμε μία διεύρυνση της εννοίας της εγκληματικής οργάνωσης από τον Έλληνα Νομοθέτη. Αυτό επέρχεται με την ποινικοποίηση οργανώσεων που έχουν εκτός από την επιδίωξη περιουσιακού οφέλους και άλλα διαφορετικά κίνητρα.

Από την ερμηνεία του άρθρου 187 ΠΚ, συμπεραίνουμε πως για να στοιχειοθετηθεί το έγκλημα της σύστασης της εγκληματικής οργάνωσης, θα πρέπει αυτή να έχει πραγματοπαγή και όχι προσωποπαγή χαρακτήρα. Σε αυτή την περίπτωση που θα είχε προσωποπαγή χαρακτήρα, θα συγγεόταν ο «αρχηγός» μιας εγκληματικής οργάνωσης ως θεσμός, διότι θα υπήρξε σύνδεση του εκάστοτε «αρχηγού» με τον ίδιο το θεσμό. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα των χαρακτηρισμό της εκάστοτε οργάνωσης ως συμμορίας. Η ανάγκη διεύρυνσης του περιεχομένου πέραν του προσπορισμού περιουσιακού οφέλους, είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί έτσι περιλαμβάνει και εγκλήματα ομάδας ατόμων που δεν έχουν στόχο τον προσπορισμό περιουσιακού ή άλλου οφέλους, αλλά υποκινούνται και δρουν βάσει από ιδεολογικών προκαταλήψεων σε βάρος ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η δίκη της Χρυσής Αυγής, όπου ο δικαστής καταδίκασε τα μέλη της για τη διεύθυνση και συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση. Αξίζει να σημειωθεί πως η υπερασπιστική γραμμή της Χρυσής Αυγής στηριζόταν στη Σύμβαση του Παλέρμο, η οποία προϋπέθετε την επιδίωξη οικονομικού ή άλλου οφέλους. Το συγκεκριμένο επιχείρημα μειοψήφησε στο Συμβούλιο Εφετών που εξέδωσε το παραπεμπτικό βούλευμα.

Οι Υποστηρικτές αυτής της βούλησης του Έλληνα Νομοθέτη στο αρ, 187 ΠΚ ισχυρίζονται ότι είναι σημαντικό να μην θεωρείται το οικονομικό όφελος ως βασικό κριτήριο για το χαρακτηρισμό μιας οργάνωσης ως εγκληματική, αλλά να είναι επιβαρυντική περίπτωση για τους δράστες διότι με αυτόν τον τρόπο υπάρχει προστασία των ευαίσθητων και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Κατά αυτούς, η Σύμβαση του Παλέρμο, έθεσε τις βάσεις για τον προσδιορισμό των κριτηρίων που συνιστούν μια οργάνωση ως εγκληματική αλλά σε πολλές έννομες τάξεις στην Ευρώπη και όχι μόνο στη χώρα μας, το οικονομικό όφελος δεν αποτελεί κρίσιμο στοιχείο και κάθε χώρα δύναται να θέσει τα κριτήρια που η ίδια επιθυμεί

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

2. Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.1 Η πορεία του οργανωμένου εγκλήματος σε Διεθνές επίπεδο

Το οργανωμένο έγκλημα προέρχεται από την Αμερική και χρησιμοποιήθηκε ως όρος στην Ετήσια Εκθεση του 1896 της Εταιρείας για την Πρόληψη του Εγκλήματος στην Νέα Υόρκη για πρώτη φορά. Είχε να κάνει με εγκλήματα σχετικά με τον τζόγο και το εμπόριο ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση, όπου οι δράστες είχαν την προστασία των δημοσίων λειτουργών (L. Paoli, 2014 σ.15). Αργότερα με την ποτοαπαγόρευση κατά τις δεκαετίες 1920 και 1930, το οργανωμένο έγκλημα έγινε ακόμα πιο γνωστό καθώς υπήρξε ραγδαία ανάπτυξη των παράνομων αγορών στη Βόρεια Αμερική και συνδέθηκε με τα τυχερά παιχνίδια, τα πλαστά έγγραφα και τα εγκλήματα της εκβίασης, της ληστείας και του λαθρεμπορίου αλκοόλ και ναρκωτικών (Paoli, 2014 σ.115-16) Σύμφωνα με την Paoli, και στην Αμερική, Το οργανωμένο έγκλημα, θεωρήθηκε ένα έγκλημα προερχόμενο από το εξωτερικό (Paoli, 2014 σ.15).

Στη σύγχρονη ιστορία, οι σχέσεις της Μαφίας με την πολιτική εξουσία τοποθετούνται χρονικά από το 1943 και την απόβαση των συμμάχων στη Σικελία. Στην Ιταλία και τη Ισπανία το οργανωμένο έγκλημα αντιμετωπίζεται ως μία οργανωμένη επιχείρηση με δομή και διάρκεια στον χρόνο, όπου τα μέλη της είναι παραπάνω από τρία, και δραστηριοποιούνται σε παράνομες υπηρεσίες, χρησιμοποιώντας τη βία, ως μέσο δράσης, εκμεταλλευόμενα το νόμο της σιωπής, ήτοι τη γνωστή σε όλους omerta για να αυξήσουν τα κέρδη τους (Paoli, 2014 σ.20). Η πιο γνωστή εγκληματική οργάνωση στην Ιταλία είναι η Cosa Nostra που φημίζεται για τη δύναμη που έχει λόγω των διασυνδέσεών της με την πολιτική εξουσία. Άλλες γνωστές ιταλικές εγκληματικές οργανώσεις είναι η Καμόρα στην Νάπολη και η Ντρανγκέτα στη Καλαβρία.

Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Γκαετάνο Γκράντο, η μαφία στη Σικελία αποτελούνταν από οικογένειες με 10 περίπου μέλη και προκαθορισμένους ρόλους. Ο αντιπρόσωπος της φαμίλιας, ο υπαρχηγός, ο σύμβουλος, ο ομαδάρχης-δέκαρχος και έξι άντρες της τιμής. Πιο μετά υπήρχε ο αντιπρόσωπος όλων των αντιπροσώπων, το λεγόμενο «Αφεντικό των Αφεντικών» που η δική του φαμίλια διαχειριζόταν όλους τους

Περιφερειάρχες. Εάν υπήρχε μεταξύ τους διαφορά, παρενέβαινε «το Αφεντικό των Αφεντικών», ως εκπρόσωπος της Σικελίας και αποφάσιζε ποιός είχε δίκιο (Γκαετάνο Γκράντο, γεννημένος μαφιόζος). Ωστόσο, δεν είναι μόνο η Μαφία που αποτελούνταν από σκληρές ομάδες που χρησιμοποιούσαν τη βία ως μέσο δράσης, υπήρχε και η «Μαφία των λευκών γιακάδων», που απαρτιζόταν από άτομα υψηλής κοινωνικής θέσης (δικαστές, δικηγόρους, τραπεζίτες, μηχανικούς κλπ), δηλαδή άτομα πέραν πάσας υποψίας καθώς δεν ανήκαν στον λέγομενο γνωστό υπόσκοσμο. Από το 1970 και εντεύθεν, το οργανωμένο έγκλημα αντιμετωπίστηκε ως παράνομη επιχείρηση και στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης κατά την Paoli (Paoli, 2014 σ.20).

Η Paoli, ερευνώντας τις εγκληματικές οργανώσεις της Cosa Nostra και της Ντρανγκέτα, κατέληξε ότι η οργάνωση τύπου Mafia αποτελεί μία μυστική αδελφότητα, στην οποία αυτός που εισέρχεται, στην ουσία ανήκει σε μία «οικογένεια», cosa στα ιταλικά. Υποχρεούται να ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες, να τηρεί και να διαφυλάσσει τη μυστικότητα και τον κώδικα σιωπής δηλ. τη λεγόμενη omertà, που εφαρμόζεται ανάμεσα στα μέλη της Mafia. Το κάθε μέλος είναι στην οργάνωση και ορκίζεται να μην αποκαλύψει οιαδήποτε πληροφορία για τις δραστηριότητες και τους σκοπούς της οργάνωσης. Εάν αυτός ο όρκος σιωπής παραβιαστεί από το μέλος, τότε αυτό επιφέρει το θάνατό του. Το κοινωνικό σύνολο, μάλιστα φοβούμενο για τη ζωή του αλλά και δύσπιστο απέναντι στην ακεραιότητα των Αρχών, επιδεικνύει ανοχή προς τη δράση της οργάνωσης, και δεν συνεργάζεται με τις αρχές, παρέχοντας πληροφορίες (Paoli, 2003). Η κάθε «φαμίλια» διαθέτει τη δική της εδαφική επικράτεια, εισπράττοντας φόρο από τις επιχειρήσεις της περιοχής της, απαιτώντας παράλληλα από τους εργοδότες να προσλάβουν στις επιχειρήσεις τους μέλη της οργάνωσής τους (Schneider & Schneider, 2005). Τα μέλη της, είναι οι άντρες τιμής, που δεν διστάζουν να δολοφονήσουν επιδεικνύοντας τον ανδρισμό και τη δύναμή τους (Paoli, 2003).

Από το 1970 και εντεύθεν, συντελείται η επιχειρηματική μεταμόρφωση των οργανώσεων τύπου Mafia, καταρρέουν οι ηθικοί δεσμοί που μέχρι εκείνο το χρονικό σημείο, έπρεπε να υπάρχουν για την ένταξη ενός ατόμου στην οργάνωση και η τιμή πλέον δεν ισοδυναμεί με τον ανδρισμό αλλά με τη συσσώρευση πλούτου (Paoli, 2003). Σύμφωνα με τον Whithorn, πέραν του πλουτισμού, η Mafia αναπτύσσοντας σχέσεις

συνεργασίας με την πολιτική εξουσία, επιδιώκει πλέον και την απόκτηση εξουσίας στην πολιτική ζωή της χώρας. Ανάμεσα στα μέλη της οργάνωσης και τους φορείς επιβολής του νόμου υπάρχει αλληλοσυνεργασία, αλληλοκάλυψη, με μέσο δράσης αυτών, τη διαφθορά, τη μυστικότητα και τη χρήση βίας όπου απαιτείται (Whithorn, 2014). Τέλος, η νομιμοποίηση παράνομων εσόδων (ξέπλυμα βρώμικου χρήματος) αποτελεί μία από τις δραστηριότητες της Mafia, για να μπορέσει να δικαιολογήσει τα τεράστια κέρδη της (Ackerman & Palifka, 2018).

2.2 Η πορεία του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα

Για να κατανοηθεί η δυναμική του οργανωμένου εγκλήματος δέον να συσχετιστεί με την ιστορική πορεία και την εν γένει εξέλιξή του (Πανούσης, 2005, σ.1075).

Στην Ελλάδα, το οργανωμένο έγκλημα εμφανίζεται από το 1860 έως το 1933 με τη μορφή της συμμορίας που συνδέεται με την κτηνοτροφική νομαδική οικονομία, το κομματικό πελατειακό σύστημα και την αγροτική ληστεία (Βιδάλη, 2017, 158,159).

Στην χώρα μας, το Ο. Ε. έκανε την εμφάνισή του με τη μορφή της συμμορίας, από το 1860 και υπήρχε ως πρόβλημα έως το 1933. Στο διάστημα αυτό συνδέθηκε με τη νομαδική οικονομία της κτηνοτροφίας, την αγροποιομενική ληστεία, το πελατειακό σύστημα των κομμάτων και με τις δομικές μεταβολές της περιόδου αυτής.

Σύμφωνα με τη Ριζάβα, η «ληστοκρατία» συνδεόταν άμεσα με τον τρόπο που συγκροτήθηκε το ελληνικό κράτος μετά την απελευθέρωση του από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και ειδικότερα με τη μη επίλυση βασικών κοινωνικών ζητημάτων όπως λόγου χάριν η κατανομή της γης. Τόσο η δράση όσο και η ανάπτυξη του φαινομένου της «ληστοκρατίας» είχε συγγενική σχέση με την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος, χωρίς ωστόσο να ταυτίζονται μεταξύ τους (Ριζάβα, 2012, σ.69). Η «ληστοκρατία» στην Ελλάδα δεν είχε ανάλογη εξέλιξη με το φαινόμενο της Μαφίας στην Ιταλία. Η Μαφία, όπως αναφέρεται και παραπάνω, δημιουργήθηκε και εδραιώθηκε μέσα από τα δίκτυα πελατείας και προστασίας που αναπτύχθηκαν στη Σικελία (Βιδάλη, 2007, σ.327). Απεναντίας στην Ελλάδα, με τη συμμετοχή των ληστών και της αγροποιομενικής κοινωνίας, δημιουργήθηκαν σχέσεις πελατειακού κράτους, χωρίς όμως οι εκπρόσωποι της αγροποιομενικής κοινωνίας να αποκτήσουν

τέτοια ισχύ που θα τους έκανε κυρίαρχους πόλους της οικονομίας παρά τις σχέσεις τους με το πολιτικό σύστημα.

Σύμφωνα με τη Βιδάλη, δεν επετράπη η κεντρική ισχυροποίηση των τοπικών αγροποιημένων κοινωνιών και η από μέρους τους άσκηση εξουσιαστικών δυνατοτήτων εξαιτίας της κυβερνητικής πολιτικής που ευνοούσε τις μικροϊδιοκτησίες και τις καλλιέργειες και της επόμενης εσωτερικής μετανάστευσης (Βιδάλη, 2007, σ.328).

Μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και αρχές του 1990 το Οργανωμένο Έγκλημα υπήρχε αλλά δεν γινόταν αντιληπτή η δράση του ως κάτι το ιδιαίτερο (Βιδάλη, 2017, σ.159).

Τον 19^ο και 20^ο αιώνα, το Ο.Ε δεν παρουσιάζει αξιομνημόνευτη δράση στην Ελλάδα. Κατά τη Βιδάλη η έλλειψη εκβιομηχάνισης της οικονομίας, η αργή οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας, η ανάπτυξη του συνδικαλιστικού συστήματος και το ίδιο το πελατειακό σύστημα, το οποίο σημειωτέον κάλυπτε τις ανάγκες του κόσμου και της παρανομίας ευθύνονται που το Ο.Ε στην Ελλάδα, δεν μπόρεσε να ακολουθήσει την ποιοτική εξέλιξη άλλων χωρών στις οποίες έδρασε ο καπιταλισμός (Βιδάλη, 2007 , σ.477 & Σταμούλη, 2015, σ.40). Συνεπώς από τον Ελλαδικό χώρο απουσιάζουν πτυχές του Ο.Ε με τη μορφή της Μαφίας ή με τη μορφή κάποιας δικτυωμένης επιχείρησης.

Από το τέλος του 1974 και έπειτα, στις αναφορές της Αστυνομίας και τα ΜΜΕ γίνεται λόγος για τη δράση συμμοριών στις οποίες πρωτοστατούσαν οι λεγόμενοι νονοί της νύχτας. Οι συμμορίες αυτές δρούσαν κυρίως στις μεγάλες πόλεις, έχοντας ως μέσο την εκβίαση ή το λαθρεμπόριο, ελέγχοντας τα κέτρα διασκέδασης, τα καζίνο, τους οίκους ανοχής, τα εμπορικά καταστήματα, τις ποδοσφαιρικές ομάδες ή τα πρακτορεία ΟΠΑΠ. Στην παράνομη δράση τους, συμπεριλαμβανόταν η παράνομη διακίνηση προϊόντων όπως λόγου χάριν, τα ναρκωτικά, το νοθευμένα ποτά, το πετρέλαιο, τα λαθραία τσιγάρα, η προμήθεια των μπαρ και των οίκων ανοχής με γυναίκες από την Ανατολική Ευρώπη και με οιοπνευματώδη νοθευμένα ποτά αλλά και τα πειραγμένα αποτελέσματα αθλητικών αναμετρήσεων. Τα παράνομα κέρδη τους τα νομιμοποιούσαν παράνομα μέσω των κέντρων διασκέδασης, των

επιχειρήσεων εστίασης, καφε/μπαρ και μέσω των ποδοσφαιρικών ομάδων (Ξενάκη, 2011, Τεύχος 11).

Σύμφωνα με τον Χλούπη, κατά τη δεκαετία 1980-1990 η χρήση βίας από την οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα αυξάνεται ραγδαίως (Χλούπης, 2004, σ.303 & σ.489).

Κατά τον Κουράκη, οι εγκληματικές αυτές ομάδες, είναι ολιγομελείς με προσωποπαγή χαρακτήρα, ασαφή δομή και ιεραρχία, μοιάζουν με συμμορίες και αποτελούνται από αλλοδαπούς κυρίως, έχοντας σκοπό να ενταχθούν στον κοινωνικό ιστό της χώρας με ειδική τεχνογνωσία (Κουράκης, 1999, σ.173-193).

Σύμφωνα με τη Βιδάλη, στην Ελλάδα, τη δεκαετία του 1980, εμφανίστηκε το εγκληματικό φαινόμενο της εκβίασης και παροχής προστασίας σε κέντρα διασκέδασης και εστίασης, όπου υπήρξε ραγδαία αύξηση νυχτερινών μαγαζιών (Βιδάλη, 2017, σ.160-161 & Cusson, 2009, σ.334-335).

Είναι γεγονός ότι περί τα τέλη του 1980, υπήρξε αποβιομηχάνιση και αδυναμία συγκρότησης μίας βιομηχανικής πολιτικής, η οποία είχε σαν επακόλουθο την ύπαρξη πλεονάζοντος ανθρώπινου δυναμικού. Τότε λοιπόν, είναι η εποχή που νέοι άνθρωποι εισέρχονται στον χώρο της διασκέδασης και τον μετατρέπουν σε βιομηχανία πολλών εσόδων.

Όπως αναφέρει η Βιδάλη, οι νέοι είχαν δύο επιλογές: ή να γίνουν εργάτες - αγρότες είτε να ασχοληθούν με την οικονομία της νύχτας. Το κράτος ενίσχυσε αυτή την ανάπτυξη, με έναν «ύποπτο» μηχανισμό αδειοδότησης αυτών των καταστημάτων, στρέφοντας τεχνιέντως τα βλέμματα των πολιτών στους μετανάστες (ηθικός πανικός). Τα υπέρογκα κέρδη προσέλκυσαν το ενδιαφέρον του υποκόσμου, οι οποίοι στήνοντας εγκληματικές οργανώσεις υπό την άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας ή απειλών κατά της ζωής του ίδιου του ιδιοκτήτη ή κατά των μελών της οικογένειάς του, απαιτούν εκβιαστικά είτε να τους αποδίδεται σε καθορισμένο χρόνο συγκεκριμένο χρηματικό ποσό ή να συμμετέχουν στη λειτουργία της επιχείρησης (Σταμούλη, 2019, σ.230-231).

Σύμφωνα με τους Αντωνόπουλο και Παπανικολάου, ο όρος Ο.Ε άρχισε να χρησιμοποιείται από τα Μ.Μ.Ε στην αρχή του έτους 1990 μαζί με την προβολή νέων

μορφών κοινωνικοοικονομικής ζωής, ένας όρος που εντάσσεται στη διαδικασία ανάπτυξης ηθικών πανικών (Αντωνόπουλος & Παπανικολάου, 2016, σ.955).

Από τη δεκαετία του 1990 και εντεύθεν, αντιμετωπίζεται λοιπόν σαν κάτι ξένο προς την ελληνική κοινωνία που δείχνει να ξαφνιάζεται από το εισαγόμενο αυτό φαινόμενο. Οι μετανάστες που έρχονταν στη χώρα μας είτε από την Αλβανία με το άνοιγμα των συνόρων είτε από χώρες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. μετά την κατάρρευση της, εμφανίζονταν ως δράστες του οργανωμένου εγκλήματος, συνώνυμοι με τους ανθρώπους του υποκόσμου (Βιδάλη, 2017, σ.159).

Οι επίσημες εκθέσεις μάλιστα της Ελληνικής Αστυνομίας από το 1995 έως το 1999 κάνουν λόγο για τη σοβαρή απειλή από «εθνικές εγκληματικές ομάδες», επισημαίνοντας ότι οι αλλοδαποί συμμετέχουν ενεργά σε εγκληματικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα να ταυτίζονται οι μετανάστες με το Οργανωμένο Εγκλημα και να μένει στο περιθώριο, αφώτιστο από τα ΜΜΕ, το πραγματικό Ο.Ε. Η αντίληψη αυτή εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των ελληνικών ελίτ δεδομένου ότι αποκρύπτονταν μεθοδευμένα, σκάνδαλα με δράστες άτομα υψηλού κύρους και θέσης, που σχετίζονταν με τη διαφθορά, το οικονομικό έγκλημα και την παράνομη οικονομία (Σταμούλη, 2016, σ.1206).

Κατά τον Καρύδη, η έξαρση της εγκληματικότητας ξεκίνησε να μας απασχολεί μετά την κατάρρευση του σοσιαλισμού και την ξαφνική μαζική εισροή στη χώρα μεταναστών κυρίως από την Αλβανία αλλά και από άλλες γειτονικές χώρες, προκάλώντας την οργή της κοινής γνώμης αλλά και τον προβληματισμό στην πολιτική ηγεσία και τους κρατικούς μηχανισμούς (Καρύδης, 2010, σ.54).

Ο Αντωνόπουλος αναφέρει ότι ενώ το λεθρεμπόριο τσιγάρων, η διακίνηση λαθρομεταναστών και οι κλοπές αυτοκινήτων ελέγχονται από έλληνες δράστες εγκληματικών ομάδων/συμμοριών, οι πολίτες εξακολουθούν να βλέπουν τον αλλοδαπό ως εγκληματία/δράστη (Αντωνόπουλος, 2009, σ.475-493).

Ωστόσο ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 εξαιτίας της γεωγραφικής θέσης της χώρας μας, είχε αρχίσει και η όξυνση του προβλήματος της οργανωμένης διακίνησης ναρκωτικών. Η λεγόμενη «Βαλκανική Οδός», ήταν η βασική διαδρομή

μεταφοράς ναρκωτικών, ξεκινώντας από την Ασία στην Τουρκία και από εκεί στη Βουλγαρία και την υπόλοιπη Ευρώπη (Κουράκης, 1999, σ.4).

Από το έτος 2000 και πιο συγκεκριμένα την πενταετία 2000-2005 παγιώνεται το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα και εξελίσσεται ποιοτικά με τη διασυνοριακή δράση του και τη συνεργασία ετερογενών και αλλοδαπών εγκληματικών ομάδων (Εκθεση της ΕΛ.ΑΣ, 2004, σ.34 & Εκθεση της ΕΛ.ΑΣ, 2005, σ.24).

Το πλεονάζον εργατικό δυναμικό που δεν εδύνατο να απορροφηθεί στη νόμιμη οικονομία, η αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων, η οικονομία της ελεύθερης αγοράς με τη δημιουργία νέων αγορών από τη μια και την αδυναμία του κράτους από την άλλη να τις ρυθμίσει και να τις ελέγξει αποτέλεσαν τις βασικές παραμέτρους για αυτήν τη διασυνοριακή εξέλιξη (Ruggiero, 2000, σ.15-27).

Στις Εκθέσεις της ΕΛ.ΑΣ για το έτος 2005, λόγω της γεωγραφικής θέσης της Ελλάδας (σταυροδρόμι τριών Ηπείρων και πέρασμα) γίνεται αποτύπωση συνεργασίας Ελλήνων και αλλοδαπών «νονών» ποικίλων εθνικοτήτων, όπως λόγου χάριν ομογενείς από τη Γεωργία ή από άλλες χώρες της ΕΣ.ΣΔ ειδικευμένοι στις πολεμικές τέχνες, είτε έγιναν μέλη στις συμμορίες ελλήνων «νονών» είτε δημιουργήσαν τις δικές τους ομάδες για παροχή προστασίας (έκθεση της Ελληνικής Αστυνομίας, 2005, σ. 24).

Στη συνέχεια του κεφαλαίου γίνεται εκτενής αναφορά στον τρόπο που εμφανίστηκε το Ο.Ε στη χώρα μας από το έτος 1835 έως την περίοδο της πανδημίας.

2.2.1 Το ληστρικό φαινόμενο

Κατά τη Ριζάβα, η ληστοκρατία διήρκησε έναν αιώνα περίπου (1835-1936) και εμπλέκονταν στους κόλπους της οι οικονομικά αδύναμοι, προερχομενοι από τις χαμηλές κοινωνικές τάξεις (Ριζάβα, 2012: 69). Οι αγωνιστές της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 ήταν από τους πρώτους ληστές, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής εξουσίας και κατοχής, έπαιρναν τα όπλα για να αποφύγουν το κυνήγι των Τούρκων, για να εκδικηθούν ή για να ανελιχθούν κοινωνικά και οικονομικά. Συνεπώς αυτή η μορφή ληστρικής δραστηριότητας όχι μόνο δεν ήταν κατακριτέα αλλά θεωρούνταν και πράξη ανδρείας (Αρσενίου, 1984, σ.106). Κατά τη

Βιδάλη, οι ληστές δεν αντιμετωπίζονταν ως μέλη του περιθωρίου αλλά ήταν κυρίως κτηνοτρόφοι ή περιφερόμενοι αγρότες, που άνηκαν στο εργατικό δυναμικό και ήταν εξειδικευμένοι στον άτακτο πόλεμο, χρησιμοποιούνταν στις φατρίες για να προστεύουν τις ποιμενικές ομάδες. Συνεπώς επρόκειτο για μέλη της κοινωνίας με κύρος και αποδοχή (Βιδάλη, 2007, σ.311) Όπως αναφέρει ο Ροντογιάννης, «στη κοινωνική συνείδηση η ληστεία ταυτιζόταν με μία πράξη ηρωισμού και λεβεντιάς και ήταν ο βασικός τρόπος κοινωνικής διαμαρτυρίας» (Βιδάλη, 2007, σ.311).

Χρησιμοποιούνταν ιδιαίτερα από τα τσελιγκάτα, τα οποία τους παρείχαν προστασία και έτσι επιβίωνε η εν λόγω ποιμενική ομάδα. Η συνεργασία, ληστών και τσελιγκάτων είχε αμοιβαίο συμφέρον και σφράγιζαν τις μεταξύ τους σχέσεις με κουμπαριές και συγγενικούς δεσμούς. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί η ομοιότητα με την εμφάνιση της Μαφίας στη Σικελία όπου οι *Mafiosi* αρχικά χρησιμοποιήθηκαν από τους γαιοκτήμονες ώστε να προστατευθούν οι τελευταίοι από το κράτος αλλά και από τους υπόλοιπους χωρικούς. Ακόμα, κατά όμοιο τρόπο με τη Μαφία, η ποσοτική ανάπτυξη της οργάνωσης συνέβαινε με «κοντινά» άτομα σε αυτήν.

Με την εγκαθίδρυση του ελληνικού κράτους, που έχει συνέπεια τη συγκρότηση τακτικού στρατού, το ληστρικό φαινόμενο αρχίζει να φθίνει καθώς οι ληστές δεν γίνονται αποδεκτοί από τον τακτικό στρατό. Δημιουργείται λοιπόν, μια δεύτερη γενιά ληστών, αποτελούμενη από άνδρες αγρότες και βοσκούς οι οποίοι αποφασίζουν να ασχοληθούν με τις ληστείες δεδομένου ότι δεν έχουν κάποια μόρφωση και ταυτόχρονα πιστεύουν πως πρόκειται για μία έντιμη δουλειά (Βιδάλη, 2007, σ.12) Στον αριθμό οι ομάδες αυτές φτάνουν τα είκοσι άτομα, συνεργάζονται μεταξύ τους μέσω ενός δικτύου πληροφοριοδοτών, κλεπταποδόχων και φίλων καθώς συνδέονται μεταξύ τους με συγγενικούς δεσμούς. Μεταξύ των ληστρικών ομάδων υπάρχει ιεραρχία στη λήψη των αποφάσεων και το μοίρασμα της λείας αλλά και ρόλοι ξεκάθαροι μεταξύ τους (καπετάνιος, πρωτοπαλίκαρα τσιράκι και ούτω καθεξής). Από την άνοιξη έως το φθινόπωρο αναλαμβάνουν δράση έχοντας θύματα τους βοσκούς, τους εργάτες, και τους ταξιδιώτες και τους δένει ο νόμος της σιωπής. Στο σημείο αυτό μοιάζουν με την Ιταλική Μαφία καθώς υπάρχει αυστηρός κώδικας σιωπής ενώ η ανυπακοή στις αποφάσεις του Καπετάνιου επισύρει θάνατο ή σωματική βλάβη (π.χ ακρωτηριασμό) (Ριζάβα, 2012, σ.72-24).

Η μοναρχία με την κοινωνική πολιτική της, αποδυναμώνει τη νομαδική κτηνοτροφία και η οικονομία μεταβαίνει από τη νομαδική κτηνοτροφία στην στατική, με αποτέλεσμα να αλλάζουν μορφή τα τσελιγκάτα και να μείνουν χωρίς εργασία οι ληστές αφού πλέον οι υπηρεσίες ασφαλείας που παρείχαν σε αυτά καθίστανται άχρηστες (Βιδάλη, 2007, σ. 315). Οι ληστές πια χάνουν την αίγλη και το κύρος τους και οι πράξεις τους θεωρούνται πια παράνομες και κατακριτέες (Βιδάλη, 2007, σ. 315-317).

Ηδη από τη δεκαετία του 1870 το ληστρικό φαινόμενο έχει πτωτική πορεία καθώς τα ίδια τα άτομα, μην μπορώντας να επιβιώσουν μέσω της ληστείας, μεταβαίνουν από την παρανομία στη νομιμότητα και την τάξη δεδομένης άλλωστε και της εγκληματοποίησης της ληστείας (Βιδάλη, 2012, σ. 260).

Συμπερασματικά το ληστρικό φαινόμενο, όπως ήταν δομημένο, με την ιεραρχική δομή, τις συγγενικές σχέσεις, τους διακριτούς ρόλους, τη χρήση βίας και τον κώδικα σιωπής, εμφανίζει μεγάλη ομοιότητα με την ιταλική Μαφία και τα εγκληματικά της δίκτυα και εξ αυτού του λόγου συνιστά την πρώτη μορφή οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα σύμφωνα με τους τύπους της συμμορίας (Βιδάλη, 2007, σ. 325). Ωστόσο, διαφέρει από τη Μαφία, την οποία ευνόησε το κενό εξουσίας που δημιουργήθηκε και το αδύναμο κράτος καθότι στην Ελλάδα, το ληστρικό φαινόμενο λόγω του πολιτικού συστήματος και των κομματικών πελατειακών σχέσεων, δεν κατάφερε να αναπτυχθεί (Βιδάλη, 2007, σ. 327).

2.2.2 Το λαθρεμπόριο

Με τον όρο αυτό νοείται το αδίκημα εκείνο κατά το οποίο εισάγονται ή εξαγονται με παράνομο τρόπο εμπορεύματα, χωρίς να καταβληθούν δασμοί, φόροι ή άλλες επιβαρύνσεις, όπως ο νόμος ορίζει στα αρμόδια τελωνεία της χώρας (Ν.2960/2001, Εθνικός Τελωνειακός Κώδικας, αρ.155 παρ.1).

Ως αδίκημα στην Ελλάδα το λαθρεμπόριο ήταν γνωστό ήδη από τα χρόνια της Οθωμανικής εξουσίας. Ειδικότερα, κατά τον 19ο αιώνα, αναπτύχθηκε το λαθρεμπόριο της θάλασσας, γνωστό ως «κοντραμπάντο», από τις λέξεις *contra* και *bannum*, που σημαίνει ο παράνομος, αυτός που η δράση του αντίκειται στους νόμους. Οι λεγόμενοι κοντραμπαντζήδες, διακινούσαν όπλα, μπαρούτι, λάδι, καπνό, χαρτί και σαπούνη, ήταν ανδρείοι και τολμηροί, τύγχαναν κοινωνικής αποδοχής δεδομένου ότι

πουλούσαν τα προϊόντα τους σε τιμές χαμηλότερες από αυτές που συναντούσες στο νόμιμο εμπόριο και ο τρόπος δράσης τους θεωρούνταν ένα μέσο επικοινωνίας και πολιτιστικής ανταλλαγής και όχι μία οικονομική συναλλαγή (Σταμούλη, 2016, σ.7,8).

Ωστόσο η γαλλική εταιρεία Regie des tabacs η οποία σημειωτέον μονοπωλούσε στη διακίνηση καπνού στην Οθωμανική Κυριαρχία, δεδομένου ότι έχανε σημαντικό κέρδος από τη δραση των κοντραμπάτζηδων, ίδρυσε τους «κουλτζήδες», ένα ειδικό σώμα φυλάκων με όπλα για να τους εκδιώξει (Σταμούλη, 2016, σ.7,8).

Κατά τη διάρκεια της Ιταλικής κυριαρχίας στα Δωδεκάνησα, οι Ιταλοί δεν προσπάθησαν να πατάξουν το λαθρεμπόριο. Η διάνοιξη της διώρυγας τους Σουέζ και η ανάπτυξη της ναυσιπλοΐας με ατμό, ευνόησαν την ανάπτυξη της βιομηχανίας καπνού στα Δωδεκάνησα αλλά και την ανάπτυξη του λαθρεμπορίου παράνομου καπνού με την ανοχή των Ιταλικών Αρχών. Η πρακτική αυτή επέφερε οικονομική ευημερία στους κατοίκους της περιοχής σε αντίθεση με την φτώχεια που αντιμετώπιζαν στα παράλια της Μικράς Ασίας, οι Τούρκοι.

Η ανοχή αυτή είχε διάρκεια μέχρι και τη δεκαετία τους 1930, όπου τροποποιήθηκε η τελωνειακή νομοθεσία, εξομαλύνθηκαν οι Ιταλοτουρκικές σχέσεις και το λαθρεμπόριο συνιστούσε πια ποινικό αδίκημα με επιβολή ποινής και διοικητικών προστίμων (Παπανικολάου και Espinoza, σ. 245-255). Σύμφωνα με τη Βιδάλη, ο μετασχηματισμός της καπιταλιστικής κοινωνίας επέφερε τη μεταβολή της κοινωνικής λειτουργίας της παρανομίας και οδήγησε σταδιακά στην εγκληματοποίηση της πράξης του λαθρεμπορίου παρότι επρόκειτο αρχικά για κοινωνικά αποδεκτή και ανεκτή πράξη (Βιδάλη –Κουλούρης, 2012, σ. 262).

2.2.3 Το οργανωμένο έγκλημα, ένα εισαγόμενο φαινόμενο

Σύμφωνα με την Paoli, μέχρι τις αρχές του 1990 το οργανωμένο έγκλημα δεν θεωρούνταν από τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη ως ένα εσωτερικό πρόβλημα εκτός από την Ιταλία και τις ΗΠΑ (Paoli, 2014, σ.15). Το ίδιο ισχύει και στην Ελλάδα, όπου ενώ προϋπήρχε το οργανωμένο έγκλημα δεν γινόταν αντιληπτό ως τέτοιο (Βιδάλη, 2017, σ.159).

Κατά τον Καρύδη, όπως αναφέρεται και παραπάνω η έξαρση της εγκληματικότητας στη χώρα μας άρχισε να μας αφορά μετά την κατάρρευση του σοσιαλισμού και την ξαφνική μαζική εισροή στη χώρα μεταναστών κυρίως από την Αλβανία αλλά και από άλλες γειτονικές χώρες, (Καρύδης, 2010, σ.54).

Συνεπώς οι μετανάστες συνδέθηκαν με την έξαρση της εγκληματικότητας στη χώρα και με τα βασικά κοινωνικά της προβλήματα. Σε αυτό άλλωστε συνετέλεσαν τα ΜΜΕ και οι ηθικοί πανικοί που τα ίδια δημιουργήσαν (Καρύδης, 2010, σ.54-55). Χαρακτηριστικό είναι και το στερεότυπο ότι ο Αλβανός-λαθρομετανάστης ισούται με κλέφτη και επικίνδυνο εγκληματία (Καρύδης, 1996, σ.135-136).

Σύμφωνα με τις ετήσιες εκθέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας για το οργανωμένο έγκλημα κατά τη χρονική περίοδο 1995-1999, το οργανωμένο έγκλημα συντελείται από αλλοδαπούς που συστήνουν εγκληματικές ομάδες, εγκληματούν και θίγουν την ελληνική έννομη τάξη (Σταμούλη, 2015, σ.266).

Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκαν και οι αντίστοιχες Εκθέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας κατά το 2000, προσεγγίζοντας κατά αυτόν τον τρόπο την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος ως εισαγόμενου φαινομένου, όπως υποστήριζε και ο Cressey στη θεωρία του περι συνομοσίας των ξένων.

Ενώ το οργανωμένο έγκλημα στη συνείδηση του κόσμου είχε ταυτιστεί με τους μετανάστες δηλ. με εθνικά κριτήρια, το οικονομικό έγκλημα και η πολιτική διαφθορά είχαν ταυτιστεί με την ελληνική ελίτ (Ξενάκη, 2011, σ.138).

Από τα παραπάνω συνεπάγεται ότι στη χώρα μας το οργανωμένο έγκλημα δεν γινόταν αντιληπτό ούτε και αντιμετωπιζόταν ως εγχώριο πρόβλημα αλλά ως εισαγόμενο φαινόμενο (Σταμούλη, 2019, σ.221).

2.2.4 Το Οργανωμένο έγκλημα κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης και της πανδημίας Covid-19

Η οικονομική κρίση της περιόδου 2009-2018 και η πανδημία COVID-19 (2020-2022) στη χώρα μας είχαν σημαντικές επιπτώσεις στη φύση, τις δραστηριότητες και τη δυναμική των εγκληματικών οργανώσεων.

Οι οικονομικές δυσκολίες, η ανεργία και οι θεσμικές αδυναμίες δημιούργησαν πρόσφορο έδαφος για την ενίσχυση παράνομων δραστηριοτήτων (Ζαραφονίτου, 2016,σ.40), ενώ η πανδημία προσέφερε νέες ευκαιρίες για εγκληματική δράση, ιδιαίτερα στο κυβερνοέγκλημα, τη διακίνηση πλαστών ιατρικών προϊόντων και τις απάτες.

Έτσι ενώ προ κρίσης το οργανωμένο έγκλημα στη χώρα μας περιοριζόταν στη διακίνηση ναρκωτικών κυρίως κοκαίνης και ηρωίνης, το λαθρεμπόριο καυσίμων, τσιγάρων και νοθευμένων αλκοολούχων ποτών, τα δίκτυα διακίνησης παράνομων μεταναστών και εμπορίας ανθρώπων (trafficking), τους εκβιασμούς και παροχή προστασίας νυχτερινών κέντρων και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος/οικονομικά εγκλήματα (Εκθεση Αρχηγείου ΕΛΑΣ , 2013,σ.3), κατά την περίοδο της κρίσης εμφανίστηκαν και ενισχύθηκαν νέες μορφές εγκληματικής δράσης.

Αυτό συνέβη καθώς η οικονομική κρίση κατά τη χρονική περίοδο 2009-2018 μείωσε τις νόμιμες οικονομικές ευκαιρίες και οδήγησε αρκετούς ανθρώπους στην παρανομία κυρίως στις υποβαθμισμένες περιοχές αλλά και γιατί το κράτος λόγω περικοπών, δεν είχε αρκετούς πόρους για την καταπολέμηση του εγκλήματος δίνοντας χώρο σε εγκληματικές οργανώσεις να δραστηριοποιηθούν (<https://www.naftemporiki.gr/finance/1363548/to-chroniko-apo-tin-entaxi-sta-mnimonia-eos-tin-exodo-apo-tin-enischymeni-epopteia/>).

Σύμφωνα λοιπόν με τις στατιστικές αποτυπώσεις των Ετησίων Εκθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης (2009-2019) έχουμε αύξηση ληστειών και κλοπών λόγω της οικονομικής ανέχειας και ανεργίας, εξάπλωση παράνομων τυχερών παιχνιδιών και διαδικτυακού τζόγου, φαινόμενα διαφθοράς σε δημόσιους φορείς και υπηρεσίες με επίκεντρο τις δημόσιες συμβάσεις και αύξηση του λαθρεμπορίου καυσίμων λόγω υψηλών φόρων αλλά και την παραγωγή και διακίνηση απομιμητικών προϊόντων (Εκθεση Αρχηγείου ΕΛΑΣ , 2013, σ.27 & Παπαδημητρώπουλος 2016, σ.40).

Παρατηρείται ότι οι εκβιάσεις για παροχή προστασίας σε νυχτερινά κέντρα μειώθηκαν σημαντικά κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης καθώς η μείωση

στην επισκεψιμότητα των νυχτερινών κέντρων οδήγησε και στην αντίστοιχη μείωση των κερδών των επιχειρηματιών αλλά και των προσδοκώμενων κερδών των μελών των εγκληματικών οργανώσεων (Σταμούλη, ,2016 σ.1219,1220).

Καθοριστικό ρόλο για την εμφάνιση και εξέλιξη των νέων αυτών μορφών εγκληματικότητας, έπαιξαν τα διεθνή κυκλώματα που επεκτάθηκαν στην Ελλάδα λόγω της γεωστρατηγικής θέσης της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, βαλκανικά και ιταλικά καρτέλ, εκμεταλλευόμενα τη θεσμική αδυναμία και τη άνθιση της διαφθοράς στη χώρα μας, εδραιώθηκαν.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι υπήρξε παρά την οικονομική κρίση μείωση της βαριάς εγκληματικότητας και ταυτόχρονα αύξηση των εγκλημάτων «του δρόμου» κι αυτό διότι το Ο.Ε λόγω της κρίσης και της συρρίκνωσης του μαύρου χρήματος έχασε το κίνητρό του να πραγματοποιεί εγκλήματα υψηλού ρίσκου, όπως λόγου χάριν οι ληστείες τραπεζών, χρηματοποστολών και σουπερ μάρκετ και επικεντρώθηκε σε ληστείες καταστημάτων, περιπτέρων και σπιτιών πολιτών ιδιαίτερα κατά τις νυχτερινές ώρες, αποσκοπώντας στις κρυμμένες οικονομίες των πολιτών, όπως αυτές αναλήφθηκαν από τα τραπεζικά ιδρύματα κατά την πρώτη περίοδο υπογραφής των μνημονίων, ήτοι επικεντρώνονται σε εγκλήματα χαμηλότερου ρίσκου (Παπαδημητρόπουλος, 2016, σ.71 & <https://www.news247.gr/oikonomia/oikonomiki-krisi-kai-egklima-mythos-i-pragmatikotita.6413662.html/&https://www.news247.gr/anexelegkti-i-egklimatikotita-efeyretikoi-oi-paranomoi.6144130.html>).

Περαιτέρω, η πανδημία COVID-19 και τα περιοριστικά μέτρα δημιούργησαν νέες προκλήσεις αλλά και ευκαιρίες για το οργανωμένο έγκλημα. Ενώ κάποιες παράνομες δραστηριότητες (όπως η προστασία καταστημάτων) μειώθηκαν λόγω των lockdowns, άλλες, όπως το κυβερνοέγκλημα, οι τηλεφωνικές απάτες, και η διακίνηση πλαστών προϊόντων, εκτοξεύθηκαν. Ειδικότερα υπήρξε συγκεντρωτικά : εκμετάλλευση της υγειονομικής κρίσης (διακίνηση πλαστών εμβολίων, rapid tests και φαρμάκων, απάτες σχετικά με επιδοτήσεις και οικονομικές ενισχύσεις COVID-19, ραγδαία αύξηση κυβερνοεγκλήματος (phishing, ransomware επιθέσεις σε επιχειρήσεις και νοσοκομεία), εξάπλωση του σκοτεινού διαδικτύου (dark web) για παράνομες

συναλλαγές, αύξηση ενδοοικογενειακής βίας και εκβιασμών μέσω διαδικτύου (sextortion) (Comoli, σ.244 & <https://insidestory.gr/article/covid19-organomeno-egklima-erohi-koronoioy/>). Σχετικά με το κυβερνοέγκλημα και τις οικονομικές απάτες, αξίζει να σημειωθεί ότι η εξάρτηση από τις διαδικτυακές συναλλαγές και η τηλεργασία κατά την πανδημία αύξησαν τις απάτες μέσω email, τις ηλεκτρονικές κλοπές δεδομένων και τις παραβιάσεις λογαριασμών τραπεζών και κοινωνικών δικτύων. Κυκλώματα απατεώνων εκμεταλλεύτηκαν την ανάγκη των πολιτών για ενημέρωση, αποστέλλοντας κακόβουλα email που υποτίθεται ότι προέρχονταν από κρατικές υπηρεσίες υγείας.

Από παραπάνω συμπεραίνουμε ότι το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα ενισχύθηκε κατά την οικονομική κρίση και διαφοροποιήθηκε κατά την πανδημία COVID-19. Η διακίνηση ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο, η κυβερνοεγκληματικότητα και οι οικονομικές απάτες κυριάρχησαν ως βασικές εγκληματικές δραστηριότητες. Η κρατική αντίδραση ήταν μερικώς αποτελεσματική, αλλά οι εγκληματικές οργανώσεις συνεχίζουν να αναζητούν νέες μεθόδους για τη διεύθυνσή τους στην κοινωνία και την οικονομία. Συνεπώς, η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος απαιτεί αυξημένη συνεργασία μεταξύ ελληνικών και διεθνών αρχών, ενίσχυση της αστυνόμευσης και αυστηρότερη νομοθεσία, ώστε να περιοριστεί η δράση των εγκληματικών δικτύων και να προστατευτεί το κοινωνικό σύνολο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ

Σύμφωνα με τις ετήσιες Εκθέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας, οι κυριότερες δράσεις των εγκληματικών οργανώσεων στη Ελλάδα, αφορούσαν την παράνομη διακίνηση μεταναστών, τη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, εμπορία ανθρώπων, εκβιάσεις, απάτες, πλαστογραφίες, διακίνηση όπλων, πυρομαχικών και εκρηκτικών μηχανισμών, παραχάραξη, λαθρεμπόριο προϊόντων (Εκθέσεις ΕΛ.ΑΣ. για το οργανωμένο έγκλημα 2012-2021). Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλυθούν μερικές από τις πιο σημαντικές πτυχές του οργανωμένου εγκλήματος όπως έχουν αποτυπωθεί στον τύπο (ειδησεογραφικά άρθρα έντυπου ημερήσιου και ηλεκτρονικού τύπου).

3.1 Εμπόριο ναρκωτικών

Η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών αποτελεί έναν από τους κύριους πυλώνες της ενασχόλησης των εγκληματικών ομάδων με την παρανομία. Στη διάρθρωση αυτού του τομέα βρίσκονται : α) το σύστημα παραγωγής, β) το σύστημα διανομής χονδρικής πώλησης και γ) το σύστημα διανομής λιανικής πώλησης (Βιδάλη, 2015, σ.28).

Κατά τη Βιδάλη, το εμπόριο και η κατανάλωση ναρκωτικών είναι πιο έντονη και ορατή σε μεγάλες πόλεις. Η επίδραση των δυσμενών κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών επιτείνουν τα κοινωνικά προβλήματα και αυτά με τη σειρά τους οδηγούν στην εξάρτηση (Βιδάλη, 2015,σ.32).

Ηδη, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, δημιουργήθηκε μεταναστευτικό ρεύμα προερχόμενο από βαλκανικές χώρες ιδίως από την Αλβανία. Η διάδοση των ναρκωτικών συνέπεσε χρονικά με το άνοιγμα των αγορών του δρόμου, τις πιάτσες ναρκωτικών με την ευρύτερη περιοχή της Ομόνοιας να αποτελεί τη βασικότερη. (Βιδάλη, 2015,σ.37).

Στη χώρα μας, συγκεκριμένα παρατηρείται η δράση εγχώριων ολιγομελών ομάδων, που είτε συνεργάζονται είτε αποτελούν υποομάδες ευρύτερων δικτύων των χωρών από όπου εισάγονται οι ναρκωτικές ουσίες που διακινούνται. Η εσωτερική διακίνηση πραγματοποιείται κυρίως στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη (<https://www.protagon.gr/epikairotita/kosmos/ena-vinteo-gia-ta-narkwtika-37906000000> & <https://www.fortunegreece.com/article/narkotika-stin-ellada-to-entona-provlimatiko-plaisio-kai-oi-protaseis-gia-tin-antimetopisi-tou-provlimatos/>).

.

Καθοριστικός είναι και ο ρόλος των κρατούμενων στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας, διότι παρά τον εγκλεισμό τους, έχουν τη δυνατότητα να συντονίζουν, να εποπτεύουν και να κατευθύνουν τα μέλη οργανωμένων εγκληματικών ομάδων.

Σύμφωνα με την Χάϊδου, το προβάδισμά τους έναντι των υπόλοιπων μελών βρίσκεται στο ότι διαθέτουν την εμπειρία, τις γνωριμίες σε αυτόν τον χώρο και την τεχνογνωσία σε θέματα διακίνησης ναρκωτικών ουσιών καθώς και τη δυνατότητα στρατολόγησης

διαθέσιμων ατόμων (πρώην κρατούμενοι ή κρατούμενοι που βρίσκονται σε άδεια). Συνεπώς, ιδρύουν οργανωμένες εγκληματικές ομάδες ή συμμετέχουν σε αυτές κατέχοντας αρχηγικό ρόλο, για να διακινούν τα ναρκωτικά και να αποκομίζουν μεγάλα κέρδη (Χαΐδου, 2016, σ. 151).

Οι βασικές συνέπειες που βοήθησαν διαχρονικά στην εξέλιξη της λιανικής πώλησης ναρκωτικών στο κέντρο της Αθήνας συνοπτικά μπορούν να αποτυπωθούν στις ακόλουθες: α) οι μεταβολές στο είδος ναρκωτικού που κάνουν χρήση με την ευρεία διάδοση της ηρωΐνης, β) οι πληθυσμιακές μεταβολές, γ) η ευρεία αναδιάρθρωση των ομάδων Ο.Ε., δ) η απουσία ορθολογικής αντιμετώπισης των προβλημάτων και ε) η αποστασιοποίηση της κοινότητας (Βιδάλη, 2015, σ.37).

Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση του 2023 για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα, ο αριθμός των κατηγορηθέντων για υποθέσεις ναρκωτικών ανήλθε σε 15.941 άτομα, σημειώνοντας αύξηση 2,85% σε σχέση με το 2022. Από αυτούς, το 73,22% ήταν Έλληνες υπήκοοι, ενώ το 23,98% ήταν αλλοδαποί, με τους υπηκόους Αλβανίας να αποτελούν το 7,96% των κατηγορηθέντων ([KARPATHIAKANEA.GR](https://www.karpathiakanea.gr)).

Μεταξύ 2005 και 2018, η Ελληνική Αστυνομία κατέγραψε σημαντικό αριθμό υποθέσεων και συλλήψεων που σχετίζονται με ναρκωτικά, με τις κατασχέσεις ουσιών όπως η ηρωΐνη και η κοκαΐνη να παρουσιάζουν διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ([ASTYNOMIA.GR](https://www.astynomia.gr)).

Έρευνα του Πανεπιστημίου Αθηνών για την περίοδο 2018-2021 ανέδειξε ότι η θνησιμότητα μεταξύ των χρηστών ψυχοδραστικών ουσιών στην Ελλάδα είναι από τις υψηλότερες που έχουν καταγραφεί σε Δυτική και Κεντρική Ευρώπη, Βόρεια Αμερική και Αυστραλία. Συγκεκριμένα, καταγράφηκαν 213 θάνατοι σε σύνολο 2.406 χρηστών που ήταν υπό παρακολούθηση ([PROTOTHEMA.GR](https://www.protothema.gr) & [health4u.gr](https://www.health4u.gr) & <https://www.athensvoice.gr/epikairoτητα/ellada/454844/enimerotiko-spot-tis-elas-gia-ta-narkotika-video/> <https://www.in.gr/2020/02/27/health/health-news/sokaristika-stoixeia-gia-ta-narkotika-stis-ilikies-15-19-eton-enas-stous-tesseris-thanatous/> & <https://www.health4u.gr/psychiki-ygeia/ayxanontai-thanatoi-narkotika-ellada/> & <https://www.karpathiakanea.gr/narkotika-ellada-ekthesi-2023/> & https://www.limenikanea.gr/dytiki-ellada-ta-narkotika-se-arithmous/?utm_source=chatgpt.com &

https://www.lifo.gr/now/greece/ayxanetai-i-hrisi-narkotikon-stoys-neoys-idiaitera-tis-kokainis?utm_source=chatgpt.com):

3.2 Εμπόριο ανθρώπων- trafficking

Η εμπορία ανθρώπων (trafficking) αποτελεί ένα σοβαρό και διαρκές πρόβλημα στην Ελλάδα, με τις γυναίκες και τα ανήλικα να αποτελούν την πλειονότητα των θυμάτων. Σύμφωνα με στοιχεία, το 73% των θυμάτων στη χώρα είναι γυναίκες και ανήλικα, ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 90% (tovima.gr)

Στον ευρωπαϊκό χάρτη των διεθνικών μετακινήσεων των θυμάτων εμπορίας σημειώνονται διαδρομές από χώρες εκτός Ε.Ε. προς την Ευρώπη, από την Αφρική προς την Ευρώπη μέσω των θαλάσσιων μεσογειακών συνόρων της Ιταλίας, αλλά και από τη Ρωσία και άλλες βαλκανικές χώρες προς την Ανατολική Ευρώπη (Mackenzie, 2020). Παρόμοιοι είναι και οι δρόμοι των μεγάλων μεταναστευτικών ροών από άλλες ηπείρους προς την Ευρώπη. Συνεπώς εξαιτίας της πλεονεστικής γεωγραφικής θέσης της Ελλάδας, αποτελεί χώρα διέλευσης εισόδου προς την υπόλοιπη Ευρώπη, αλλά και προορισμού, για μετανάστες-πρόσφυγες, οι οποίοι είναι πολύ πιθανόν στη συνέχεια να καταστούν θύματα των εμπορών ανθρώπων, αλλά και για πρόσωπα, που έχουν ήδη καταστεί θύματα εμπορίας.

Κατά την πενταετία 2014-2018, οι ελληνικές αρχές κατέγραψαν 142 περιστατικά εμπορίας ανθρώπων, με 229 αναγνωρισμένα θύματα. Από αυτά, το 77,7% ήταν γυναίκες και το 26,2% ανήλικοι. Επιπλέον, 32 από τα θύματα ήταν Έλληνες πολίτες, καταρρίπτοντας την αντίληψη ότι τα θύματα είναι αποκλειστικά αλλοδαποί (thetoc.gr).

Το trafficking εκδηλώνεται κυρίως μέσω σεξουαλικής εκμετάλλευσης, καταναγκαστικής εργασίας και εξαναγκαστικής επαιτείας. Η σεξουαλική εκμετάλλευση παραμένει η κυρίαρχη μορφή, με τα περισσότερα θύματα να είναι γυναίκες. Η εργασιακή εκμετάλλευση αφορά κυρίως άνδρες, ιδιαίτερα στον αγροτικό τομέα, ενώ η εξαναγκαστική επαιτεία πλήττει κυρίως ανήλικους (athensmagazine.gr).

Παρά τις προσπάθειες των αρχών, υπάρχουν ανησυχίες για ελλείψεις στον εντοπισμό και την υποστήριξη των θυμάτων. Το 2024, ειδικός εισηγητής του ΟΗΕ επέκρινε την

Ελλάδα για αποτυχία στην αναγνώριση και βοήθεια θυμάτων σεξουαλικής εκμετάλλευσης σε κέντρο μεταναστών στη Σάμο, επισημαίνοντας συστημικές αδυναμίες ([reuters.com](https://www.reuters.com)).

Η χώρα μας καταγράφει μέχρι σήμερα θύματα εμπορίας ως επί το πλείστον από την ανατολική Ευρώπη, νοτιοανατολική Ασία και υποσαχάρια Αφρική. Βέβαια, σημειώνεται πως τα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.) της χώρας είναι σε άμεση επαφή με το Γ.ΕΘ.ΕΙΣ. και επιδεικνύουν άμεσα αντανάκλαστικά ως προς τον εντοπισμό προσώπων σε ευάλωτη κατάσταση (“Government’s Reply to GRETA’s Questionnaire”, 2022).

Για την καταπολέμηση του φαινομένου, η ελληνική πολιτεία έχει προχωρήσει σε αυστηροποίηση του Ποινικού Κώδικα, ενίσχυση των δράσεων πρόληψης και βελτίωση των υποδομών φιλοξενίας. Επιπλέον, δίνεται έμφαση στην ενημέρωση των θυμάτων και στην επιμόρφωση του προσωπικού που εμπλέκεται στην αντιμετώπιση του trafficking ([tovima.gr](https://www.tovima.gr)).

Παρά τις προσπάθειες αυτές, το trafficking παραμένει ένα αόρατο έγκλημα σε κοινή θέα, με τα θύματα συχνά να φοβούνται να καταγγείλουν τους εκμεταλλευτές τους. Η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και η ενίσχυση των μηχανισμών προστασίας είναι απαραίτητες για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος ([athensmagazine.gr](https://www.athensmagazine.gr))

3.3 Συμβόλαια θανάτου και εκβιασμοί για προστασία τη νύχτα

Στην Ελλάδα, τη δεκαετία του 1980, εμφανίστηκε το εγκληματικό φαινόμενο της εκβίασης και παροχής προστασίας σε κέντρα διασκέδασης και εστίασης, όπου υπήρξε ραγδαία αύξηση νυχτερινών μαγαζιών (Βιδάλη, 2017, σ.160-161, Cusson, 2009, σ.334-335).

Είναι γεγονός ότι περί τα τέλη του 1980, υπήρξε αποβιομηχάνιση και αδυναμία συγκρότησης μίας βιομηχανικής πολιτικής, η οποία είχε σαν επακόλουθο την ύπαρξη πλεονάζοντος ανθρώπινου δυναμικού. Τότε λοιπόν, είναι η εποχή που νέοι άνθρωποι εισέρχονται στον χώρο της διασκέδασης και τον μετατρέπουν σε βιομηχανία πολλών εσόδων.

Όπως αναφέρει η Βιδάλη, οι νέοι είχαν δύο επιλογές: ή να γίνουν εργάτες - αγρότες είτε να ασχοληθούν με την οικονομία της νύχτας. Το κράτος ενίσχυσε αυτή την ανάπτυξη, με έναν «ύποπτο» μηχανισμό αδειοδότησης αυτών των καταστημάτων, στρέφοντας τεχνιέντως τα βλέμματα των πολιτών στους μετανάστες (ηθικός πανικός). Τα υπέρογκα κέρδη προσέλκυσαν το ενδιαφέρον του υποκόσμου, οι οποίοι στήνοντας εγκληματικές οργανώσεις υπό την άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας ή απειλών κατά της ζωής του ίδιου του ιδιοκτήτη ή κατά των μελών της οικογένειάς του, απαιτούν εκβιαστικά είτε να τους αποδίδεται σε καθορισμένο χρόνο συγκεκριμένο χρηματικό ποσό ή να συμμετέχουν στη λειτουργία της επιχείρησης (Σταμούλη, 2019, σ.230-231).

Οι ομάδες αυτές, των οποίων τα μέλη είναι γνωστά ως « νονοί της νύχτας» παρείχαν «προστασία» στα νυχτερινά κέντρα κυρίως και η δράση τους γινόταν αντιληπτή στον κόσμο μόνο σε «ξεκαθαρίσματα λογαριασμών», σε συλλήψεις και σε περιπτώσεις διαφθοράς αστυνομικών. Ο νόμος της σιωπής (omerta) επικρατεί και τιμωρείται με θάνατο όποιος τον παραβιάζει (Καραναστάση Ε., 2007).

Είναι γεγονός ότι λαμβάνουν χώρα δολοφονίες μεταξύ των ίδιων των μελών για να αναδιαμορφώνεται η σύνθεσή τους και να τηρείται ο έλεγχος εξουσίας τους. Και όλα αυτά κάτω από την ομπρέλα της αστυνομίας καθώς, όπως επισημαίνεται από την Σταμούλη, «η παροχή προστασίας (εκβίαση) φαίνεται να αποτελεί μια γερά εδραιωμένη και διαχρονική παράνομη αγορά.

Η πανδημία με το κλείσιμο των νυχτερινών κέντρων ή τον περιορισμό λειτουργίας τους σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση, που συνεπαγόταν τη μείωση του τζίρου των ιδιοκτητών, είχε σαν αποτέλεσμα αφενός τη μείωση των εσόδων των νονών της νύχτας αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις την ύπαρξη καταγγελιών ομάδων που προέβαιναν σε εκβιαστικές απαιτήσεις χρημάτων από τους ίδιους τους ιδιοκτήτες.

Αξίζει να σημειωθεί οι εγκληματικές αυτές οργανώσεις προσαρμόστηκαν πλήρως στις μεταβαλλόμενες εξελίξεις που έπληξαν τη χώρα μας και που είχαν σαν επακόλουθο τη μείωση των εσόδων τους (Σταμούλη, 2020, σ.30-33).

Στράφηκαν σε νέες δράσεις, απευθυνόμενοι σε καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, περίπτερα, καφετέριες ή σε τοκογλυφικούς δανεισμούς (Σταμούλη, 2016, σ.1219-1221 & Σουλιώτης, σ.2012).

Σύμφωνα με την Ριζάβα, η εκβίαση με το πρόσχημα παροχής προστασίας αποτελεί μία βασική μορφή εγκληματικότητας. Αδιαμφισβήτητα δημιουργεί σχέσεις εξάρτησης μεταξύ της εγκληματικής ομάδας και της τοπικής κοινωνίας, η οποία υπό το καθεστώς τρόμου και απειλών, αρνείται να συνεργαστεί με τις αρχές. Έχει ως κύριο γνώρισμά της, εκτός από τη χρήση βίας, απειλών και απάτης, την ταχύτητα αποκόμισης κέρδους, άνευ δυσκολίας, χωρίς αρχική επένδυση κεφαλαίου και την δημιουργία μιας παράνομης οικονομίας που συμβιώνει με τη νόμιμη υπό την αιγίδα διεφθαρμένων κρατικών λειτουργών ή υψηλά ιστάμενων προσώπων (διευθυντικά στελέχη, δικηγόροι, λογιστές, εισαγγελείς, αστυνομικοί).

Η παροχή «προστασίας», αποτελεί περαιτέρω την πιο κλασική περίπτωση οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας, έχοντας τις ιστορικές της ρίζες στη Μαφία.

Σύμφωνα με την Paoli, όλες οι επιχειρήσεις παράνομες αλλά και νόμιμες, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε χώρο ελέγχου της Ndragheta ή Cosa Nostra, υποχρεούνται σε πληρωμή «pizzo», δηλαδή σε πληρωμή φόρου προστασίας. Η πληρωμή αυτή μπορεί να είναι είτε εις χρήμασι, είτε εις είδος, π.χ να προσληφθεί ένα μέλος της εγκληματικής οργάνωσης στην «προστατευόμενη» επιχείρηση, ή να παραδοθούν ως αντάλλαγμα προμήθειες.

Σύμφωνα με τον Hirshfeld, η εκβίαση μέσω της παροχής προστασίας ελέγχει τη λειτουργία της αγοράς, ούτως ώστε να συγκεντρώνεται ο πλούτος στα χέρια των «προστατών» - εκβιαστών. Οι ανταγωνιστές, μπορεί να απειληθούν ή να δολοφονηθούν για να παραμείνουν στον έλεγχό της οι εκβιαστές (HirschfeldK., 2015).

Οι ανεξάρτητοι αγοραστές – πωλητές δεν συμμετέχουν αυτόνομα στις οικονομικές συναλλαγές αλλά συμμετέχουν σε μία οικονομική συμπεριφορά η οποία χειραγωγείται και υποκινείται από τους δράστες του οργανωμένου εγκλήματος με τη χρήση βίας, απειλών και απάτης.

Πρόκειται δηλαδή για ένα παλαιό μοτίβο οργάνωσης το οποίο μεταβάλλεται ταχύτατα και οργανώνει οικονομικά συστήματα και εγκληματικά δίκτυα προστασίας κάτω υπό συγκεκριμένες συνθήκες με τη βοήθεια του κράτους.

Ωστόσο, δεν υπάρχει αμφιβολία πως η κοινωνική βλάβη, ως συνέπεια από την εκβίαση αλλά και την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος είναι εξαιρετικά μεγάλη, δεδομένου ότι η εκβίαση μολύνει την νόμιμη οικονομία, την ευρυθμία ενός κράτους δικαίου και πλήττει την εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στο κράτος, τους μηχανισμούς του αλλά και την απονομή της δικαιοσύνης. Θίγει τα έννομα αγαθά που προστατεύονται από το Σύνταγμα και τους νόμους και στην ουσία «χτυπά» τον θεσμό της Δημοκρατίας.

Σύμφωνα με την Ριζάβα, έχει παρατηρηθεί μία επιπλέον μορφή παροχής προστασίας, η οποία δεν έχει το άμεσο κέρδος, ως στόχο με τη είσπραξη χρημάτων από τον καταστηματούχο αλλά την κατάληψη του ίδιου του χώρου για τις παράνομες δραστηριότητές τους -διακίνηση ναρκωτικών, πορνεία, σωματεμπορία, τοκογλυφικός δανεισμός και άλλα (Ριζάβα, 2011, σ.164).

Εντύπωση μας προκάλεσε η έκθεση της Ελληνικής Αστυνομίας για το έτος 2019 (Ελληνική Αστυνομία, 2019, σ. 86-87) σύμφωνα με την οποία εγκληματικές ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος απαιτούν χρήματα μέσω εκβίασης από παραγωγούς και εμπόρους σε λαϊκές αγορές σχετικά τα σημεία τοποθέτησης των πάγκων υπό το καθεστώς ανοχής των εποπτών της Περιφέρειας και δημοσίων λειτουργών, διευκολύνοντας την παράνομη δράση τους.

Αυτό που παρατηρούμε και συμπεραίνουμε μέσα από τη μελέτη του οργανωμένου εγκλήματος αλλά και των στοιχείων που προκύπτουν από τις εκθέσεις της ελληνικής Αστυνομίας περί οργανωμένου εγκλήματος είναι ότι το οργανωμένο έγκλημα και η εκβίαση που αποτελεί βασική μορφή του, δεν έχει σταθερό περιβάλλον ανάπτυξης. Δεν υπάρχει περιορισμός στο χώρο ή ομοιομορφία στα πρόσωπα (λαμβάνει χώρα παντού και τα μέλη της μπορεί να είναι άτομα του υποκόσμου αλλά και με ισχυρή κοινωνική θέση). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το περιβάλλον της φυλακής, όπου αναπτύσσεται μία παράλληλη οικονομία διακίνησης προϊόντων καθημερινής ανάγκης, όπως φαγητό, τσιγάρα, σαπούνι κλπ. Η ανάγκη των κρατουμένων για παραπάνω προϊόντα και υλικά πράγματα, δημιουργεί μία παράλληλη οικονομία. Στην παράλληλη οικονομία δεν τελείται διακίνηση μόνο παράνομων προϊόντων όπως ναρκωτικά, όπλα, αλλά και είδη υγιεινής και κοινής κατανάλωσης. Η παράλληλη αυτή οικονομία διευθύνεται από συμμορίες κρατουμένων με μορφή «γκάνγκστερ», που έχουν μέσο τη χρήση βίας αφενός για να εξασφαλίσουν τα κέρδη μέσω των

πωλήσεών τους και αφετέρου την ασφάλεια των συναλλαγών τους. Επιβάλουν δηλαδή την ύπαρξή τους και εδραιώνονται έχοντας ένα δικό τους σύστημα νόμου και τάξης.

Η εκβιαστική προστασία στην Ελλάδα και οι ποικίλες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές με ιδιαίτερη έμφαση στην πανδημία και την οικονομική κρίση, ενισχύουν την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος. Η δολοφονία του Γιώργου Καραϊβάζ, και η δολοφονία του Γιάννη Μακρή, συζύγου της Βικτώριας Καρύδα, η δολοφονία του γνωστού πυγμάχου Τάσου Μπερδέση αλλά και η αυτοκτονία του Σταύρου Δογιάκη, ιδιοκτήτη της ταβέρνας «Ο Κρητικός» στα Γλυκά Νερά, η δολοφονία του δικηγόρου Μιχάλη Ζαφειρόπουλου και στο πιο μακρινό παρελθόν του Μπάμπη Λαζαρίδη και του Γεράσιμου Μαυράκη είναι μερικές από τις πιο γνωστές περιπτώσεις συμβολαίων θανάτου των εκβιαστικών κυκλωμάτων.

3.4 Ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος. Σκιώδης τραπεζική και ξέπλυμα βρόμικου χρήματος

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μία στοχευμένη προσπάθεια, μέσα από παράθεση γνωστών υποθέσεων δράσης εγκληματικών οργανώσεων, να κατανοήσουμε τη συμβίωση/ αλληλεξάρτηση της παρανομίας με τη νομιμότητα. Η υπόθεση της Siemens, Novartis και της λίστας HSBC γνωστής και ως λίστας Λαγκάρντ στην Ελλάδα, όπως αυτές αναλύονται κατωτέρω, είναι μερικές από τις πιο γνωστές και προβεβλημένες στον Τύπο υποθέσεις, με κοινό στοιχείο τους τη διαφθορά, τον άμεσο προσπορισμό οφέλους εις βάρος της εθνικής οικονομίας και των θεσμών καθώς και την ευνοϊκή μεταχείριση των δραστών από τον Τύπο και τις δικαστικές αρχές. Μέσα από τις προαναφερόμενες υποθέσεις, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η σχέση νομιμότητας και παρανομίας, δεν μπορεί παρά να είναι συμβιωτική, ενδημική στα εγκλήματα των ισχυρών, μία σχέση εξάρτησης και αλληλεπίδρασης μεταξύ εταιρειών, πολιτικών παραγόντων, κοινωνικών θεσμών και οργανωμένου εγκλήματος, έχοντας στόχο τη συσσώρευση πλούτου και την εδραίωση κυρίαρχης θέσης στο οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι, με αποτέλεσμα οι αλληλοεξυπηρετήσεις και οι αλληλοεξαρτήσεις να συνεχίζονται αδιάκοπα.

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομη δραστηριότητα (ξέπλυμα βρόμικου χρήματος μέσω της αγοράς ακινήτων, εμπορίας αγαθών υψηλής αξίας όπως κοσμήματα, πολύτιμοι λίθοι, έργα τέχνης, μουσικά όργανα, εικονικών εταιρειών, καζίνο, τυχερών παιχνιδιών και κρυπτονομισμάτων) είναι ένα βασικό παράδειγμα παρατήρησης και κατανόησης αυτής της συμβιωτικής σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Αρκεί να σκεφτούμε πως τα κέρδη που αποκομίζονται από το οργανωμένο έγκλημα επαναχρησιμοποιούνται στη νόμιμη αγορά και γίνονται τμήμα της.

Ειδικότερα, στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, το ξέπλυμα γίνεται μέσω της διαρκούς κίνησης κεφαλαίων, η οποία πραγματοποιείται με πρακτικές του τραπεζικού συστήματος, όπως η μέθοδος σκιώδους τραπεζικής κατά την οποία αποκρύπτονται οι πραγματικοί δικαιούχοι μέσω εικονικών εταιρειών, καταπιστευμάτων και μεσαζόντων, φορολογικών παραδείσων και offshore εταιρειών. Τα κέρδη αυτών των «βρόμικων» χρημάτων ξεπλένονται καθώς αναμειγνύονται με τα νόμιμα και γίνονται εν τέλει καθαρά.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα σε παγκόσμιο επίπεδο, δημιουργεί συνδετικές σχέσεις και εξάρτησης μεταξύ των επιχειρήσεων, του οργανωμένου εγκλήματος προκειμένου να νομιμοποιούνται παράνομα χρήματα, να αποκρύπτονται παράνομα έσοδα μέσω της σκιώδους τραπεζικής και της πολιτικής εξουσίας και για να εξασφαλίζεται ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση των νομικών προσώπων όχι των φυσικών. Ήτοι, με άλλα λόγια υπάρχει συνύπαρξη θεσμών και φορέων στο ίδιο κοινωνικό και οικονομικό σύστημα, όπου ο ένας χρησιμοποιεί τον άλλο για δικό του κέρδος και έτσι δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος, όπου τα τραπεζικά ιδρύματα δέχονται να εκμεταλλευτούν όχι μόνο νόμιμα αλλά και παράνομα κεφάλαια, το οργανωμένο έγκλημα μέσω της νόμιμης οικονομίας προχωρά στο ξέπλυμα παράνομων χρημάτων, οι επιχειρήσεις για να εξασφαλίσουν παραπάνω κέρδη, επωφελούνται της υπάρχουσας διαφθοράς και τέλος το πολιτικό σύστημα ανέχεται τα παραπάνω διότι έχει άμεσο όφελος μέσω της δωροδοκίας, της χρηματοδότησης και της γενικότερης ευνοιοκρατίας (Βασιλαντωνοπούλου, 2016, 269-277).

Σχετικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, αξίζει να σημειωθεί η περίπτωση των υπόχρεων προσώπων (πχ τράπεζες), τα οποία ενώ

υποχρεούνται απο τη νομοθεσία στον έλεγχο του πραγματικού δικαιούχου και την αναφορά ύποπτων συναλλαγών, όχι μόνο δεν το πράττουν αλλά συχνά συμπράττουν το αντίθετο, είτε με την απόκρυψη της ταυτότητας του πραγματικού δικαιούχου είτε με την πρόταση μεθόδων και τεχνικών αποκρύπτοντας τον μέσω εξωχώριων και εικονικών εταιριων κ.α.

Ο Sutherland προέβη στην σύνδεση της θεωρίας του λευκού κολάρου με τη θεώρηση για το εγκληματικό φαινόμενο στη θεωρία του αναφορικά με τις διαφορικές συναναστροφές. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, το έγκλημα αποτελεί μια συμπεριφορά (παράλειψη ή πράξη), που είναι πολιτισμικά μεταβιβαζόμενη, μαθαίνεται μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Τούτο πραγματοποιείται και στη διαδικασία της νομιμοποίησης εσοδων. Συγκεκριμένα, οι εργαζόμενοι της τράπεζας HSBC στην μαρτυρία του Φαλσιανί “διδάχτηκαν” την εγκληματική συμπεριφορά διαμέσου μιας διαδικασίας εξορθολογισμού, εκμάθησης και αλληλεπίδρασης με άλλους συναδέλφους του εσωτερικού της τράπεζας, με τους οποίους είχαν στενές σχέσεις.

Η διαδικασία εκμάθησης της παράνομης συμπεριφοράς αποτελούνταν από τις μεθόδους που εφάρμοζε η τράπεζα και συμβούλευε τους πελάτες της αναφορικά με τον τρόπο που θα αποκρύπτουν την προέλευση των χρημάτων τους. Επίσης, περιελάμβανε και στάσεις, πρωτοβουλίες, κίνητρα και εκλογικεύσεις για την εξασφάλιση του τραπεζικού απορρήτου και τη συνέχιση των παράνομων εργασιών. Αυτές οι τεχνικές αποδεικνύουν τη συμβιωτική σχέση της νομιμότητας με την παρανομία.

Μέσα από την αγορά ακίνητης περιουσίας, εμπορίας αγαθών υψηλής αξίας όπως για παράδειγμα αγοράς κοσμημάτων, έργων τέχνης πολύτιμων λίθων, μουσικών οργάνων, καζίνο, τυχερών παιχνιδιών, κρυπτονομισμάτων αλλά και εικονικών εταιριών, μπορούμε να κατανοήσουμε τι είναι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και κυρίως να κατανοήσουμε την άποψη του Champliss, ότι δηλαδή η παρανομία συμβιώνει με τη νομιμότητα, δεδομένου ότι τα κέρδη από το οργανωμένο έγκλημα χρησιμοποιούνται εκ νέου στη νόμιμη αγορά και γίνονται μέρος της. *«Οι χειρότεροι παραβάτες του νόμου είναι και οι φύλακες αυτού με αποτέλεσμα το ίδιο το ποινικό σύστημα να μην μπορεί να τους εντοπίσει»* (W.Chambliss, 2004, σ.243-244). Συνεπώς, υπάρχει συνύπαρξη θεσμών και φορέων στο ίδιο κοινωνικόοικονομικό σύστημα.

Κατά τη Βιδάλη, το ίδιο το νομικό πλαίσιο προσαρμόζεται στις επιταγές των ισχυρών, εξυπηρετώντας τες, με αποτέλεσμα την ευνοϊκή αντιμετώπιση στον ποινικοκατασταλτικό μηχανισμό των δραστών (Βιδάλη, Σ.(2017), *Πέρα από τα Όρια*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.131).

Τέλος, κατά τον Savona, το ξέπλυμα συνδέεται με τη δραστηριότητα των εγκληματικών οργανώσεων, τα κέρδη αλλά και τη διάρκειά τους. Όσο πιο πολύ οι αρχές ασχολούνται με την εξάπλωση δραστηριοτήτων ξεπλύματος βρώμικου χρήματος τόσο πιο πολύ αναπτύσσονται επαγγελματικές και μυστικές τακτικές παρανομίας από τις εγκληματικές οργανώσεις, με αποτέλεσμα να γίνεται ιδιαίτερα δυσχερής η αποκάλυψη των εγκληματικών δικτύων (SavonaE., DeFeo, σ. 50-52-53).

Το κοινό στοιχείο ανάμεσα στη φοροδιαφυγή και το ξέπλυμα εντοπίζεται αφενός στο ότι και τα δύο φαινόμενα έχουν να κάνουν με τη παράνομη χρήση κεφαλαίων ή εσόδων και αφετέρου στο γεγονός ότι επιλέγουν τη διαφθορά ως *modus operandi*, μοιράζονται δηλαδή ένα σύνολο τεχνικών, με αποτέλεσμα ο ρόλος των λειτουργών της οικονομίας να είναι διαμεσολαβητικός ενώ διαφοροποιούνται στις διαδικασίες. Στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος τα παράνομα κέρδη μετατρέπονται σε νόμιμα περιουσιακά στοιχεία, με αποτέλεσμα να μεγιστοποιούνται τα ποσά που παρουσιάζονται επίσημα ως νόμιμα κέρδη, ενώ στη φοροδιαφυγή τα νόμιμα κέρδη μετατρέπονται σε παράνομα καθώς ο δράστης χρησιμοποιεί τα κενά του νόμου ή τα λεγόμενα παραθυράκια για να μην αποδώσει τους φόρους, με αποτέλεσμα την ελαχιστοποίηση της νόμιμης οικονομικής επιτυχίας. Η φοροδιαφυγή ανιχνεύεται δυσκολότερα καθότι χρησιμοποιούνται νόμιμοι μηχανισμοί για την απόκρυψη των φορολογικών υποχρεώσεων με αποτέλεσμα να μη διώκεται πάντα από τις αρχές.

Στο «*Dirty Money: On Financial Delinquency*» (2017), ο Vincenzo Ruggiero αναφέρει ότι «*Η φοροδιαφυγή και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος μοιράζονται ένα σύνολο τεχνικών και πραγματοποιούνται μέσω του διαμεσολαβητικού ρόλου παρόμοιων, αν όχι πανομοιότυπων, χρηματοοικονομικών φορέων*», αναφέρει ο Ruggiero (2017: 204). Στο άρθρο του η φοροδιαφυγή δεν είναι παρά μία διαδικασία με στόχο την απόκρυψη ύπαρξης νόμιμα κερδισμένων εσόδων, προκειμένου να καταστούν αυτά παράνομα, σε αντίθεση με τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων (*moneylaundering*), η οποία έχει

σκοπό τη μετατροπή παράνομα κερδισμένων εσόδων σε νομίμως αποκτηθέντα. Παρά τα δύο διαφορετικά νομικά πλαίσια, αυτά τα δύο φαινόμενα συνδυάζονται, με αποτέλεσμα να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους ίδιους ή παρόμοιους χρηματοοικονομικούς φορείς. Επιπλέον ο Ruggiero ισχυρίζεται ότι στο αδίκημα της φοροδιαφυγής υποπίπτουν νόμιμοι επιχειρηματίες που επιθυμούν να αποκρύψουν τα νόμιμα κέρδη τους, τα παράνομα κέρδη τους και τα χρήματα που έλαβαν ή που πρόσφεραν ως μίζες (Ruggiero 2017: 205)

Για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ο ίδιος αναφέρει ότι τα κράτη ενδέχεται να εφαρμόσουν πρακτικές νομιμοποίησης παράνομων εσόδων στην περίπτωση απόκρυψης χρηματοοικονομικών συναλλαγών, σχετιζόμενων με παράνομες πολιτικές πρακτικές σε διεθνές επίπεδο, όπως για παράδειγμα η μυστική χρηματοδότηση φιλικών κομμάτων (Ruggiero 2017:207 - 208). Η ομοιότητα λοιπόν και στα δύο παραπάνω φαινόμενα, πέραν των όσων εκτέθηκαν, εντοπίζεται και στη μεγάλη κοινωνική βλάβη που επιφέρουν καθότι καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη η ποινική αντιμετώπισή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

4.ΠΟΛΥΚΡΟΤΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΥΨΗΛΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ -ΒΕΛΟΥΔΙΝΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ-ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

4.1 Υπόθεση Novartis

Κατά τη χρονική περίοδο 2012 έως 2016 έλαβε χώρα η υπόθεση Novartis, μία χαρακτηριστική περίπτωση κρατικοεταιρικού εγκλήματος, ευρέως γνωστή. Πολιτικοί και γιατροί σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά δωροδοκήθηκαν για να αγοράζουν και να συνταγογραφούν στους ασθενείς τους περισσότερα έναντι άλλων, φάρμακα της Novartis από τα διευθυντικά στελέχη της (παθητική δωροδοκία) από διευθυντικά στελέχη την ίδια στιγμή που αύξαναν την τιμή των φαρμάκων τα μεγαλοστελέχη της εταιρείας.

Ηδη από το έτος 2005 ξεκίνησε αυτό το σκάνδαλο στις ΗΠΑ και σταδιακά επεκτάθηκε και στη χώρα μας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα

που στην υπόθεση αυτή έχουν εμπλοκή και πρόσωπα από τον κόσμο της πολιτικής πολιτικά πρόσωπα. Στον υπόλοιπο κόσμο, για την υπόθεση αυτή δεν βαρύνονται πολιτικοί αλλά δημόσιοι ιατροί και ιδιώτες.

Πρόκειται για μία περίπτωση κρατικοεταίρικού εγκλήματος που έπληξε βαθιά την εθνική μας οικονομία. Η οικονομική ζημιά της χώρας ήταν τεράστια και αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό εάν αναλογιστούμε ότι μία αύξηση της τάξεως του 0,10 ευρώ στην πώληση ενός σκευάσματος, μπορούσε να αποφέρει κέρδη έως και 25.000.000 ευρώ.

Το έτος 2018 άρχισε να διερευνάται η υπόθεση στην Ελλάδα, με την κατάθεση τριών μαρτύρων με τις κωδικοποιημένες ονομασίες « Μάξιμος Σαράφης», «Αικατερίνη Κελέση» και «Ιωάννης Αναστασίου» για να μπορέσει να κρατηθεί η ανωνυμία τους και να προστατευθούν. Η καάθεσή τους αφορούσε δέκα πολιτικούς για την χρονική περίοδο από το έτος 2006 έως και το έτος 2015. Αξιοσημείωτο είναι ότι μεταξύ των υπόπτων βρίσκονται και τα ονόματα των Α. Σαμαρά, Π. Πικραμένο, Ε. Βενιζέλο, Στουρνάρα, Μ.Σαλμά, Α. Λυκουρέντζο, Γ. Κουτρουμάνη, Α. Γεωργιάδη, Δ. Αβραμόπουλο και Α. Λοβέρδο για τη βαρύτατη κατηγορία της απιστίας στην υπηρεσία καθώς και του εγκλήματος της δωροδοκίας και δωροληψίας. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των ανωτέρω προστατευμένων μαρτύρων, ο πρώην αντιπρόεδρος της εταιρείας, κ. Φρουζής, φέρεται να δωροδόκησε τους παραπάνω πολιτικούς με χρήματα που άγγιζαν τα 50.000.000 ευρώ.

Ωστόσο, λόγω έλλειψης αποδεικτικών στοιχείων για τις δωροδοκίες και το ξέπλυμα μαύρου χρήματος σε συνδυασμό με τους ισχυρισμούς των πολιτικών κομμάτων ότι στοχοποιήθηκαν μόνο πρόσωπα από τον πολιτικό χώρο των κομμάτων της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, ζητήθηκε ο χαρακτηρισμός των τριών αυτών μαρτύρων ως αναξιόπιστων και να βγει στο φως η ταυτότητα τους με ταυτόχρονη έρευνα για τα κίνητρά τους.

Τον Φεβρουάριο του έτος 2018, η Ειδική Επιτροπή προκαταρκτικής εξέτασης του Κοινοβουλίου, απεφάνθη ότι η Βουλή είναι αναρμόδια να προβεί σε τυχόν διώξεις με αποτέλεσμα να διαβιβασθεί η δικογραφία στην Εισαγγελία Διαφθοράς. Ήδη όμως

από το έτος 2020, η εν λόγω δικογραφία αρχειοθετήθηκε για τους πρώτους επτά πολιτικούς καθότι δεν εντοπίστηκαν σε βάρος τους επαρκή στοιχεία για την τέλεση των προαναφερόμενων αδικημάτων, για τους τρεις τελευταίους δε (Γεωργιάδη, Λοβέρδο και Αβραμόπουλο), η υπόθεση παραμένει ανοιχτή.

Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι ο Δ. Παπαγγελόπουλος, πρώην αναπληρωτής υπουργός δικαιοσύνης, κατηγορήθηκε για άσκηση πίεσης προς τους εισαγγελικούς λειτουργούς καθώς και για παρεμβάσεις στις δικαστικές έρευνες για αυτήν την υπόθεση και μόλις το 2020 η επιτροπή προκαταρκτικής εξέτασης του Κοινοβουλίου πρότεινε να ασκηθεί δίωξη στον Παπαγγελόπουλο για οκτώ αδικήματα μεταξύ των οποίων το έγκλημα της δωροληψίας, κατάχρησης εξουσίας, απόπειρας εκβίασης και σύστασης εγκληματικής οργάνωσης (Wikipedia, Υπόθεση Novartis στην Ελλάδα).

Τέλος, σύμφωνα με δημοσιευμένα έγγραφα του FBI, η *Novartis* «ζέπλενε χρήματα στην Ελλάδα, μέσω εταιρειών *MME* αλλά και διαφημιστικών εταιρειών. Από το 2009 κατέβαλε υπέρογκα ποσά σε νόμιμες εταιρείες *MME* και αγόραζε διαφημιστικό χώρο σε μέσα που η ίδια δημιουργούσε για ζέπλυμα μαύρου χρήματος. Τα *MME* και οι διαφημιστικές που πληρώνονταν από την *Novartis*, παρακρατούσαν το 1/3 του συνολικού ποσού και της επέστρεφαν το υπόλοιπο για να προβεί σε δωροδοκίες προς τους κρατικούς αξιωματούχους», με τη ζημία προς την εθνική οικονομία να ανέρχεται σε 3 δισεκατομμύρια ευρώ σύμφωνα με τη γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους με α/α Πρακτικού γνωμοδότησης 2485/23.12.2020 (Κωνσταντίνου Μ & Καμηλάλης Θ. 2020, Ιούνιος).

Στο φως τα έγγραφα του FBI και οι διαδρομές χρήματος του σκανδάλου *Novartis* στην Ελλάδα. (βλ. The Press Project σε συνδυασμό με τον Μπόκας, Χ. 2020, Ιούλιος, 16 και Δημήτρης Παπαγγελόπουλος : Αυτό είναι το τελικό πόρισμα της προανακριτικής, Πρώτο Θέμα).

4.2 Υπόθεση Siemens

Η υπόθεση αυτή έχει να κάνει με συμβάσεις έργων που ανατέθηκαν στο Ελληνικό Δημόσιο για προμήθειες και κατασκευές. Συνάφθηκαν μεταξύ του Ελληνικού

Δημοσίου και του υποκαταστήματος της εταιρείας Siemens A.G. στην Ελλάδα, μέσω χρηματοδότησης κομμάτων και πρακτικών δωροδοκίας πολιτικών αξιωματούχων αλλά και νόθευσης διαγωνιστικών διαδικασιών.

Αναφέρονται στα : 1) σύστημα ασφαλείας των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, που ανατέθηκε στην αμερικανική εταιρεία SAIC με υποκατασκευαστή την εταιρεία Siemens, το οποίο σημειωτέον δεν λειτούργησε ποτέ καίτοι ο τότε ΥΕΘΑ Γ. Παπαντωνίου δωροδοκήθηκε με 15.000.000 ευρώ (Παναγιωτίδου Ο. 2018, η Κατάθεση που «καίει» τον Παπαντωνίου για το c41, CNN Greece <https://www.cnn.gr/politiki/story/156099/h-katathesi-poykaiei-ton-papantonioy-gia-to-c41>), 2) ψηφιοποίηση μαζί με την Intracom του κ. Κόκκαλη, του εθνικού συστήματος τηλεπικοινωνιών του ΟΤΕ, 3) μονοπωλιακή προμήθεια με ιατρικό εξοπλισμό και μηχανήματα την περίοδο 2002-2009 πολλών ελληνικών νοσοκομείων. Ειδικότερα, η Siemens προτιμήθηκε με απευθείας ανάθεση, ως μοναδικός μειοδότης για την προμήθεια νοσοκομειακού υλικού και ιατρικών μηχανημάτων σε 164 συμβάσεις για την προμήθεια νοσοκομειακών υλικών και μηχανημάτων επειδή προσέφερε χαμηλές τιμές πώλησης των MRI και CT τομογράφων, αγγειογράφων και εξοπλισμών ΜΕΘ. Ωστόσο, πωλούσε κατά πολύ παραπάνω τα ανταλλακτικά για τη συντήρηση του εξοπλισμού. Έτσι διαπιστώθηκε πληθώρα περιπτώσεων δημοσίων συμβάσεων ανάθεσης έργου μεταξύ αυτής και των διοικήσεων των Δημοσίων Νοσοκομείων χωρίς να προηγηθούν αξιολογήσεις, διαπραγματεύσεις και έλεγχοι για φθηνότερα ανταλλακτικά και συντηρήσεις (Τζιοβάρας, ΓΡ. 2010, Ιούλιος 14, «Αλώνιζε και στα νοσοκομεία η Siemens, Το Βήμα).

Η εταιρεία αυτή μάλιστα προκειμένου να εξαπλωθεί και αναπτυχθεί σε παγκόσμιο επίπεδο διέθετε κονδύλια για να δωροδοκήσει πολιτικά κόμματα και κυβερνήσεις των κρατών αυτών. Στην Ελλάδα δε ήδη τον Νοέμβριο του έτους 2019 κατόπιν μακροχρόνιας ακροαματικής διαδικασίας, εκδόθηκε η απόφαση από το Πρωτοβάθμιο Δικαστήριο, σύμφωνα με την οποία 22 κατηγορούμενοι καταδικάστηκαν πρωτοδίκως, μεταξύ των οποίων ο Πρόδρομος Μαυρίδης, ο Χρήστος Καραβέλας και Μιχάλης Χριστοφοράκος, πρώην στελέχη της SiemensHellas. Από τα 64 εμπλεκόμενα άτομα, τα 10 εξ αυτών απεβίωσαν λόγω της μακροχρόνιας εκδίκασης

της υπόθεσης. Καίτοι η υπόθεση της Siemens με τα νοσοκομεία, προσδιορίστηκε για συζήτηση στις 3.09.2022 κατά το δεύτερο βαθμό, δεν έχει εκδοθεί ακόμα εφετειακή απόφαση. Σημειώνεται ότι για κάποιους, οι κατηγορίες έχουν παραγραφεί ήδη από τον πρώτο βαθμό, δεδομένου ότι έχουν περάσει ήδη 15 χρόνια που αυτή η υπόθεση τέθηκε ενώπιον των δικαστικών αρχών.

4.3 Υπόθεση HSBC

Ο Γαλλοϊταλός Ερβέ Φαλτσιανί είναι αυτός που έφερε στο φως τη περιβόητη λίστα HSBC, ή λίστα Λαγκάρντ, παραδίδοντας στα χέρια της Δικαιοσύνης της Νίκαιας και της Γαλλίας, όλα τα στοιχεία αυτής.

Στη λίστα αυτή, βρίσκονταν τα ονόματα των πραγματικών δικαιούχων των τραπεζικών λογαριασμών της Τράπεζας HSBC στη Γενεύη της Ελβετίας με χρήματα που δεν είχαν δηλωθεί και άρα δεν είχαν φορολογηθεί από τα κράτη που κατάγονταν (Falciani, H. & Minguzzi, A., σελ.47).

Πρόκειται για τη μοναδική μαρτυρία παγκοσμίως που σε συνδυασμό με τη μαρτυρία του Αμερικανού Μπέρκενφελντ, πρώην ιδιωτικού τραπεζικού υπαλλήλου της ελβετικής τράπεζας UBS, αποκαλύπτονται οι μέθοδοι της σκιώδους τραπεζικής.

Κατά τον Falciani, η τράπεζα HSBC μέσω του τραπεζικού απορρήτου εξασφάλιζε απόλυτη εχεμύθεια και μυστικότητα στους πελάτες της και τους συμβούλευε να δημιουργούν εικονικές εταιρείες σε φορολογικούς παραδείσους για να φοροδιαφεύγουν. Ήταν δηλαδή συναυτουργός της ίδρυσης εικονικών εταιρειών και της φοροδιαφυγής φυσικών προσώπων, και δρούσε ως μία οργανωμένη εγκληματική οργάνωση τριών και παραπάνω προσώπων με κοινό σκοπό τη φοροδιαφυγή και τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων.

Και ενώ λοιπόν μετά την κατάθεση του Φαλτσιανί, η εν λόγω τράπεζα πληροί με όσα έχει κάνει, όλα τα υποκειμενικά και αντικειμενικά κριτήρια για να χαρακτηριστεί ως εγκληματική οργάνωση κατά το άρθρο 187 ΠΚ, δεν κατηγορήθηκε στη χώρα μας ποτέ για ποινικό αδίκημα.

Η ελληνική νομοθεσία μάλιστα ψήφισε το νόμο «ασπίδα» 4466/2016 ΦΕΚ Α' 240/22.12.2016 για το αδίκημα της φοροδιαφυγής σύμφωνα με το οποίο, ο παραβάτης υποχρεούται να πληρώσει ένα μικρό ποσοστό, ως φόρο για να το νομιμοποιήσει.

Αυτός ο νόμος είχε σαν συνέπεια τη εξαφάνιση των ποινικών εγκλημάτων της φοροδιαφυγής διότι αναφέρει να μην είναι παρανόμως αποκτηθέντα τα έσοδα ή να μην προέρχονται από εγκληματικές δράσεις. Αλλά στην περίπτωση της τράπεζας HSBC, ήταν αδύνατο μετά από τις διαδικασίες στις οποίες αυτή προέβη, να διαλευκανθούν ποια χρήματα ήταν καθαρά και ποια παρανόμως αποκτηθέντα.

Από τα παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα ότι το ίδιο το κράτος λειτουργεί επικουρικά είτε ενεργητικά μέσω της προβλεπόμενης νομοθεσίας του στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είτε παθητικά μέσω της παράλειψης των ορθών ελέγχων.

4.4.Βελούδινη αντιμετώπιση των ισχυρών

Η υψηλή διαφθορά είναι ένα πολύπλοκο κοινωνικό φαινόμενο με διάφορες εκφάνσεις, το οποίο συναντάται παντού στις μέρες μας, με άμεσες συνέπειες στη δομή και την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας. το οποίο σημειωτέον απειλεί την ισορροπία που πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στον πολίτη και τους δημοκρατικούς θεσμούς.

Τα εγκλήματα υψηλής διαφθοράς είναι εκείνα που ανήκουν στη σφαίρα της οικονομικής εγκληματικότητας (εγκλήματα λευκού κολάρου, κρατικοεταιρικά εγκλήματα, εγκλήματα των ελίτ, των ισχυρών και οργανωμένα εγκλήματα), (Αλεξιάδης, 2006 : 388 επ., Πιτσελά, 2010 :74-78,86 & 100-101).

Οι δράστες των εγκλημάτων υψηλής διαφθοράς, άλλως των οικονομικών εγκλημάτων, εκμεταλλευόμενοι τα κενά που ενυπάρχουν στο οικονομικό σύστημα, δρουν ανενόχλητοι κατά την άσκηση της νόμιμης επαγγελματικής/επιχειρηματικής τους δραστηριότητας με τη χρήση της διαφθοράς ως μέσο και με κύριο σκοπό το κυνήγι του κέρδους, θέτοντας σε κίνδυνο την οικονομική ζωή και το κοινωνικό

σύνολο (Πιτσελά, 2010:74-75 & 86, Κουράκης, 2007:37 επ.& 43 επ., Βιδάλη, 2017 :74&131-133, Βουγιούκα, 1986 :114 επ., Chambliss, 1975:157-167 & Chambliss, 2004 :241-251).

Μπορεί να είναι πολιτικοί, κυβερνητικοί αξιωματούχοι, δικαστές, επιχειρηματίες και σε κάθε περίπτωση πρόσωπα, που προέρχονται από ανώτερα κοινωνικά στρώματα, υπεράνω υποψίας που τυγχάνουν σεβασμού και εκτίμησης από το κοινωνικό σύνολο, των οποίων οι πράξεις και η εγκληματική συμπεριφορά βλάπτουν το κοινωνικό σύνολο, την εθνική οικονομία και τη δημόσια περιουσία.

Σύμφωνα με την Πιτσελά, όσο πιο αφηρημένο είναι το έννομο αγαθό που πλήττεται, τόσο πιο δύσκολο είναι να τιμωρηθεί ο δράστης (Πιτσελά, 2010 :74-78).

Οι συνέπειες της εγκληματικής τους συμπεριφοράς δεν γίνονται γρήγορα και εύκολα αντιληπτές στα θύματα (αθεατότητα) με αποτέλεσμα οι διωκτικοί μηχανισμοί να χαρακτηρίζονται από αδράνεια, χρονοτριβή και επιλεκτικότητα. Την ίδια μεροληπτική συμπεριφορά υιοθετούν και τα δικαστήρια δεδομένου ότι δεν επιβάλλουν ως επί το πλείστον μακροχρόνιες ποινές στους ισχυρούς. Η ευνοϊκότερη μεταχείριση που λαμβάνουν από την ποινική δικαιοσύνη σε συνδυασμό με την καλύτερη σωφρονιστική μεταχείριση, μας κάνει να πιστεύουμε αφενός ότι δεν είμαστε όλοι ίσοι απέναντι στον νόμο και αφετέρου ότι η παρανομία συμβιώνει με τη νομιμότητα (Chambliss, 2004:241-251, Βασιλαντωνοπούλου, 2014,:124-133)

Συνοψίζοντας, η υψηλή διαφθορά εκπορεύεται από τα ανώτερα επίπεδα της Δημόσιας Διοίκησης και του χώρου της πολιτικής (πολιτική διαφθορά) και υποδηλώνει την κατάχρηση εξουσιαστικής θέσης, πολιτικής/οικονομικής δύναμης και δημοσίου χρήματος, απειλώντας τις δημοκρατικές αρχές (Γασπαρινάτου, 2019:157-183).

Τα εγκλήματα υψηλής διαφθοράς είναι αυτά που εμπίπτουν στην οικονομική εγκληματικότητα (εγκληματικότητα του λευκού κολάρου, των επιχειρήσεων, των ελίτ και των ισχυρών) και οι δράστες τους, όπως αναφέρεται παραπάνω ανήκουν στην ανώτερη κοινωνική τάξη, έχουν μεγάλη οικονομική επιφάνεια και πολιτική επιρροή. Μέσα από νόμιμες επιχειρηματικές συναλλαγές προσπορίζουν ιδίον οικονομικό όφελος.

Πράττουν στα πλαίσια της νόμιμης επαγγελματικής τους δράσης κάνοντας χρήση της διαφθοράς, της δωροδοκίας και των αθέμιτων παροχών και εξ αυτού του λόγου δεν εντοπίζονται εύκολα (σκοτεινός αριθμός εγκληματικότητας). Ο προσπορισμός κέρδους σε βάρος άλλων ανθρώπων χωρίς χρήση άμεσης βίας είναι το βασικό κίνητρο των δραστών (Αλοσκόφης, 2019:86-89, Κασάπογλου, 2016:2553).

Σύμφωνα με τον Γεωργούλα (2019: 41-61), σε υποθέσεις υψηλής διαφθοράς είναι μπλεγμένοι βουλευτές ή δικαστές, οι οποίοι μέσω της δωροδοκίας κάνουν κατάχρηση θέσης και εξουσίας με σκοπό το προσωπικό τους κέρδος.

Κατά τον Κοσμάτο και Λαμπάκη (2019: 186) η υψηλή-πολιτική διαφθορά ευνοεί τους επιφανείς υπόπτους, προκαλώντας μεγάλη βλάβη στην εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στους θεσμούς, τη Δημοκρατία και το ίδιο το κράτος Δικαίου. Σύμφωνα με Καϊάφα – Γκμπάντι (2014: 585), η πολιτική διαφθορά εμφανίζεται μέσω της δωροδοκίας δικαστών, της παράνομης χρηματοδότησης πολιτικών κομμάτων και της επίδρασης στη λήψη πολιτικών αποφάσεων (Καϊάφα - Γκμπάντι, 2014: 585).

Τέλος, κατά τη Βασιλαντωνοπούλου, η μυστικότητα, η συγκάλυψη και η χρήση διαπλοκής χαρακτηρίζουν τα εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου και οι διωκτικές αρχές είτε επιλέγουν να δράσουν είτε να χρονοτριβήσουν ή να αδρανήσουν ανάλογα τη δύναμη, την επιρροή και την εξουσία που έχει στα χέρια του ο δράστης (Βασιλαντωνοπούλου, 2014:124-131).

Σύμφωνα με την Κασάπογλου, η οποία σημειωτέον στη διατριβή της προχώρησε σε ποιοτική έρευνα σε δύο φυλακές (Χ και Α), εξετάζοντας τη ζωή και την καθημερινότητα των κρατουμένων του λευκού κολάρου αλλά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα, οι αδικηματίες αυτοί προέρχονται από μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα, με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, ανώτερη εκπαίδευση, υψηλό status, μεγάλη οικονομική δύναμη και επιρροή στο κοινωνικό πολιτικό γίγνεσθαι, σε ώριμη ηλικία, παντρεμένοι με παιδιά, συνήθως προερχόμενοι από μεγάλα αστικά κέντρα.

Κατά την ενάσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, προχωρούν στην τέλεση οικονομικών αδικημάτων, χρησιμοποιώντας ως μέσο τη διαφθορά και την

ανοχή του κράτους στην παρανομία και ως κίνητρο, το κινήγι του οικονομικού κέρδους. Δρουν αθόρυβα, ήτοι δεν γίνονται αντιληπτοί άμεσα από τα θύματα (σκοτεινός αριθμός εγκληματικότητας και αθεατότητα) και οι αστυνομικές αρχές ακόμα κι αν υπάρξει καταγγελία από τα θύματα καθυστερούν στη σύλληψή τους.

Οι δε δικαστικές αρχές καθυστερούν την ποινική τους δίωξη ή την εκδίκαση των υποθέσεών τους, με αποτέλεσμα είτε να παραγράφονται τα αδικήματά τους είτε να ξεχνιούνται από το κοινωνικό σύνολο. Αυτό που προκαλεί εντύπωση είναι πως αντιμετωπίζουν τον εαυτό τους ως αδικηματία/απλό παραβάτη του νόμου και όχι ως εγκληματία και τον εγκλεισμό τους ένα αναγκαίο διάλειμμα χωρίς κοινωνικό στιγματισμό. Μέσα στη φυλακή, όπως αναλύεται παρακάτω, υιοθετούν στρατηγική προσαρμογής με υπεροχή έναντι των υπολοίπων, απομόνωση/ατομικότητα και όχι ομαδικότητα, απόσταση από τα όποια προβλήματα της φυλακής λόγω συμμόρφωσης στους άτυπους κανόνες της φυλακής αλλά και λόγω της ανωτερότητας τους και εν τέλει διατήρηση της κοινωνικής τους ταυτότητας (ευυπόληπτοι πολίτες, αξιοσέβαστοι) χωρίς να νιώθουν ντροπή και αισθήματα κοινωνικής απομόνωσης λόγω εγκλεισμού, όπως συμβαίνει στους κοινούς εγκληματίες.

Συνδιαλέγονται μόνο με ομοίους τους, αντιστεκόμενοι στην κουλτούρα του εκάστοτε καταστήματος κράτησης και χωρίς να επηρεάζεται η αυτοεκτίμησή τους (Κασάπογλου, 2014). Το γεγονός ότι η πραγματική στέρηση της ελευθερίας τους αποτιμάται χρονικά σε τριετία σε συνδυασμό με την ισχυρή στήριξη του από το οικείο περιβάλλον τους, τους ενισχύει την πεποίθηση ότι η ζωή τους μετά τον εγκλεισμό θα συνεχιστεί κανονικά χωρίς στιγματισμό.

Τόσο στο "Is 'whitecollarcrime' acrime" του Sutherland όσο και στο Πέρα από τα Όρια της Βιδάλη, γίνεται λόγος περί επιλεκτικότητας του ποινικοκατασταλτικού συστήματος στα οικονομικά εγκλήματα. Οι δράστες αυτών, προερχόμενοι από την ανώτερη κοινωνική τάξη εύκολα μεταπηδούν στην παρανομία κατά την ενάσκηση των επαγγελματικών καθηκόντων τους.

Εκμεταλλεζόμενοι μάλιστα την εμπιστοσύνη που απολαμβάνουν λόγω της υψηλής κοινωνικής τους θέσης, δρουν ανενόχλητα χωρίς να γίνονται αντιληπτοί άμεσα,

τυγχάνοντας καλύτερης αντιμετώπισης πολλές φορές και ασυλίας ποινικής - νομοθετικής (Βιδάλη, 2017 :131, Πιτσελά , 2010 : 86 επ).

Με άλλα λόγια απολαμβάνουν βελούδινης αντιμετώπισης ακόμα και ατιμωρησίας έναντι των κοινών εγκληματιών (Sutherland, 1994 : 135, Βιδάλη, 2019 : 308) χωρίς να στιγματίζονται κοινωνικά από τις πράξεις τους καίτοι η βλάβη που προκύπτει είναι εξαιρετικά μεγάλη και σε κάθε περίπτωση μεγαλύτερη από τα κοινά εγκλήματα καθότι το έννομο αγαθό που παραβιάζεται είναι η εθνική οικονομία και περιουσία, οι δημοκρατικές και συνταγματικές αρχές και η σχέση εμπιστοσύνης των πολιτών στους θεσμούς και το ίδιο το κράτος (Sutherland, 1994 : 139, Braithwaite, 1982:735, Βασιλαντωνοπούλου, 2012:377,Falciani&Minguzzi, 2015:109).

Είναι εντυπωσιακή η συντονισμένη προσπάθεια, συγκάλυψης, ξεπλύματος, αποπροσανατολισμού της κοινής γνώμης και γενικότερα η υποεκτίμηση (μείωση σπουδαιότητας) των εγκλημάτων διαφθοράς από τα μέσα ενημέρωσης, τα οποία επιλέγουν εσκεμμένα να φωτίζουν κυρίως τα εγκλήματα της παραδοσιακής εγκληματικότητας και να αποκρύπτουν πολύτιμες πληροφορίες για να παραμένει αόρατη η τεράστια βλάβη που προξενούν οι ισχυροί στο κοινωνικό σύνολο (Βασιλαντωνοπούλου, 2014:131).

Δεδομένου ότι δεν έχουμε καταγραφή στις επίσημες στατιστικές μελέτες και στα στατιστικά στοιχεία των αστυνομικών και δικαστικών αρχών, τα εγκλήματα του λευκού κολάρου είναι κατά βάση αφανή (λόγου χάριν η περιβαντολλογική μόλυνση, η παραβίαση στους κανόνες υγιεινής τροφίμων) και εάν γίνουν αντιληπτά από τα θύματα, εκείνα δεν προχωρούν σε καταγγελία είτε από φόβο και ντροπή, είτε επειδή θεωρούν ότι θα μπλέξουν στα γρανάζια του ποινικοκατασταλτικού συστήματος που ευνοεί τους ισχυρούς.

Οι «Ισχυροί» δεν εντοπίζονται από τις αστυνομικές αρχές εύκολα είτε επειδή αυτές αποφεύγουν εσκεμμένα να καταγράψουν τις καταγγελίες είτε επειδή δεν έχουν τις τεχνικές γνώσεις για να διαπιστωθεί η αλήθεια των καταγγελιών. Επιπλέον, ακόμα και εάν συλληφθούν, οι Εισαγγελικές αρχές δεν τους παραπέμπουν εύκολα σε δίκη πολλώ δε μάλλον σε προφυλάκιση. Οι Δικαστικές αρχές σπάνια καταδικάζουν τους δράστες των εγκλημάτων υψηλής διαφθοράς και εάν προβούν σε στερητικές ποινές

της ελευθερίας τους, επιλέγεται η επιμέτρηση της ποινής με κοινωνική εργασία, η οποία δεν ξεπερνά στο τέλος την τριετία (Βασιλαντωνοπούλου, 2014:131, Bonger, 2003 :61-63 όπως παρατίθεται σε Κασάπογλου, 2016 : 2554,2569). Κατά τον Bonger και τον Chambliss, παρουσιάζεται διαταξικότητα στον ποινικό νόμο (Chambliss, 1975:157-167, Bonger, 2003:61-63, όπως παρατίθενται στην Κασάπογλου, 2016: 2554).

Έχοντας στο μυαλό μας ότι η φυλακή έχει διαταξικό χαρακτήρα όπως ακριβώς συμβαίνει και στην κοινωνία μας, μπορούμε να αντιληφθούμε πως οι δράστες των εγκλημάτων υψηλής διαφθοράς, οι οποίοι σημειωτέον χαρακτηρίζονται από υψηλό μορφωτικό επίπεδο, ανώτερο status/εξέχουσα κοινωνική θέση, μεγάλη οικονομική επιφάνεια, πολιτικές και εν γένει διευρυμένες γνωριμίες, επιρροή στην κοινωνική γνώμη και προστασία από ΜΜΕ, απολαμβάνουν ευνοϊκότερη σωφρονιστική μεταχείριση έναντι των κοινών εγκληματιών που προέρχονται ως επί το πλείστον από τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα.

Στη φυλακή κυριαρχεί ο νόμος του ισχυρού, υπάρχουν συμφέροντα, οικονομικές συναλλαγές, εξυπηρετήσεις μεταξύ των κοινών κρατουμένων, των αρχηγών του οργανωμένου εγκλήματος και των κρατουμένων των εγκλημάτων υψηλής διαφθοράς. Οι τελευταίοι ωστόσο, έχουν ιδιαίτερα πλεονεκτήματα και αντιμετωπίζονται ευνοϊκότερα από τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Η ευγένεια, η έλλειψη επιθετικότητας και ο σεβασμός, που υιοθετούν στη συμπεριφορά τους, απέναντι στο προσωπικό της φυλακής, τους κάνει να φαίνονται ακίνδυνοι, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα κλίμα συνύπαρξης προσφορότερο με περισσότερη και καλύτερη επικοινωνία, το οποίο τους εξασφαλίζει αφενός καλύτερες συνθήκες διαμονής και αφετέρου τη διατήρηση της κοινωνικής τους ταυτότητας, αυτής των υψηλά ιστάμενων προσώπων που απολάμβαναν το σεβασμό και την εκτίμηση του κοινωνικού συνόλου. Οι φύλακες, δεν τους φοβούνται, δεν είναι καχύποπτοι απέναντι τους, αντίθετα γίνονται πιο ανεκτικοί και φιλικά προσκείμενοι δεδομένου ότι οι δράστες αυτής της κατηγορίας δεν είναι επαγγελματίες «φυλακόβιοι» και ως κε τούτου μη εξοικειωμένοι με τις συνθήκες της φυλακής και επιπλέον δεν δημιουργείται τριβή μεταξύ τους.

Συνεπώς, η καθημερινότητα τους στη φυλακή γίνεται ευκολότερη με την ικανοποίηση των περισσότερων αιτημάτων τους όπως λόγου χάριν διαμονή σε απομονωμένες πτέρυγες, μεγαλύτερα κελιά (VIP κελιά) με λιγότερους έγκλειστους, λιγότερες μεταγωγές εξαιτίας της επιρροής τους στους αρμόδιους και της καλύτερης νομικής τους εκπροσώπησης, οικοσκευή, περισσότερα είδη πρώτης ανάγκης, που φαίνονται πολυτέλεια για τους φυλακισμένους, ελεύθερα επισκεπτήρια, εκπαιδευτικές άδειες και άδειες εξόδου, ανοχή στη χρήση κινητού τηλεφώνου, βελτιωμένη διατροφή, καλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, παροχή εργασίας σε καλές διοικητικές/γραφειοκρατικές θέσεις αντίστοιχες της κοινωνικής θέσης, της εξειδίκευσης και του μορφωτικού επιπέδου τους, περιορισμένους ελέγχους στα κελιά τους).

Οι κρατούμενοι του λευκού κολάρου, δρουν ατομικά και όχι σε ομάδες και προτιμούν τη συνύπαρξη με ομοίους τους και όχι με τους κοινούς εγκληματίες, τους ασθενέστερους. Δεν θεωρούν τους εαυτούς τους εγκληματίες αλλά παραβάτες του νόμου, αδικηματίες και με αυτόν τον τρόπο δεν ιδρυματοποιούνται, ούτε βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και την κοινωνική απομόνωση που συνεπάγεται ο εγκλεισμός στη φυλακή. Διατηρούν την αυτοεκτίμησή τους, λαμβάνουν ισχυρή στήριξη από το οικογενειακό περιβάλλον τους και λόγω των γνωριμιών τους, θεωρούν εαυτόν ήδη ενταγμένο στην κοινωνία παρά το γεγονός ότι είναι έγκλειστοι.

Η φυλακή για αυτούς είναι ένα διάλειμμα που δεν τους στιγματίζει κοινωνικά. Δημιουργούν ελεγχόμενους και αναπτύσσουν σχέσεις ανταλλαγής ειδών –υπηρεσιών (π.χ σου δίνω είδος πρώτης ανάγκης και εξασφαλίζω ηρεμία /ασφάλεια) (Αλοσκόφης, 2019, σ.86-89, Σπανουδάκη, 2022, Benson, 1985, σ.295-300: Κασάπογλου, 2016 σ. 2572, Κασάπογλου, 2018: 687-706), Benson & Cullen, 1988, σ.211-213 :Κασάπογλου, 2016, σ.2569-2576).

Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, τα εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου, τα εγκλήματα των ισχυρών, το κρατικοεταιρικό έγκλημα και το οργανωμένο έγκλημα αλληλοκαλύπτονται και συνιστούν όλα μαζί χωρίς διακριτά όρια την έννοια της σοβαρής οικονομικής εγκληματικότητας, στην οποία πρωτοστατεί η υψηλή διαφθορά ως μέσο, το οικονομικό όφελος ως κίνητρο και η επιλεκτικότητα στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα (Βιδάλη, 2014, σ.111: Κασάπογλου, 2014 σ. 2).

Οι δράστες αυτών των εγκλημάτων εξαιτίας της υψηλής κοινωνικής και οικονομικής τους θέσης, των γνωριμιών και του κύρους τους, παραμένουν ως επί το πλείστον ατιμώρητοι διότι αφενός δεν γίνονται αμέσως αντιληπτά τα εγκλήματα τους στα θύματα (χαμηλή θεατότητα, σκοτεινός αριθμός εγκληματικότητας) και αφετέρου δεν ανιχνεύονται εύκολα από τις αρχές, άλλως τυγχάνουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης σε σύγκριση με τους κοινούς εγκληματίες τόσο σε ποινικό όσο και σε σωφρονιστικό πλαίσιο, χωρίς να στιγματίζονται κοινωνικά, με αποτέλεσμα την ομαλή κοινωνική τους επανένταξη (Κασάπογλου, 2014, σ.145-146).

Συνεπώς, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι τα εγκλήματα υψηλής διαφθοράς διαφέρουν από τα «τυπικά εγκλήματα» ή «εγκλήματα του δρόμου» στο ότι οι δράστες των πρώτων τυγχάνουν α. ειδικής ποινικής μεταχείρισης καθώς σπάνια εντοπίζεται η δράση τους από τις διωκτικές αρχές, σπάνια διώκονται ποινικά και από αυτούς ελάχιστοι καταδικάζονται σε ποινή στερητική της ελευθερίας τους, η ποινή τους μάλιστα δεν είναι μακροχρόνια (Αλεξιάδης, 2010, σ.46: Πιτσελά, 2010, σ.90). Ειδικότερα, ενώ τα οικονομικά εγκλήματα έχουν 15ετή ποινή, ο μέσος πραγματικός χρόνος στέρησης της ελευθερίας των δραστών, δεν ξεπερνά τα τρία χρόνια (Κασάπογλου, 2016, σ.2569) β. ιδιαίτερης σωφρονιστικής μεταχείρισης, καθώς οι υπάλληλοι της φυλακής επειδή δεν νιώθουν τον κίνδυνο για τη ζωή και τη σωματική τους ακεραιότητα, είναι θετικά διακείμενοι απέναντί τους, πιο ανεκτικοί και με μεγαλύτερη κατανόηση στις απαιτήσεις τους, ήτοι υπάρχει ένα κλίμα συνύπαρξης και συναναστροφής πρόσφορο (Αλοσκόφης, 2019, σ.86-89, Σπανουδάκη, 2022), με αποτέλεσμα οι δράστες ή αδικηματίες όπως αποκαλούνται καθώς δεν αναγνωρίζουν την πράξη τους ως έγκλημα αλλά ως απλή παράβαση του νόμου (Benson, 1985, σ.295-300: Κασάπογλου, 2016 σ. 2572, Σπανουδάκη, 2022), τοποθετούνται σε διαφορετικές πτέρυγες απομονωμένες, διαμένουν σε μεγαλύτερα κελιά με λιγότερους κρατούμενους της ίδιας κατηγορίας και με περισσότερα είδη πρώτης ανάγκης με δική τους δαπάνη (VIP κελιά), λαμβάνουν περισσότερες εκπαιδευτικές άδειες και άδειες εξόδου, τους χορηγούνται περισσότερα ελεύθερα επισκεπτήρια, λαμβάνουν καλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη με εξέταση από τον ιατρό της επιλογής τους, δηλαδή τον θεράποντα ιατρό τους παρουσία του ιατρού της φυλακής, τοποθετούνται εξαιτίας της πρότερης εξειδίκευσής τους σε συνδυασμό με το ανώτερο γνωστικό και μορφωτικό τους επίπεδο, σε διοικητικές θέσεις ευθύνης για την καλή λειτουργία της

φυλακής, σε περίπτωση που επιθυμούν να παρέχουν εργασία για μείωση της ποινής τους (Benson&Cullen, 1988, σ.211-213 :Κασάπογλου, 2016, σ.2569-2576, Σπανουδάκη, 2022) και τέλος δεν υποβάλλονται σε συχνούς, έκτακτους και εξονυχιστικούς ελέγχους στα κελιά τους καθώς επικρατεί η άποψη ότι δεν υπάρχει κίνδυνος σε αντίθεση με τους κοινούς εγκληματίες να κατέχουν παράνομα είδη όπως ναρκωτικά, όπλα κλπ.

Με λίγα λόγια δηλαδή, οι κρατούμενοι του λευκού κολάρου αποστασιοποιούνται από τους υπόλοιπους, δεν δρουν σε ομάδες και προσπαθούν να διαφυλάξουν την κοινωνική τους ταυτότητα, αυτή του ευπόληπτου πολίτη, που είχαν πριν τον εγκλεισμό τους αλλά και την αυτοεκτίμησή τους χωρίς να βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και την ιδρυματοποίηση της φυλακής (Benson&Cullen, 1988, σ.212,213 : Κασάπογλου, 2016, σ.2573-2574) γ. προστασίας από τα Μ.Μ.Ε, τα οποία, ως αρωγοί, δεν φωτίζουν εσκεμμένα τα εγκλήματα αυτά, με το να μην αποδίδουν στο κοινωνικό σύνολο τη σωστή σημασία και διάσταση των εγκλημάτων της υψηλής διαφθοράς και κυρίως με το να αποκρύπτουν την τεράστια κοινωνική και οικονομική βλάβη που επέρχεται από αυτά, με αποτέλεσμα να μένουν στο απυρόβλητο οι δράστες (Σπανουδάκη,2022).

4.5 Προστασία μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος

Ο θεσμός των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος διαφέρει από τον θεσμό των προστατευόμενων μαρτύρων, έχοντας σκοπό τη διαφάνεια και την προστασία του δημοσίου συμφέροντος από το φαινόμενο της διαφθοράς. Προβλέπεται δε στο εθνικό ποινικό δίκαιο στο άρθρο 47 ΚΠΔ (Παναγοπούλου-Κουτνατζή, 2016, σ.131).

Η αναγκαιότητα και η σπουδαιότητά αυτού του θεσμού είναι μεγάλη καθώς η διαφθορά έχει τα πλοκάμια της στο δημόσιο βίο και αναδιπλώνεται σε όλο το φάσμα της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής. Για να μπορούν ωστόσο, τα πρόσωπα να προβαίνουν σε καταγγελίες απρόσκοπτα, είναι επιτακτική η προστασία τους από τυχόν αντίποινα, εκφοβισμό και εγκληματικές πράξεις από τα καταγγελλόμενα πρόσωπα. Η συμμόρφωση δε των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις οδηγίες και επιταγές των αρμόδιων διεθνών και ευρωπαϊκών οργανισμών είναι

απαραίτητη για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη προστασία των μαρτύρων και ως εκ τούτου για την ενδυνάμωση της αντεγκληματικής πολιτικής κάθε χώρας.

Οι προστατευόμενοι μάρτυρες και οι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος παρά το γεγονός ότι πρόκειται για 2 κατηγορίες μαρτύρων έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό που δεν είναι άλλο από το γεγονός ότι και οι δύο κατηγορίες υπάγονται στην κατηγορία των πληροφοριοδοτών. Η διαφορά τους έγκειται στη δικονομική τους προστασία καθώς στην πρώτη κατηγορία κατατάσσονται τα πρόσωπα που έλαβαν γνώση για την τέλεση ενός αδικήματος με οποιονδήποτε τρόπο και ως εκ τούτου, υπάρχει έντονος φόβος για αντίποινα από τον καταγγελλόμενο. Στη δεύτερη κατηγορία από την άλλη, κατατάσσονται εκείνοι που ναι μεν δεν εμπλέκονται στη διάπραξη εγκλημάτων διαφθοράς αλλά ωστόσο, συμμετέχουν μέσω των παρεχόμενων πληροφοριών στις διωκτικές αρχές στην αποκάλυψη/ξεσκεπάσμα των παραπάνω εγκλημάτων (Κωνσταντινίδης, 2019, σ.241 επ.).

Ο θεσμός των προστατευόμενων μαρτύρων μελετάται στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος και στο Ελληνικό ποινικό Δίκαιο, ρυθμίζεται στις διατάξεις του αρ.9 παρ.1,2,3,4, και 5 του Ν.2928/2001, το οποίο σημειωτέον θεσπίστηκε κατόπιν συμμόρφωσης της χώρας μας στις διεθνείς συμβάσεις για το οργανωμένο έγκλημα. Περαιτέρω η χώρα μας μετά την υπογραφή της Σύμβασης του Παλέρμο το 2000, τη Διεθνή Σύμβαση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για το οργανωμένο έγκλημα, ανέλαβε την υποχρέωση να υιοθετήσει τα μέτρα εκείνα που θεωρούσε καταλληλότερα για την προστασία των μαρτύρων από επερχόμενη εκδίκηση των καταγγελλόμενων.

Ειδικότερα, η προστασία των μαρτύρων του αρ.9 του Ν.2928/2001, εφαρμόζεται πέραν των εγκληματικών οργανώσεων και της τρομοκρατίας και σε αδικήματα όπως της εμπορίας ανθρώπων, σωματεμπορίας, δωροδοκίας, διακίνησης ναρκωτικών του λαθρεμπορίου και άλλα. Στο άρθρο 218 ΚΠΔ προβλέπεται αναλυτικά η προστασία των μαρτύρων και σε ποια εγκλήματα εφαρμόζονται τα μέτρα προστασίας.

Πράγματι οι καταγγέλλοντες (πρόσωπα που δεν έχουν συνέργεια στην καταγγελλόμενη αξιόποινη πράξη), έχουν να αντιμετωπίσουν αυξημένη απειλή

κινδύνου μετά την υποβολή καταγγελίας τόσο οι ίδιοι όσο και τα οικεία τους πρόσωπα (Τσιλίκης Δ., 2018 : The art of crime /6 , Νοέμβριος 2020).

Παραδείγματος χάρι όταν ένας εργαζόμενος ή ένας δημόσιος υπάλληλος προχωρήσει σε καταγγελία υπόθεσης ιδιαίτερα βλαπτικής στην κοινωνία ή σε καταγγελία προσώπων που θα ωφεληθεί πολύ από την παράνομη δράση του, είναι βέβαιο, ότι θα έρθει αντιμέτωπος με τον εμπλεκόμενο θυμωμένο εργοδότη ή προϊστάμενο του και τα αντίποινα τους, όπως λόγου χάριν τη δυσμενή μετάθεση, τη μεταβολή στην εργασιακή του εξέλιξη, την πειθαρχική δίωξη, την ψυχολογική πίεση, την κοινωνική απομόνωση ακόμα και τη σωματική βία. Τα ίδια αντίποινα μπορεί να υποστεί και ένας τρίτος εκτός της οργανωτικής δομής που καταγγέλλει όσα έπесαν στην αντίληψή του. Εκτός των παραπάνω έρχεται να προστεθεί και ο κίνδυνος της ποινικής δίωξης κυρίως όταν ο καταγγέλλων αποκαλύπτει στην αρμόδια αρχή, στοιχεία που παραβιάζουν την επαγγελματική εχεμύθεια, το επαγγελματικό ή υπηρεσιακό απόρρητο. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο φόβος των καταγγελλόντων μήπως βρεθούν ξαφνικά υπόλογοι σε αστικό, ποινικό Δίκαιο, τους αποθαρρύνει να υποβάλουν καταγγελίες στην αρμόδια αρχή. Συνεπώς είναι επιτακτική από την πλευρά της πολιτείας η εξασφάλιση της προστασίας τους.

Στο άρθρο 218 ΚΠΔ παρ.4, όπως αυτό τροποποιήθηκε με τον Ν. 4855/2021 ΦΕΚ 215 Α προβλέπονται ρητά όλα τα μέτρα προστασίας, τα οποία σημειωτέον διαχωρίζονται σε αστυνομικά, διοικητικά και δικονομικά (Δαλακούρας, 2004, σ.1168). Παραδείγματος χάριν η αστυνομική φύλαξη του μάρτυρα, η φρούριση της οικίας του ή η μόνιμη συνοδεία του από αστυνομικές δυνάμεις, αποτελούν αστυνομικά μέτρα προστασίας. Η μη αναγραφή του ονόματος στην έκθεση εξέτασης, του τόπου κατοικίας αλλά και γέννησης, της εργασίας, της ηλικίας και του επαγγέλματος είναι δικονομικά μέτρα. Η αλλαγή στοιχείων ταυτότητας ή αλλαγή χώρας, η μετάθεση, μετάταξη ή απόσπαση για αόριστο χρόνο ακόμα και η ανάκληση των δημοσίων υπαλλήλων αποτελούν διοικητικά μέτρα προστασίας. Στις σύγχρονες έννομες τάξεις, προβλέπεται και η δυνατότητα κατάθεσης με χρήση ηλεκτρονικών μέσων ηχητικής και οπτικής ή μόνο ηχητικής μετάδοσης. Ωστόσο, έχει κριθεί προβληματική η χρήση ψευδώνυμου ή ανωνυμίας δεδομένου ότι παραβιάζεται το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάσει τους μάρτυρες κατηγορίας κατ' αρθ. 6

παρ.3 στοιχ.δ ΕΣΔΑ. Σημειώνεται ότι η εφαρμογή αυτών των μέτρων γίνεται με κλιμάκωση ανάλογα την εκτίμηση του κινδύνου και σύμφωνα σε κάθε περίπτωση με τις αρχές της αναγκαιότητας, αναλογικότητας και της εκούσιας συμμετοχής, ήτοι λαμβάνονται με τη σύμφωνη γνώμη του μάρτυρα και δεν περιορίζουν την ελευθερία του πέραν του αναγκαίου για την προστασία του.

Σύμφωνα με το άρθρο 47 ΚΠΔ παρ.2 και 3, το κυριότερο μέτρο προστασίας στο Ελληνικό Δίκαιο για τον μάρτυρα που καταγγέλλει, είναι η δυνατότητα να μην του ασκηθεί ποινική δίωξη για τα αδικήματα που φέρεται πως τελεί από τις παρεχόμενες πληροφορίες στις αρμόδιες υπηρεσίες κατόπιν καταγγελίας των θιγόμενων προσώπων (Δαλακούρας, 2014, σ.321-322).

Ο σκοπός του νομοθέτη σε αυτές τις διατάξεις ήταν να συνεχίσει ο μάρτυρας να εισφέρει στις αρχές όσα γνωρίζει χωρίς να φοβάται για τυχόν αντίποινα και κακόβουλες καταγγελίες των καταγγελλομένων. Έτσι μπορούμε να πούμε πως αποκλίνουμε από τον κανόνα της υποχρεωτικής δίωξης, λειτουργώντας υπέρ της αρχής της σκοπιμότητας καθότι η εισαγγελική αρχή είναι αυτή που θα κρίνει για την αποχή του μάρτυρα από την ποινική δίωξη (Ανδρουλάκης Ν., Δαλακούρας Θ., Γιαννίδης Ι., Αναγνωστόπουλος Η., 2015, σ.413).

Ο κίνδυνος που ελλοχεύει σε αυτήν την περίπτωση είναι να δημιουργηθεί μία μόνιμη συγκεκαλυμμένη ασυλία στον καταγγέλλοντα ενώ από την άλλη παραβιάζονται τα δικαιώματα του καταγγελλόμενου για δίκαιη δίκη και δικαστική προστασία. Έτσι, στο άρθρο 47 ΚΠΔ παρ.2 προβλέπεται η αποχή από την ποινική δίωξη του μάρτυρα σε συγκεκριμένα εγκλήματα και διατάσσεται από τον αρμόδιο εισαγγελέα με διάταξή του αφού προηγουμένως ενημερωθεί ο προϊστάμενος εισαγγελέας του οικονομικού τμήματος και δώσει τη σχετική εντολή. Η παραπάνω διάταξη δεν ανακαλείται, έτσι μιλάμε για οριστική αποχή από την ποινική δίωξη καθώς δεν μπορεί να ασκηθεί νέα ποινική δίωξη λόγω ποινικού δεδικασμένου. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ, έχουμε ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας όταν δίνεται στον καταγγέλλοντα με εισαγγελική διάταξη, οριστική αποχή από την ποινική δίωξη (ευρωπαϊκό δεδικασμένο).

Ωστόσο, υπάρχουν και άλλες απόψεις που υποστηρίζουν το αντίθετο (<https://curia.europa.eu/jcms>). Σύμφωνα με την ανάλυση του άρθρου 47 ΚΠΔ, όπως αυτό τροποποιήθηκε με τον Ν.4855/2021 ΦΕΚ 215 Α, στο άρθρο 103, ο εισαγγελέας μπορεί να ανακαλέσει την πράξη χαρακτηρισμού του προσώπου ως μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος. Σε αυτήν την περίπτωση όμως, ο αρμόδιος προϊστάμενος εισαγγελέας του τμήματος οικονομικού εγκλήματος ανακαλεί τη διάταξη για την οριστική αποχή του μάρτυρα από την ποινική δίωξη δεδομένου ότι η πρώτη πράξη χαρακτηρισμού του προσώπου που καταγγέλλει, ως μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος είναι αναγκαία προϋπόθεση για την έκδοση της δεύτερης πράξης. Με άλλα λόγια μόνο αν ανακληθεί η πρώτη πράξη, ανακαλείται η δεύτερη.

Ο προβληματισμός εδώ στην εισαγγελική αρχή βρίσκεται στο τι γίνεται στην περίπτωση που οι ισχυρισμοί και οι πληροφορίες του μάρτυρα είναι ψευδείς και κακόβουλες, προερχόμενες από εκδίκηση και έχει χαρακτηριστεί αυτός ως μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος. Όπως και το ανάποδο εάν δεν προχωρήσει σε έκδοση διαταγής για οριστική αποχή από την ποινική δίωξη ο εισαγγελέας και οι πληροφορίες του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος αποδειχθούν αληθείς, δεν είναι αυτός απροστάτευτος στα αντίποινα των καταγγελλομένων; Στο σημείο αυτό θα ήταν δόκιμο να προβλεφθεί η επάλληλη εφαρμογή του αρ.44 ΚΠΔ, ήτοι η δυνατότητα αναστολής της ποινικής δίωξης, η οποία θα μπορούσε να μετατραπεί σε οριστική αποχή από την ποινική δίωξη στην περίπτωση επαλήθευσης των ισχυρισμών του καταγγέλλοντα. Με αυτόν τον τρόπο θα επικρατούσε ισορροπία ανάμεσα στο δικαίωμα της προστασίας του μάρτυρα και το δικαίωμα των θιγομένων για δίκαιη δίκη και δικαστική προστασία.

Τέλος για τους διοικητικούς υπαλλήλους του Δημοσίου ή των ΝΠΔΔ, προβλέπονται επιπλέον μέτρα προστασίας στον Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ (Υπαλληλικός Κώδικας). Ενδεικτικά αναφέρεται στην παρούσα εργασία ότι για τον υπάλληλο που έχει χαρακτηριστεί ως μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος δεν προβλέπεται πειθαρχική διαδικασία ή δυσμενής μετάθεση ή μετακίνησή του σε χειρότερη θέση. Στον χώρο του εργατικού δικαίου παρέχεται προστασία στου εργαζομένου που προβαίνουν σε καταγγελία αξιόποινων πράξεων στον εργασιακό τους χώρο υπό τους όρους και προϋποθέσεις που θέτει το

αρ.281 ΑΚ. Με άλλα λόγια αρκεί η καταγγελία να μην υπαγορεύεται από αισθήματα έχθρας, εκδίκησης και να μην υπερβαίνει τα όρια που επιβάλλει η καλή πίστη και ο κοινωνικοοικονομικός σκοπός του δικαιώματος (Ληξουριώτη, 2011, σ.642-644).

Δεδομένου ότι ο ρόλος του whistleblower είναι σημαντικός και ουσιαστικός καθώς διευκολύνεται το ανακριτικό έργο των αρχών, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας ήδη από το 1982 κατοχύρωσε στη Διεθνή Σύμβαση εργασίας την άδικη απόλυση εργαζομένου στην περίπτωση που εκείνος κινούνταν ενάντια στον εργοδότη που παραβίαζε τη νομοθεσία. Η Ελλάδα σημειωτέον δεν κύρωσε την παραπάνω σύμβαση, ωστόσο προχώρησε με τον Ν.4359/2016 σε κύρωση του αρ.24 περ.α του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Χάρτη Κοινωνικών Δικαιωμάτων από το Συμβούλιο της Ευρώπης (Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ, 2016, σελ.32-33).

Καίτοι ο θεσμός των προστατευόμενων μαρτύρων και κυρίως του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος είναι ουσιαστικός για την πάταξη της διαφθοράς, το νομικό πλαίσιο στη χώρα μας είναι αποσπασματικό και εν τούτοις δεν παρέχεται επαρκή προστασία στους μάρτυρες, με αποτέλεσμα την αποθάρρυνσή τους.

Δεν εξασφαλίζεται με άλλα λόγια ενιαία στρατηγική που να προσδοκά την ασφαλή διαχείριση των καταγγελιών και την αυξημένη προστασία των καταγγελλόντων. Χρειάζεται ενδυνάμωση του νομικού πλαισίου, σαφές πλαίσιο αρμοδιοτήτων των αρμοδίων Αρχών, στελέχωση αυτών με υλικοτεχνικές υποδομές υψηλού επιπέδου, ενημερωτικές δράσεις των Αρχών για τη σωστή αξιοποίηση των καταγγελιών, γνώση της τεχνολογίας και ύπαρξη του κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού και άλλα. Ωστόσο και στον Ευρωπαϊκό χώρο, τα προβλεπόμενα και προτεινόμενα μέτρα προστασίας δεν χαρακτηρίζονται για την αποτελεσματικότητά τους και την προσφορότητά τους. Δεν εξασφαλίζεται η ανωνυμία των μαρτύρων, ούτε παρέχεται πλήρης κάλυψη των μαρτύρων. Χαρακτηριστικά, σε όλη την Ευρώπη, μόνο 10 κράτη μέλη της, παρέχουν πλήρη προστασία στους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, τα υπόλοιπα, τους καλύπτουν μερικώς και τα μέτρα περιορίζονται σε συγκεκριμένους τομείς και κατηγορίες εργαζομένων.

Συμπερασματικά προκύπτει ότι η συμβολή κυρίως των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος στην εξιχνίαση υποθέσεων διαφθοράς είναι ιδιαιτέρως σημαντική και

εξ αυτού του λόγου, ο νομοθέτης οφείλει να προστατεύσει τους πληροφοριοδότες όχι μερικώς αλλά πλήρως από τα πιθανά αντίποινα που θα επισύρουν οι αποκαλύψεις τους. Η συμμόρφωση στην Ευρωπαϊκή Οδηγία 2019/1937 κρίνεται απαραίτητη για τον εκσυγχρονισμό του υπάρχοντος νομικού μας πλαισίου και την καταπολέμηση της διαφθοράς.

4.6 Προτάσεις αντεγκληματικής πολιτικής για την αντιμετώπιση του Ο.Ε και της διαφθοράς

Το οργανωμένο έγκλημα και η διαφθορά αποτελούν δύο από τις μεγαλύτερες απειλές για τη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Η αντιμετώπισή τους απαιτεί μια συνδυαστική στρατηγική που περιλαμβάνει νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, ενίσχυση των μηχανισμών επιβολής του νόμου, διεθνή συνεργασία, διαφάνεια στη δημόσια διοίκηση, καθώς και εκπαιδευτικές και κοινωνικές παρεμβάσεις.

Για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και την πάταξη της διαφθοράς κρίνεται αναγκαία η λήψη μέτρων αντεγκληματικής πολιτικής. Η διεθνής συνεργασία για ανταλλαγή πληροφοριών, τα αυστηρότερα μέτρα για εγκλήματα που σχετίζονται με το οργανωμένο έγκλημα, όπως η εμπορία ανθρώπων, η διακίνηση ναρκωτικών, το ξέπλυμα χρήματος, η διαφθορά κρατικών αξιωματούχων και οι εκβιασμοί, σε συνδυασμό με τη μείωση των δυνατοτήτων αποφυλάκισης λόγω ευνοϊκών διατάξεων, και τυχόν αιφνιδιαστικοί έλεγχοι από ειδικά καταρτισμένο και εξοπλισμένο με ανώτερα τεχνολογικά μέσα, προσωπικό ανήκουν στις βασικές προτάσεις (Michael Janda, 2021 Pandora, Paradise and Panama Papers: Offshore structures exposed by leaks explained (<https://www.abc.net.au/news/2021-10-05/offshore-companies-trusts-tax-and-secrecy-explained/100514250>)).

Δεδομένου ότι αφενός δεν υπάρχει στόχευση στους τομείς εκείνους με τους οποίους το οργανωμένο έγκλημα αλληλεπιδρά και αναπτύσσει συμβιωτικές σχέσεις και αφετέρου δεν υπάρχει συμμετοχή διάφορων κοινωνικών ομάδων και φορέων από τη χάραξη και το συντονισμό των ενεργειών, που θα έχουν στόχο την πρόληψη του εγκλήματος, θα πρέπει για να επιλυθούν αυτά τα ζητήματα (ελλείψεις) να δημιουργηθεί ένα πιο αυστηρό ποινικό οπλοστάσιο και να προστεθούν σχετικές διατάξεις που να επιλύουν τα θέματα των κρατικοεταιρικών εγκλημάτων και των

εγκλημάτων του λευκού κολάρου. Εάν η νομοθεσία δεν λαμβάνει υπόψη της τις σύγχρονες θέσεις που έχει η θεωρία αλλά και τις διαπιστώσεις στις οποίες προβαίνει κατόπιν έρευνας που αφορούν τη διάθρωση αλλά και την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος ως εγκληματικής επιχείρησης ή ως δικτύου, θα διαχωρίζει το οργανωμένο έγκλημα από εκείνη την πραγματικότητα, η οποία το παράγει (Χλούπης, 2019).

Δεδομένου ότι η βλάβη που επιφέρει η διαφθορά είναι τεράστια στην εθνική οικονομία και ευημερία αλλά και στη λειτουργία των θεσμών και της Διοίκησης δημιουργείται η ανάγκη ανάληψης πρωτοβουλιών και συμμόρφωσης με τα διεθνή πρότυπα ελέγχου και αντιμετώπισης. Η κρατική βούληση και η λήψη μέτρων που θα ενισχύουν τη λογοδοσία εκείνων που λαμβάνουν αποφάσεις και διαχειρίζονται υπέρογκα ποσά λόγω της θεσμικής τους θέσης παίζουν καθοριστικό ρόλο στην προσπάθεια καταπολέμησης φαινομένων διαφθοράς κυρίως στον πολύπαθο Τομέα των Διοικητικών Συμβάσεων. Κρίνεται λοιπόν αναγκαία η χάραξη στρατηγικής προσανατολισμένης σε μακροπρόθεσμες, διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις καθώς και η εφαρμογή τέτοιων πολιτικών δράσης που να επιδιώκουν αφενός τον περιορισμό των περιπτώσεων ευνοικρατίας και διαπλοκής και αφερού την εναρμόνιση με τα διεθνή και ευρωπαϊκά νομοθετήματα που ποινικοποιούν τα εγκλήματα διαφθοράς (European Commission, 2012, σ.2).

Η δημιουργία ειδικών τμημάτων στα δικαστήρια, τα οποία θα επιταχύνουν την εκδίκαση υποθέσεων που σχετίζονται με διαφθορά και οργανωμένο έγκλημα κρίνεται αναγκαία καθώς οι μεγάλες καθυστερήσεις στη δικαστική επίλυση τέτοιων υποθέσεων οδηγούν συχνά σε ατιμωρησία, γεγονός που ενθαρρύνει τη συνέχιση των εγκληματικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον η ενίσχυση του θεσμού της κατάσχεσης περιουσιακών στοιχείων που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες θα συντελούσε στην οικονομική αποδυνάμωση των εγκληματικών δικτύων και ως εκ τούτου στη μείωση της δυνατότητας δράσης τους.

Ο έλεγχος του «lobbying» και της δράσης των προσώπων εκείνων που εκπροσωπούν συγκεκριμένα συμφέροντα θα πρέπει να ενισχυθεί κατόπιν σαφών περιορισμών από τα αρμόδια θεσμικά όργανα της ΕΕ μέσω της επαναλαμβανόμενης και συνεχούς ενημέρωσης ειδικών μητρώων διαφάνειας και της ελεύθερης

πρόσβασης σε δημόσια και διοικητικά έγγραφα (α. 15 ΣΛΕΕ) που επιδιώκουν την πληροφόρηση κάθε ενδιαφερόμενου για τα πρόσωπα που δύνανται να καθορίσουν τις εφαρμοζόμενες πολιτικές και στρατηγικές (Pierewoj, 2022, σ.36).

Εξαιρετικά σημαντική είναι και η διασφάλιση της ελευθερίας της δικαστικής κρίσης των δικαστικών λειτουργών και των εισαγγέων μακριά από τις κυβερνητικές και πολιτικές πιέσεις σε ζητήματα διαφθοράς (Παπαδαμάκης, 2019, 93-95).

Κατά τον Δαλακούρα, είναι εξαιρετικά βοηθητική και η παροχή πρόσθετων πόρων για εξειδικευμένες μονάδες καταπολέμησης της διαφθοράς, οι οποίες θα λειτουργούν επικουρικά για να συνδράμουν με την τεχνογνωσία και τις ειδικές τους γνώσεις αφενός στον χειρισμό πολύπλοκων υποθέσεων και αφετέρου στην επιτάχυνση εξέτασης καταγγελιών και αναφορών σε περιπτώσεις διαφθοράς, ούτως ώστε να απονεμέται ορθά η δικαιοσύνη και παράλληλα να μειωθεί ο αριθμός εκκρεμών υποθέσεων στα Δικαστήρια (Δαλακούρας, 2016, 1106-1107).

Κατά τους Κοσμάτο & Λαμπάκη, θα πρέπει να υπάρξει ποιοτική βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου με σαφείς προϋποθέσεις και κριτήρια για τη συναψη δημοσίων συμβάσεων καθότι η χειραγώγηση της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας και η αίσθηση ότι σκόπιμα επιλέγεται η ύπαρξη ασάφειας στις νομοθετικές ρυθμίσεις για τη διαφθορά, οδηγούν στην ανάγκη ουσιαστικής ρύθμισης σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο των ειδικών μορφών του φαινομένου (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019, 191-193).

Λόγω της εσκεμμένης αποσιώπησης της οικονομικής εγκληματικότητας από τα ΜΜΕ, κρίνεται αναγκαία η θεσμοθέτηση και εφαρμογή ενός σαφούς και καθορισμένου πλαισίου επιβολής ποινών και η εξασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης σε ένα ειδικό μητρώο οικονομικών παραβατών, στα δεδομένα του οποίου θα έχουν πρόσβαση οι δημόσιοι φορείς.

Επιπλέον η ενίσχυση του νομοθετικού πλαισίου προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος κρίνεται αναγκαία, και θα πρέπει να συνεπάγεται τις κατάλληλες διασφαλίσεις ότι δε θα μεταβληθεί επί τα χείρω η υφιστάμενη κοινωνική, εργασιακή και οικονομική τους θέση, όπως αναλύθηκε στο σχετικό κεφάλαιο (Transparency International, 2021). Όπως όλοι γνωρίζουμε οι πολίτες που καταγγέλλουν υποθέσεις διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος συχνά κινδυνεύουν από αντίποινα.

Συνεπώς, η θέσπιση προγραμμάτων προστασίας μαρτύρων και η παροχή κινήτρων για καταγγελίες μπορούν να συμβάλουν στην κάλυψη εγκληματικών δραστηριοτήτων.

Η υιοθέτηση και εφαρμογή νέων κανόνων δεοντολογίας και στον ιδιωτικό τομέα και η διενέργεια ελέγχων από ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς στις επιχειρήσεις που συμβάλλονται με το κράτος στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων θα βοηθήσει στη δημιουργία υγιούς επαγγελματικής νοοτροπίας, που θα στηρίζεται σε νέα κριτήρια τήρησης της νομιμότητας και της διαφάνεια των διαδικασιών. Οι καλά οργανωμένοι μηχανισμοί εσωτερικού διοικητικού ελέγχου σε μικρής και μεγάλης κλίμακας οργανισμούς και υπηρεσίες, δύνανται να λειτουργήσουν προληπτικά και ανασταλτικά σχτικά με την εμφάνιση περιπτώσεων χρηματισμού ή κατάχρησης εξουσίας από ανώτερα κρατικά ή διοικητικά πρόσωπα ή διαπλοκής (European Commission, 2018, 15-16).

Σύμφωνα με τον Ζαχαριάδη, η ενίσχυση της ιδέας των εισαγγελέων ειδικών καθηκόντων και η επανεξέταση του ρόλου του Οικονομικού εισαγγελέα, που θα αναλαμβάνουν υποθέσεις αντιμετώπισης πράξεων διαφθοράς πολιτικών και κρατικών αξιωματούχων, καθώς και υποθέσεις μείζονος δημοσίου συμφέροντος, θα ήταν εξαιρετικά βοηθητική για τον συντονισμό, την παροχή οδηγιών και την καλύτερη και πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των εμπλεκόμενων προσώπων κατά την προδικασία (Ζαχαριάδης, 2014, 874επ.).

Σύμφωνα με τον Οδηγό Εκπόνησης Τομεακών Στρατηγικών για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς, η θέσπιση, ύπαρξη και απαρακόλυτη λειτουργία Ανεξάρτητων Αρχών (όπως η Εθνική Αρχή Διαφάνειας, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, η Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων, ο Συνήγορος του Πολίτη κ.ά.), άρτια στελεχωμένων, και η διεθνής-διακρατική συνεργασία μεταξύ κρατών και οργανισμών στον αγώνα αντιμετώπισης της διαφθοράς με εντατικοποίηση των διενεργούμενων ελέγχων θα πρέπει να είναι πρωταρχικό μέλημα του κράτους(άρθρο 101Α Σ). Η αξιοκρατική πρόσληψη έμπειρου και εξειδικευμένου προσωπικού θα μπορούσε να εφισχύσει την προσπάθεια εξυγίανσης της Διοικησης (Οδηγός Εκπόνησης Τομεακών Στρατηγικών για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς,

2022, 12-15).

Τέλος, σύμφωνα με την Γασπαρινάτου για να επιτευχθεί η διαφάνεια στη χρηματοδότηση των κομμάτων θα πρέπει να γίνονται συνεχείς έλεγχοι των χρηματικών ροών των ταμείων τους, οι οποίοι θα πρέπει ταυτόχρονα να επεκτείνονται και στα πρόσωπα και τα όργανα των πολιτικών κομμάτων. Η σαφής οριοθέτηση, ο περιορισμός των ανώνυμων δωρεών και η άσκηση συνεχούς εποπτείας από τα αρμόδια όργανα στις οικονομικές συναλλαγές των κομμάτων θα πρέπει να απασχολήσει σοβαρά το κράτος (Γασπαρινάτου, 2019, 167-171).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Η παρανομία με τη νομιμότητα εν τέλει συμβιώνουν; Η παρούσα εργασία στο τελευταίο της κεφάλαιο καλείται να δώσει απάντηση στο ερώτημα αυτό, καθώς το βασικό της θέμα είναι η μελέτη και η κατανόηση του οργανωμένου εγκλήματος μέσα από το πρίσμα των κοινωνικών σχέσεων που το διαμορφώνουν καθώς και η σχέση του με τη νομιμότητα. Το οργανωμένο έγκλημα, σαν ένα χταπόδι που απλώνει τα πλοκάμια του παντού, λειτουργεί ως μία οικονομία που βαδίζει παράλληλα με τη νόμιμη αν και έξω από τα πλαίσιά της.

5.1 Η εξέλιξη της πορείας των εγκλημάτων «λευκού περιλαιομίου» και η διαχρονικότητα της έννοιας

Η εγκληματικότητα του λευκού κολάρου είναι όρος συνώνυμος με την οικονομική εγκληματικότητα. Κατά τη Βιδάλη, το έγκλημα του λευκού κολάρου ως προς το έννομο αγαθό που πλήττεται, εντάσσεται στα οικονομικά εγκλήματα ενώ ως προς το δράστη, στα εγκλήματα των ισχυρών (Βιδάλη Σ., 2017, σελ.133).

Κατά την Βασιλαντωνοπούλου, το έγκλημα του λευκού κολάρου διαπράττεται από άτομα υψηλών κοινωνικών κύκλων, των οποίων η εγκληματική συμπεριφορά διαφέρει από εκείνη των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων ως προς τις διαδικασίες του νόμου. Η δικαιοσύνη επιφυλάσσει διαφορετική ποινική αντιμετώπιση ανάλογα με την εξουσία των δραστών. Και σε αυτή τη μορφή εγκλημάτων, ο δράστης ασκεί κατάχρηση εξουσίας και εμπιστοσύνης.

Σύμφωνα με την ίδια, οι εξουσιαστικές σχέσεις της εν λόγω εγκληματικότητας απαιτούν μυστικότητα, διαπλοκή και συγκάλυψη. Οι διωκτικές αρχές ανάλογα με την εξουσία που διαθέτει κάποιος ενεργούν ή επιλέγουν να αδρανήσουν.

Κατά τον Έντουιν Σάδερλαντ, εφευρέτη του όρου “White-Collar-Crime” και θεμελιωτή της έρευνας του «εγκλήματος του λευκού περιλαιμίου ή κολάρου», το έγκλημα διαπράττεται και από άτομο με κύρος και υψηλή κοινωνική θέση, μέσω της επαγγελματικής του δραστηριότητας, και όχι μόνο από τον εγκληματία του «μπλε κολάρου» (εγκληματία του δρόμου που ανήκει στα εργατικά στρώματα). Ο δράστης λόγω της εξουσίας του, αλλά και του θεσμικού του ρόλου, είναι υπεράνω υποψίας, δρα ανενόχλητα, παραβιάζοντας την εμπιστοσύνη που απολαμβάνει (a violation of trust) και τυγχάνει ευνοϊκότερης αντιμετώπισης ακόμα και ποινικής/νομοθετικής ασυλίας (μεροληπτικότητα του ποινικού συστήματος)(Πιτσελά, 2010, 86επ). Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το παγκόσμιο εμπόριο ανθρώπων (trafficking), οργάνων, κυττάρων κλπ, χρηματιστήριο, το έγκλημα της απιστίας κατά των τραπεζικών ιδρυμάτων, η διακίνηση ναρκωτικών, η διακίνηση προσφύγων, η διακίνηση/εμπόριο πορνογραφικού/παιδοφιλικού υλικού και άλλα.

Στα εγκλήματα αυτά παρατηρείται έντονα, ο σκοτεινός αριθμός της εγκληματικότητας, διότι δεν έχουμε καταγραφή τους στις επίσημες στατιστικές μελέτες και στα στατιστικά στοιχεία των διωκτικών και δικαστικών αρχών ή εάν έχουμε, γίνεται συντονισμένη προσπάθεια μείωσης της σπουδαιότητάς τους (υποεκτίμηση).

Τα εγκλήματα του λευκού κολάρου είναι αφανή για πολλούς λόγους είτε γιατί δεν γίνονται αντιληπτά από το κοινωνικό σύνολο (πχ αφανής περιβαντολλογική μόλυνση, παραβίαση στους κανόνες υγιεινής τροφίμων κ.α) ή κι εάν γίνουν, τα θύματα κάνουν πίσω από ντροπή ή φόβο είτε γιατί αυτοί που εφαρμόζουν το νόμο και τον υπηρετούν (αστυνομία, δικαστές, εισαγγελείς, σωφρονιστικοί υπάλληλοι) δεν επαγρυπνούν ή αποφεύγουν εσκεμμένα να τα καταγράψουν παρά τις υπάρχουσες καταγγελίες ή δεν έχουν τις τεχνικές γνώσεις για να διαπιστώσουν την ακρίβεια όσων καταγγέλλονται.

Επιπλέον οι «Ισχυροί» δεν εντοπίζονται από τους διωκτικούς μηχανισμούς και εάν αποκαλυφθεί η διάπραξη τους εγκλήματός τους, δεν παραπέμπονται «εύκολα» στο δικαστήριο. Ειδικότερα, η μεν Αστυνομία σπανίως προχωρά σε συλλήψεις ατόμων υψηλού κύρους, οι δε εισαγγελικές αρχές (Εισαγγελείς, Ανακριτές, Δικαστικό Συμβούλιο) δεν παραπέμπουν με ευκολία σε δίκη τα άτομα αυτά, πολλώ δε μάλλον

δεν τα προφυλακίζουν.

Οι δε Δικαστές, σπάνια καταδικάζουν σε στερητικές της ελευθερίας ποινές, μέλη της ανώτερης κοινωνικά τάξης, ή και εάν το κάνουν, επιλέγουν την επιμέτρηση της ποινής με κοινωφελή εργασία. Ως εκ τούτου, τα άτομα αυτά, λαμβάνουν ευνοϊκότερη μεταχείριση στην απονομή της δικαιοσύνης αλλά και εντός σωφρονιστικού ιδρύματος, απολαμβάνουν προνομιακή αντιμετώπιση και συνήθως αποφυλακίζονται νωρίτερα λόγω προβλημάτων υγείας.

Η εγκληματικότητα των ισχυρών συνιστά μία εννοιολογική κατηγορία της Εγκληματολογίας, που φωτίζει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: 1. Διασύνδεση και διαπλοκή μεταξύ των εγκλημάτων, των οποίων οι δράστες διαθέτουν υψηλό κύρος και εξουσία (Chambliss, 2004, σελ.241-251), 2. Πρόκειται για ευρύ πλέγμα εγκλημάτων, όπου το ένα προϋποθέτει και συνεπάγεται το άλλο, 3.

Ο όρος εξουσία δεν εντοπίζεται μόνο στη δημόσια εξουσία και τον ιδιωτικό τομέα, αλλά και στην παράνομη επιχειρηματική δραστηριότητα, ειδικά σε αυτή που αφορά δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος (Ruggiero, 2017, σελ.2).

Τα εγκλήματα των ισχυρών είναι εκείνα τα εγκλήματα για τη διάπραξη των οποίων γίνεται κατάχρηση της εξουσίας που διαθέτουν οι δράστες. Πρόκειται για παράνομη εγκληματική δραστηριότητα, όπως αυτή εντοπίζεται σε διάφορες εκφάνσεις του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος. Κοινά χαρακτηριστικά είναι η απουσία βίας, η επιδίωξη αδικαιολόγητου πλουτισμού και η διάπραξή τους στα πλαίσια νόμιμης απασχόλησης με αποτέλεσμα οι δράστες να είναι ταυτόχρονα νόμιμοι και παράνομοι χωρίς να στιγματίζονται κοινωνικά (Βιδάλη, 2017, σελ.131).

Συνεπώς, σε αυτή την κατηγορία υπάγονται το οικονομικό έγκλημα, τα εγκλήματα των πολιτικών, το οργανωμένο έγκλημα αλλά και η ενδοοικογενειακή βία. Οι ισχυροί τελούν συχνά εγκλήματα λευκού κολάρου, εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος και εγκλήματα επιχειρήσεων. Συνεπώς, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι στα εγκλήματα των ισχυρών, εμπεριέχονται όλα χωρίς ωστόσο να καλύπτουν πλήρως την έννοια αυτής της μορφής εγκληματικότητας.

Σημειώνεται ότι η πρώτη έρευνα σχετικά με την οικονομική εγκληματικότητα των ισχυρών εντοπίζεται στη μελέτη του Sutherland, η οποία αποτέλεσε τη βάση για τη

μελέτη των εγκλημάτων των ισχυρών. Πάνω σε αυτή τη βάση θα μπορούσε να πει κανείς πως στηρίχθηκε και η ανάπτυξη της Κριτικής Εγκληματολογίας. Έτσι στα εγκλήματα των ισχυρών περιλαμβάνονται αδικήματα που τελούνται από φυσικά πρόσωπα, ανώτερα κοινωνικά στρώματα, τραπεζικά ιδρύματα, νομικά πρόσωπα και επιχειρήσεις. Κοινό σημείο ωστόσο όλων των εγκληματολογικών απόψεων είναι ότι η εξουσία και το status των δραστών έχουν καθοριστικό ρόλο στην αντιμετώπισή τους από την ποινική δικαιοσύνη (μεροληπτική ποινική αντιμετώπιση).

Συνεπώς, το οργανωμένο έγκλημα δέον να αντιμετωπιστεί ως ένα στοιχείο συνδεδεμένο στενά τόσο με τα εγκλήματα των επιχειρήσεων όσο και με τα εγκλήματα του λευκού κολάρου. Κατά τον Ruggiero, το οργανωμένο έγκλημα προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της εκάστοτε κοινωνίας και οικονομίας. Είναι τόσο μεγάλη η προσαρμοστικότητα του οργανωμένου εγκλήματος ώστε η σχέση μεταξύ νόμιμης οικονομίας και οργανωμένου εγκλήματος να συμβιώνει (Dirty economy). Ωστόσο πέρα από τις παραπάνω ομοιότητες, εντοπίζονται και ποικίλες διαφορές.

Οι τελευταίες συνοψίζονται στα εξής: Το οικονομικό έγκλημα δύναται να αποτελέσει το προϊόν της εγκληματικής δράσης ενός μόνο ανθρώπου στο χώρο της νόμιμης αγοράς, εκμεταλλευόμενου τα κενά του οικονομικού συστήματος και τις δομές, χρησιμοποιώντας τη δωροδοκία ή την εξαπάτηση ως μορφή δράσης ενώ το οργανωμένο έγκλημα απαιτεί την τέλεση ποινικά κολάσιμης πράξης από μία οργάνωση, όπως προκύπτει εξ ορισμού (Βαθρακοκοίλη, Α., 2001, Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισής του, σελ.51 επ.).

Με άλλα λόγια, το οργανωμένο έγκλημα κινείται στον χώρο της παράνομης αγοράς (οικονομικός υπόκοσμος) και ανοίγει τα πλοκάμια του και σε δραστηριότητες μη οικονομικού χαρακτήρα, με τη χρήση του φόβου/ τρομοκρατίας και έπειτα της διαφθοράς. Καταλήγοντας, θα λέγαμε ότι το οργανωμένο έγκλημα χαρακτηρίζει τρόπους δράσης ενώ το οικονομικό, τομείς δραστηριοτήτων και πράξεων ανάλογα με τον εκάστοτε δράστη.

Η θεωρητική συμβολή του Sutherland πριν από οκτώ και πλέον δεκαετίες στη σύλληψη του όρου «έγκλημα του λευκού κολάρου», των εγκλημάτων εκείνων που

τελούνται από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα κατά την ενάσκηση της επιχειρηματικής τους αρμοδιότητας, υπήρξε εξαιρετικά σημαντική για να μην πούμε καταλυτική για την εγκληματολογική σκέψη της εποχής εκείνης, αλλά και των επόμενων ετών.

Ο ίδιος επέφερε τομή στη μέχρι τότε εγκληματολογική σκέψη, καθώς μετατόπισε τη μέχρι τότε οπτική περί εγκλήματος και εγκληματία, κατέρριψε τα στεγανά που συνέδεαν την εγκληματικότητα με τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα και υπογράμμισε τη σημασία του εξουσιαστικού παράγοντα στη διαμόρφωση των κοινωνικών σχέσεων και στην απόδοση του εγκληματικού χαρακτηρισμού. Τα άτομα αυτά λόγω τη υψηλής θέσης και του κύρους τους, απολαμβάνουν μυστικότητας καθώς η εγκληματική δράση τους δεν γίνεται εύκολα αντιληπτή (σκοτεινός αριθμός/αθεατότητα) και εάν γίνει δεν καταγγέλεται εύκολα.

Ο όρος του εγκλήματος λευκού κολλάρου, με το πρόσημο της εξουσίας εντός του εξελισσόμενου καπιταλιστικού συστήματος, εξελίχθηκε με τη σειρά του και εμπλουτίστηκε με νέες παραμέτρους, λαμβάνοντας τη μορφή του οικονομικού εγκλήματος, επιχειρηματικού εγκλήματος, εγκλήματος των ισχυρών, εγκλήματος της «σουίτας», εγκλήματος του «ψηλού καπέλου», εταιρικού εγκλήματος, κρατικά οργανωμένου εγκλήματος, κρατικοεταιρικού εγκλήματος, οργανωσιακού εγκλήματος, περιβαλλοντικού εγκλήματος, εγκλήματος παγκοσμιοποίησης κ.ά.

5.2 Η συμβιωτική σχέση νομιμότητας και παρανομίας

Το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα επιχειρηματικό μόρφωμα, το οποίο ακολουθεί και προσαρμόζεται στις επιταγές του παγκόσμιου καπιταλισμού και της φιλελεύθερης αγοράς, με αποτέλεσμα να βλέπουμε «ανθρώπους με ριγέ κοστούμια και αφεντικά με πολυβόλα πλάι πλάι χωρίς διακρίσεις» (HervéFalciani) να απεικονίζουν τη σημερινή πραγματικότητα.

Σύμφωνα με τη Βιδάλη, το *mondus operandi* και η κοινωνική οργάνωση των εγκληματικών οργανώσεων συνδέονται και εξαρτώνται άμεσα από την οικονομία και την αγορά εργασίας που επικρατεί, ήτοι οι αλλαγές στην οικονομία και την αγορά εργασίας επηρεάζουν την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος ως επιχείρηση αλλά και ως κοινωνικό φαινόμενο (Βιδάλη Σ, 2019).

Από τη μια μεριά, η αθεατότητα των δραστών, των οποίων το υψηλό status, τους εξασφαλίζει τη μυστικότητα, την ασφάλεια και πιθανώς την ατιμωρησία, που δυσκολεύει ουσιαστικά την αποτελεσματική ποινική αντιμετώπισή του οργανωμένου εγκλήματος, και από την άλλη μεριά η εκβίαση και η παροχή προστασίας με τη χρήση σωματικής και ψυχολογικής βίας και απειλής, που αποτελεί τον τρόπο λειτουργίας και δράσης του οργανωμένου εγκλήματος, μέσω των οποίων, τα μέλη συλλέγουν χρήματα και μπορούν έτσι να διεισδύσουν στη νόμιμη οικονομία (ξέπλυμα εσόδων), καθιστούν τα όρια μεταξύ της νόμιμης και παράνομης αγοράς λεπτά και ρευστά καθότι η παράνομη αγορά εμφανίζεται να διαθέτει τους ίδιους νόμους με τη νόμιμη.

Αυτό έχει ως άμεσο αποτέλεσμα, να επηρεάζεται επι τα χείρω η συνοχή της κοινωνίας και η εμπιστοσύνη του πολίτη απέναντι στο κράτος και τους μηχανισμούς του αλλά και το ποινικό σύστημα να μη μπορεί να βρει τους χειρότερους παραβάτες του νόμου, μιας και οι τελευταίοι, όπως αναφέρεται και παραπάνω, είναι ταυτόχρονα και οι φύλακες αυτού-συμβιωτική σχέση νομιμότητας και παρανομίας (W.Chambliss, “ On the symbiosis between criminal law and criminal behavior”, Criminology, 42/2(2004), 243-244).

Άλλωστε σύμφωνα με τον Κουράκη *οι δράστες του οργανωμένου εγκλήματος διαθέτουν πληθώρα οικονομικών και τεχνολογικών μέσων, συνεργασία εξειδικευμένου προσωπικού και δυνατότητα πολιτικών επιρροών (ομπρέλα-κρατική ανοχή) (Κουράκης Ν, 2005, σελ.213-215).*

Δεδομένου ότι οι δράστες είναι οι λεγόμενοι «ισχυροί», προερχόμενοι από την ανώτερη κοινωνική τάξη με τα χαρακτηριστικά και τα προνόμια που διαθέτουν οι «ισχυροί» εξαιτίας της θέσης τους και της επιρροής, που έχουν στο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι (Βιδάλη, 2017:131), αναρωτιόμαστε εάν υπάρχει τελικά στην πραγματικότητα, τρόπος να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η φοροδιαφυγή από τις κυβερνήσεις και τους διεθνείς οργανισμούς ή το ίδιο το κρατικό σύστημα εξυπηρετείται από τη συμβίωση νομιμότητας και παρανομίας και για αυτόν το λόγο, επιδεικνύει ανοχή (Chambliss,2004: 243-244) .

Κατά τη Βιδάλη, η πολιτική οικονομία του καπιταλιστικού συστήματος βρίσκεται σε άμεση σχέση με την πολιτική οικονομία του εγκλήματος (Βιδάλη, 2017: 151). Κατά την άποψη του Champliss, η παρανομία συμβιώνει με τη νομιμότητα, καθώς τα κέρδη από το οργανωμένο έγκλημα βγαίνουν ξανά στη νόμιμη αγορά και αποτελούν μέρος της (W.Chambliss, 2004 σ.243-244). Συνεπώς, παρατηρούμε πως θεσμοί και φορείς συνυπάρχουν στο ίδιο κοινωνικόοικονομικό σύστημα.

Αναλυτικότερα, μέσα από τη θεωρία του, κατανοούμε πως στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομη δραστηριότητα επιτυγχάνεται μέσα από τη διαρκή κίνηση κεφαλαίων, δηλαδή με πρακτικές του τραπεζικού συστήματος, όπως για παράδειγμα η μέθοδος σκιάδους τραπεζικής, κατά την οποία οι αληθινοί δικαιούχοι κρύβονται μέσω εικονικών εταιρειών, καταπιστευμάτων και μεσαζόντων, φορολογικών παραδείσων και offshore εταιρειών. Σύμφωνα με τον Chambliss, τον πρωτοπόρο εκφραστή της παραπάνω αντίληψης, οι χειρότεροι παραβάτες του νόμου είναι αυτοί που τον υπηρετούν, ως πιστοί θεματοφύλακες του και εξ αυτού του λόγου δεν μπορούν αφενός να τιμωρηθούν και αφετέρου να στιγματιστούν από το ποινικοδικαϊκό σύστημα. Οι ισχυροί έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώνουν το νόμο, με αποτέλεσμα η ετικέτα του εγκληματία να αποδίδεται στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα και ο εγκληματικός μηχανισμός να αδρανοποιείται, μέσω της επιλεκτικής λειτουργίας του ποινικοκατασταλτικού συστήματος και της εγκληματοποίησης-απεγκληματοποίησης συμπεριφορών. Ειδικότερα, λόγω της υψηλής κοινωνικής τους θέσης (οι ισχυροί) και των πολιτικών και τραπεζικών/εταιρικών γνωριμιών τους, απολαμβάνουν ατιμωρησίας ή βελούδινης αντιμετώπισης χωρίς κοινωνικό στιγματισμό (τα εγκλήματά τους χαρακτηρίζονται από αθεατότητα-σκοτεινός αριθμός) έναντι εκείνων που ανήκουν στα χαμηλά κοινωνικά στρώματα και αποκαλούνται «χειρωνάκτες» του οργανωμένου εγκλήματος, οι εγκληματικές πράξεις των οποίων, είναι ορατές στις διωκτικές αρχές και τα ΜΜΕ. Τα τελευταία, ως κύριος φορέας διάδοσης της πληροφορίας, έχουν τη δύναμη να χειραγωγούν/αποπροσανατολίζουν την κοινή γνώμη, συγκαλύπτοντας παράνομες, εγκληματικές συμπεριφορές της τάξης του λευκού περιλαιμίου, στοχοποιώντας παράλληλα συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες (συνήθως τους αλλοδαπούς ή ναρκομανείς).

Η δημιουργία ηθικών πανικών μέσα στον κοινωνικό ιστό, αποτελεί γνωστή τακτική του Τύπου, που έχει σαν αποτέλεσμα τη διαστρέβλωση αντιλήψεων σχετικά με την πραγματικότητα και τις γενεσιουργές αιτίες των κοινωνικών προβλημάτων.

Μέσα από τις παραπάνω υποθέσεις, οι οποίες απασχόλησαν τη δημοσιότητα, τη δικαιοσύνη αλλά και το Κοινοβούλιο, επιβεβαιώνεται στη χώρα μας, η ύπαρξη και η λειτουργία παράνομων συμφερόντων είτε με τη μορφή τυπικής οργάνωσης, είτε με τη μορφή δικτύων. Οι ομαδώσεις αυτές στελεχώνονται από άτομα όλων των κοινωνικών στρωμάτων καθώς και από μέρος της πολιτικής και αστικής τάξης, που έχουν ενεργό ρόλο στον κρατικό μηχανισμό και στα θεσμικά κέντρα λήψης αποφάσεων με τυπικό μέσο δράσης τη διαφθορά και κοινό στόχο την αποκόμιση οικονομικού ωφέλους ή εξουσίας.

Η Δικαιοσύνη και οι εν γένει διωκτικές αρχές απέναντι στους «ισχυρούς» των παραπάνω ομαδώσεων, λειτουργούν επιλεκτικά και άνισα, με αποτέλεσμα να μας δημιουργείται έντονα η πεποίθηση ότι δεν είμαστε όλοι οι πολίτες ίσοι απέναντι στο νόμο.

Σύμφωνα δε με τον Ruggiero (2012:8-9) στη συμβιωτική σχέση του Chambliss, εντάσσεται η παγκοσμιοποίηση και το οργανωμένο έγκλημα είναι δημιούργημα της κρατικής αναποτελεσματικότητας και των νομικών κενών. Υπάρχει λοιπόν ένα εκκρεμές όπου οι δράστες του οργανωμένου εγκλήματος από τη μια διαφθείρουν την αγορά και από την άλλη η ίδια η αγορά με τον τρόπο που λειτουργεί, τους διαφθείρει (Ruggiero, 2012: 8-9).

Στο «*DirtyMoney: On Financial Delinquency*» (2017), ο Ruggiero επικεντρώνεται στο ότι «*Η φοροδιαφυγή και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος μοιράζονται ένα σύνολο τεχνικών και πραγματοποιούνται μέσω του διαμεσολαβητικού ρόλου παρόμοιων, αν όχι πανομοιότυπων, χρηματοοικονομικών φορέων*», (Ruggiero, 2017: 204). Επιπλέον ο Ruggiero θεωρεί ότι στη φοροδιαφυγή προχωρούν οι επιχειρηματίες κατά την άσκηση της νόμιμης επιχειρηματικής τους δράσης που επιζητούν την απόκρυψη των νόμιμων και παράνομων κερδών τους, αλλά και των χρημάτων που πήραν ή έδωσαν ως μίζες (Ruggiero 2017: 205).

Πάγια τακτική των πλούσιων επαγγελματιών και των πολυεθνικών εταιρειών, είναι η ανακατανομή των κερδών τους σε φορολογικούς παραδείσους δηλαδή σε χώρες με μικρή φορολόγηση ούτως ώστε να μην καταβάλλουν υπέρογκα ποσά σε φόρους. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να επιβαρύνονται αφενός οι μικρότερες επιχειρήσεις και οι οικονομικά ασθενείς, οι οποίοι επιφορτίζονται με την καταβολή της νόμιμης φορολόγησης και αφετέρου να επηρεάζεται σημαντικά ο ανταγωνισμός και οι κανόνες της αγοράς, εξαιτίας της κοινωνικής και φορολογικής ανισότητας (Ruggiero, 2017:206&208).

Ο Friedrichs (2007:170) στην προσπάθειά του να αναλύσει τη σχέση που συνδέει τη νομιμότητα, την οικονομία και το οργανωμένο έγκλημα χρησιμοποιεί την οικονομική ανάπτυξη και την εξάρτηση από διεθνείς οργανισμούς, όπως λόγου χάριν η Παγκόσμια Τράπεζα για να μας δώσει να καταλάβουμε πως το οργανωμένο έγκλημα αναπτύσσεται σε τέτοιο έδαφος αλληλεξάρτησης και αλληλοσύνδεσης με τη νόμιμη οικονομία που είναι δυσχερής η αποτελεσματική αντιμετώπισή του πολλώ δε μάλλον η εκρίζωσή του. (Friedrichs, 2007: 170).

Τέλος, στο κείμενο "State- Corporate Crime: Wrong doing at the Intersection of Business and Government" από τους Michalowski και Kramer διευκρινίζεται ότι ανάμεσα στην επιχειρηματική κοινότητα και τις κυβερνήσεις υπάρχει συνεργασία για διάφορους σκοπούς, με άμεση παραβίαση των νόμων και εξ αυτού λόγου τεράστια κοινωνικοοικονομική βλάβη (Michalowski, R. J., &Kramer, R. C. (2006). *State-corporate crime: wrong doing at the intersection of business and government*. NewBrunswick, N.J., RutgersUniversityPress).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

Συμπεράσματα

Το οργανωμένο έγκλημα είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο που μεταβάλλεται από τις κοινωνικόπολιτικές συνθήκες που επικρατούν στην εκάστοτε χώρα, χωρίς σαφή και απόλυτο ορισμό. Ένα φαινόμενο με χαρακτήρα διαταξικό, που αδιαμφισβήτητα, βασίζεται στο δίκαιο του ισχυρού και αναπτύσσεται μέσα από τη συνύπαρξη της

νόμιμης και της παράνομης αγοράς. Η ευελιξία, η προσαρμοστικότητα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, η χρήση βίας, απειλής, απάτης και διαφθοράς, με στόχο αφενός τον άμεσο προσπορισμό οικονομικού οφέλους και αφετέρου της κοινωνικής εδραίωσης και αγοράς, σε συνδυασμό με την ανοχή του κράτους ή τμημάτων του, αποτελούν τα βασικά χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η διακίνηση ναρκωτικών, η διακίνηση μεταναστών, το λαθρεμπόριο όπλων, η πορνεία, η σωματεμπορία, τα ξεκαθαρίσματα λογαριασμών στον χώρο της νύχτας, τα συμβόλαια θανάτου, η νομιμοποίηση παράνομου χρήματος (ξέπλυμα), οι φορολογικοί παράδεισοι, το παράνομο εμπόριο προϊόντων, φαρμάκων και άλλα.

Δεδομένου ότι η παράνομη αγορά εμφανίζει τους ίδιους νόμους με τη νόμιμη, το ποινικό σύστημα δυσκολεύεται να εντοπίσει τους χειρότερους παραβάτες του νόμου, καθότι οι τελευταίοι είναι ταυτόχρονα και οι φύλακες αυτού (W.Chambliss 2004, :243-244).

Άλλωστε, σύμφωνα με τον Hervé Falciani, το οργανωμένο έγκλημα χαρακτηρίζεται ως ένα επιχειρηματικό μόρφωμα, το οποίο δύναται να ακολουθεί και να προσαρμόζεται στις επιταγές του παγκόσμιου καπιταλισμού και της φιλελεύθερης αγοράς, έτσι ώστε «*άνθρωποι με ριγέ κοστούμια και αφεντικά με πολυβόλα πλάι πλάι χωρίς διακρίσεις*» να συνθέτουν μια ενιαία εικόνα που χαρακτηρίζει τον σύγχρονο κόσμο.

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η εγκληματική συμπεριφορά των ισχυρών τοποθετείται πάνω σε ένα συνεχές (continuum), όπου αφενός στο ένα άκρο εδράζονται οι οργανωσιακές παρεκκλίσεις (malaprohibita) και στο άλλο άκρο, οι αμιγώς εγκληματικές συμπεριφορές (mala in se), καθιστώντας ασαφή και δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ νόμιμης και παράνομης επιχειρηματικής δράσης, η οποία συμβιώνει. Συνεπώς, η εγκληματικότητα των ισχυρών αποτελεί έννοια επάλληλη της οργανωμένης εγκληματικότητας και κρίνεται αναγκαία η άμεση και αποτελεσματική αντιμετώπισή αυτού του φαινομένου διότι οι συνέπειες εξέλιξής του τόσο σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο για την κοινωνία, είναι καταστροφικές. Κλονίζεται η εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς και τους πυλώνες του κράτους, πλήττεται η ευνομία, η ευρυθμία, η εθνική οικονομία και χωρίς υπερβολή η ίδια η δημοκρατία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

Αλεξιάδης, Σ. (2005). *Εγκληματολογία*, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

Αλεξιάδης, Σ. (2010). *Τα Οικονομικά του Εγκλήματος*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Αντωνόπουλος, Γ. & Παπανικολάου Γ. (2016). «"Καπιταλισμός χωρίς άδεια" :η ελληνική περίπτωση». Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και Ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 955-976.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014). *Λευκά Κολάρα και Οικονομικό Έγκλημα. Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική*, Αθήνα Π. Ν. Σάκκουλας.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2015). «Ιχνηλατώντας τη σύγχρονη πραγματικότητα: εγκλήματα του λευκού κολάρου και ηθικοί πανικοί» Στο Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρας (Επιμ.), *Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2016). «Ποιοι είναι οι εγκληματίες στην εποχή μας; - Η διαχρονική απάντηση του εγκλήματος του λευκού κολάρου». Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και Ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα

Βιδάλη, Σ., (2007). *Έλεγχος του Εγκλήματος και Δημόσια Αστυνομία. Τομές και Συνέχειες στην Αντεγκληματική Πολιτική*. Τόμος Α'. Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας

Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. (2012). *Αποκλίνουσα Συμπεριφορά & Ποινικό Φαινόμενο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα Όρια. Η Αντεγκληματική Πολιτική Σήμερα*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ. (2019). «Όψεις της ανάκρισης σε υποθέσεις εγκλημάτων των ισχυρών και οργανωμένου εγκλήματος». Στο Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.), *Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: ΕΑΠ.

Γασπαρινάτου, Μ. (2019). «Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα». Στο Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.), *Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: ΕΑΠ.

Δαλακούρας Θ., Ο Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας/ Συνοπτική ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4620/2019, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020

Δημητράτος, Ν. (1999). «Οργανωμένο έγκλημα: θεωρητική προσέγγιση ενός κοινωνικού και ποινικού προβλήματος», *Ποινικά Χρονικά 1999*, σ. 299.

Δουβλής, Β. (2015). «Διεθνείς δράσεις κατά της φοροδιαφυγής – φοροαποφυγής: “Η Μεγάλη Χίμαιρα”»;» *Δίκαιο επιχειρήσεων & εταιρειών 2015/8-9*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Ζαχαριάδης, Α, 2016, «*Ζητήματα Εφαρμογής του Ν. 4022/2011*», *Τιμητικός Τόμος Χριστόφορου Αργυρόπουλου*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ. (2010). «Ποινική καταστολή της διαφθοράς στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα - Το νομοθετικό πλαίσιο της Ε.Ε. στην ευρύτερη διεθνή σκηνή και το εθνικό μας δίκαιο», *Ποινικά Χρονικά 2010*

Κακούρου Ευαγγελία, Εργασίες ΕΑΠ

Καρύδης Β, « Η Εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα», Παπαζήσης, Αθήνα, 1996

Καρύδης, Β. (2010). *Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί πανικοί, ποινική δικαιοσύνη*, Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Κασάπογλου, Α. (2018). *Κοινωνική ιεραρχία και φυλακή: η περίπτωση των κρατουμένων του λευκού κολάρου*. Σε Αρτινοπούλου, Β., Βιδάλη, Σ., Γεωργούλας, Σ., Θεμελή, Ό., Κουλούρης, Ν. Κ., Παπανικολάου, Γ. (επιμ.), Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker “Whose Side Are We On?”. Συμβολές στο πρώτο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου. Αθήνα 24-27 Μαΐου 2016. Αθήνα: ΕΕΜΕΚΕ

Κασάπογλου Α.(2016) *Οικονομική κρίση και κρατούμενοι για οικονομικά εγκλήματα του λευκού κολάρου: Οι επιδράσεις του εγκλεισμού στην κοινωνική ταυτότητα*,Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκης, Εκδόσεις Σάκκουλα

Κασάπογλου Α (2014) Διδακτορική Διατριβή: « *Οι συνέπειες των ποινών κατά της ελευθερίας στην κοινωνική ταυτότητα κρατουμένων μεσοαστικής προέλευσης που έχουν διαπράξει βαριά οικονομικά εγκλήματα*» στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και Πολιτικής Επιστήμης

Κοσμάτος, Κ. & Λαμπάκης, Χ. (2019). «Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης». Στο Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαλαράμπους (επιμ.), *Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: ΕΑΠ

Κουράκης, Ν. (2005). «Το οργανωμένο έγκλημα: φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα». *Εγκληματολογικοί ορίζοντες II* , Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

Λαμπροπούλου, Ε. (2012). *Κοινωνιολογία του ποινικού δικαίου και των θεσμών της ποινικής δικαιοσύνης*. Ι. Σιδέρης.

Λαμπροπούλου, Ε. (2019). «Παράνομες αγορές και οικονομική κρίση». Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και Ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 1029-1068.

Λίβος, Ν. (2000). «Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του». Στο Ελληνική Εταιρεία Ποινικού Δικαίου, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου*, Αθήνα, Π.Ν. Σάκκουλας

Μιχαλοπούλου, Ε. (2018). «Μια κριτική προσέγγιση του οικονομικού εγκλήματος». Στο Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου (επιμ.), *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος, 50 χρόνια HowardBecker "Whosidearewe on?"*, Αθήνα, ΕΕΜΕΚΕ

Μιχαλοπούλου, Ε. (2019). «Το οικονομικό έγκλημα, σύγχρονες τάσεις εξάπλωσής του και όψεις της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης». Στο Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαλαράμπους (επιμ.), *Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: ΕΑΠ, σ. 333-359.

Ξενάκη, Σ. (2011). «Το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα: η οριοθέτηση και αξιολόγηση της απειλής». *Εφαρμογές ΔΔ Π/2011- Έτος 24ο*

Πανούσης Γ, «Δυνητικός και Επικίνδυνος κόσμος και εγκλήματα δυνητικής διακινδύνευσης» Ποιν Λογ 2005

Παπαδαμάκης Α., Ποινική Δικονομία Θεωρία – Πράξη – Νομολογία, 9η Έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2019

Συκιάτου, Α. (2008). «Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργανωμένο έγκλημα – Παράνομη διακίνηση ανθρώπων: Μια ιδιόρρυθμη δυναμική – διαλεκτική θέση». *Ποινικά Χρονικά 2008*, σ. 200

Παπαχαλαράμπους, Χ. (1998). «Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος-Διεθνής νομοθέτηση-Στάση της ελληνικής έννομης τάξης». *Ποινική Δικαιοσύνη 7/1998, ΕΤΟΣ Ιο*, σ. 688-690.

Πεπόνης, Γ. (2010). «Η de lege lata αρχή της μυστικότητας της προδικασίας και η έκνομη πραγματικότητας». *Ποινικά Χρονικά Ε/2010*, σ. 712-718.

Ράικος, Δ. (2006). *Δημόσια Διοίκηση και Διαφθορά από την σκοπιά του Διοικητικού Δικαίου*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ρακιντζής, Λ. (2015). Διαφθορά και κακοδιοίκηση. Στο *Δημόσια Διοίκηση και Διαφθορά, το πρόβλημα και οι τρόποι επίλυσής του*. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σ. 55-70.

Ριζάβα, Φ., (2012) *Οργανωμένο έγκλημα. Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Σάμιος Θ., (2001) *Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων*, Ποινικά Χρονικά

Σπινέλλη, Κ. (2016). «Οικονομική κρίση και εγκληματικότητα: Τρεις αφηγήσεις», στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και Ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκουλα, σ. 3-23.

Σπινέλλης, Δ. (2013). «Η εγκληματικότητα των πολιτικών στην εξουσία (ή εγκληματικότητα του «ψηλού καπέλου»)». *Ποινικά Χρονικά*, *ΞΓ1/2013*, σ. 4-13.

Σταμούλη Ε., « *Πολιτικές Ασφάλειας στην Ελλάδα σε σχέση με το Οργανωμένο Έγκλημα και την Τρομοκρατία και οι συνέπειές τους στην αντεγκληματική πολιτική*», Διδακτορική Διατριβή. ΔΠΘ, 2015

Σταμούλη Ε., «*Οι κοντραμπαντζήδες του χθες και του σήμερα*» στο Εγκληματολόγοι, Ενημερωτικό δελτίο της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου , τεύχος 3, ΕΕΜΕΚΕ, Αθήνα, 2016

Σταμούλη, Ε. (2018). «Ποινική δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος». Στο Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου (επιμ.), *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος, 50 χρόνια HowardBecker "Whosidearewe on?"*, Αθήνα, ΕΕΜΕΚΕ, σ. 276-294.

Σταμούλη, Ε. (2019). «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα». Στο Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαλαράμπους (επιμ.), *Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: ΕΑΠ, σ. 213-237.

- Τζαννετής, Α. (2001). «Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης κατά το νέο άρθρο 187 ΠΚ». *Ποινικά Χρονικά/2001*, σ 1016.
- Τσιρώνης, Ν. (2019). «Τεχνικές ανίχνευσης των ύποπτων χρηματοοικονομικών ροών στο πλαίσιο της ανάκρισης». Στο Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.), *Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: ΕΑΠ, σ. 361-377.
- Χλούπης, Γ., (2019). Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Στο: Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, Οικονομικό και Οργανωμένο έγκλημα* Αθήνα: Ε.Α.Π
- Χλούπης, Γ. (2020). «Το άρθρο 187 ΠΚ – «Οι περιπέτειες μιας εγκληματικής οργάνωσης». *Ποινική Δικαιοσύνη 6/ 2020*, σ. 536 – 548.
- Χουλιάρης, Α. (2016). «Societasdelinquere non potest; - Σκέψεις με αφορμή το σκάνδαλο Siemens». Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και Ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 1124-1165.
- Χουλιάρης, Α. (2019). «Εγκληματικότητα των ισχυρών: εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική». Στο Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.), *Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: ΕΑΠ, σ. 63-85.
- Έκθεση της ΕΛΑΣ 2004 σελ.34
- Έκθεση της ΕΛΑΣ, 2005, σελ. 24
- Έκθεση της ΕΛΑΣ 2013, σελ.3 &7
- Έκθεση της ΕΛΑΣ 2019, σελ.68-87
- Birkenfeld, B. (2017). *Ο Τραπεζίτης του Διαβόλου*, Αθήνα: Πατάκη.
- Falciani, H. & Minguzzi, A. (2015). *Το χρηματοκιβώτιο των φοροφυγάδων*, Αθήνα: Λιβάνης.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

Antonopoulos, G.A. (2010). "Case-study:Greece". Philip Gounev and TihomirBezlov (επιμ.), *Examining the links between organised crime and corruption*. Center for the study of democracy, σ. 231-246.

Chambliss, W. J. (2004). «On the symbiosis between criminal law and criminal behavior». *Criminology*, 42(2).

Cressey, D. (1969). *Theft of the Nation; The Structure and Operations of Organized Crime in America*. Harper, ΝέαΥόρκη.

Currie, E. (1996). «Social crime prevention strategies in a market society». Στο J. Muncie, E. Mclaughlin, M. Langan (επιμ.), *Criminological perspectives; a Reader* (σ. 343-354). Λονδίνο κ.α.: Sage.

Friedrichs, D.O. (2007). «White-Collar Crime in a Postmodern Globalized World». *International Handbook of White-Collar and Corporate Crime*, Springer, σ. 163-184.

Friedrichs, D.O. (2020). «White-collar crime: Definitional Debates and the Case for a Typological Approach». In Melissa L. Rorie (edit.), *The Handbook of White - Collar Crime*, Wiley Blackwell, σ. 16-31.

Ward, T. (2004). Organized crime and the "Deep State". In P. Green, &T. Ward, (Eds), *State Crime. Governments, Violence and Corruption*, Virginia: Pluto Press, σ. 86-104.

Hirschfeld K., (2015). *Gangster States, Organised Crime, Kleptocracy and Political collapse*. Publisher: Palgrave Macmillan.

Kramer, R.C., Michalowski, R.J., &Kauzlarich, D. (2002). «The origins and development of the concept and theory of state-corporate crime», *Crime & Delinquency*, 48(2), California: Sage Publications, σ. 263-282.

Matei, A., Matei, L. (2011). Assessing the Anti-corruption Strategies: Theoretical and Empirical Models, *Journal of Management and Strategy*, Vol. 2, No. 1, March 2011, σ. 23-40.

Melossi D and Pavarini M, (1987) *The Prison and the Factory: Origins of the Penitentiary System*, Macmilan Press, London

Morselli, C. (2009). *Inside criminal networks*, Springer.

Paoli, L. (2003). *Mafia Brotherhoods Organized crime , Italian style* New York Oxford University Press.

Paoli, L. (2014). *The Oxford Handbook of organized crime*, Oxford University Press.

Pratt, J. & Miao, M. (2017). Penal populism The end of reason. *The Chinese University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper No. 2017-02*, 9 (13) Nova Criminis, σ. 71-105.

Ruggiero, V. (2007). "It's the economy stupid! Classifying power crimes", *International Journal of Sociology of law* 35/4, σ. 163-177.

Ruggiero, V. (2012). *Introduction: the organization of crime*. In Gunev, Ph. *Corruption and organised Crime in Europe. Illegal Partnership*, London and New York: Routledge, Talyor and Francis Group, σ. 3-14.

Ruggiero, V. (2017). *Dirty money on financial delinquency*, Oxford University Press

Savona, E., De Feo, M. (2005). International Money Laundering Trends and Prevention/Control Policies, σε: Ernesto U. Savona (ed.), *Responding to Money Laundering /International Perspectives*, Harwood academic publishers.

Sutherland, E. H. (1945). "Is "White collar Crime" Crime? *American Sociological Review. Annual Meeting Papers, 1945*, 10(2), σ. 132-139.

Xenakis, S. (2004). «International Norm Diffusion and Organised Crime Policy: The Case of Greece». *Global Crime*, 6: 3, σ. 345-373, DOI: 10.1080/17440570500274224.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<https://www.protagon.gr/epikairotita/kosmos/ena-vinteo-gia-ta-narkwtika-37906000000>

<https://www.fortunegreece.com/article/narkotika-stin-ellada-to-entona-provlimatiko-plaisio-kai-oi-protaseis-gia-tin-antimetopisi-tou-provlimatos/>

<https://www.naftemporiki.gr/finance/1363548/to-chroniko-apo-tin-entaxi-sta-mnimonia-eos-tin-exodo-apo-tin-enischymeni-epopteia/> .

PROTOTHEMA.GR

health4u.gr

<https://www.athensvoice.gr/epikairotita/ellada/454844/enimerotiko-spot-tis-elas-gia-ta-narkotika-video/https://www.in.gr/2020/02/27/health/health-news/sokaristika-stoixeia-gia-ta-narkotika-stis-ilikies-15-19-eton-enas-stous-tesseris-thanatous/>

<https://health4u.gr/psychiki-ygeia/ayxanontai-thanatoi-narkotika-ellada/> &
<https://www.karpathiakanea.gr/narkotika-ellada-ekthesi-2023/>

https://limenikanea.gr/dytiki-ellada-ta-narkotika-se-arithmous/?utm_source=chatgpt.com

https://www.lifo.gr/now/greece/ayxanetai-i-hrisi-narkotikon-stoys-neoys-idiaitera-tis-kokainis?utm_source=chatgpt.com):

<https://www.cnn.gr/politiki/story/156099/h-katathesi-poykaiei-ton-papantonioy-gia-to-c41>

<https://curia.europa.eu/jcms>